

MİLLÎ GÜVENLİK KONSEYİ S. Sayısı : 562

Siyasî Partiler Kanunu Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi Anayasa Komisyonu Raporu. (D. Meclisi : 1/624; M. G. Konseyi : 1/486)

(D. Meclisi S. Sayısı : 333)

*T. C.
Danışma Meclisi
Genel Sekreterliği
Kanunlar Müdürlüğü
06 - 3441/3972*

4 Mart 1983

Konu : Kanun Tasarısı

MİLLÎ GÜVENLİK KONSEYİ GENEL SEKRETERLİĞİNE

Danışma Meclisi Genel Kurulunun 3 Mart 1983 Tarihli 67 nci Birleşiminde görüştürülerek işaret oyu ile kabul edilen, Siyasî Partiler Kanunu Tasarısı ekte sunulmuştur.

Gereğini arz ederim.

*Vefik KİTAPÇIGİL
Başkanvekili
Danışma Meclisi Başkanı V.*

Not :

Bu Kanun Tasarısı Genel Kurulun 14, 15, 16, 17, 18, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28 Şubat 1983; 3 Mart 1983 Tarihli 55, 56, 57, 58 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66 ve 67 nci Birleşimlerinde görüşülmüştür.

GENEL GEREKÇE

İkinci Dünya Savaşına kadar Siyasî Parti kamu müessesesi olarak fazla ilgi çekmiyordu. Kamu hukukçuları eserlerinde onlara özel bölümler ayırmıyorlardı. Anayasalarda siyasî partilere ilişkin maddeler görülmiyordu. Derneklere ilişkin Kanunların siyasî partilerin hukukî sorunlarını çözmeye yettiği düşünülüyordu. Bundan dolayı da kamu hukuku derslerinde inceleme konusu olmuyorlardı. Sadece listeli seçim veya parlamententer hükümetlerin kurulması gibi belirli faaliyetlerdeki rolü belirtilmekle yetiniliyordu.

Siyasî Partinin demokrasi rejiminin temelini teşkil eden hak ve hürriyetlerden, düşünce ve dernek kurmak hak ve hürriyetlerinin tabii bir ürünü olduğu ve dernek olarak yeter derecede hukuka konu teşkil ettiği düşünülüyordu.

Bununla beraber 1903'de Ostrogorski, 1908'de Robers Michels siyasî partilerde, parti içi faaliyetleri inceleyerek partilerde oligarşilerin oluştuğunu belirttiler. Vardıkları sonuçlarda siyasî partinin düzene konması fikri seziliyordu. Fakat çoğunluk, onları siyasî partileri yasaklamak isteyen reaksiyoneler olarak değerlendirdi. Bundan dolayı da sorun, bir süre kendiliğinden askıya alındı.

Esasen liberal Devlet anlayışı, siyasî partiyi bir kamu müessesesi olarak kabul etmiyordu. Kutsal olan fert iradesi hiç bir aracıya gerek kalmadan Devlet iradesini oluşturmali idi. Bu sebepten de araç bir güç olan siyasî parti kamu hukuku dışında görülüyor, düzenlenmesi düşünülmiyordu. Fakat aynı zamanda liberal Devlet'in siyasî müesseseleri partinin varlığını gerektiren bir gelişmenin içine girmişlerdi. Nisbi temsil sistemi siyasî partinin varlığını farzediyordu. Hatta bazı Devletlerin seçim sistemlerinde, bağımsızların milletvekili seçilme şanslarını azaltan, hatta hiçe indiren kurallar görülüyordu. Parlamento faaliyetlerinin düzenlenmesi siyasî partilere bırakılıyordu.

Bu gelişme, siyasî partinin Anayasa düzeni içinde tanınması ve faaliyetlerinin düzenlenmesi fikrinin tekrar belirmesine yol açmıştır. İkinci Dünya Savaşından sonra bu eğilim pozitif hukuk kaidesine dönüşmüş ve evvela Batı Almanya Anayasası ve onu takiben bazı Anayasalarda siyasî parti kamu hukukunun kapsamı içine alınmıştır.

Türkiyemizde de 1961 Anayasası ile aynı yol seçilmiş ve 1982 Anayasasında aynı görüş daha geniş bir biçimde yer almıştır.

Bugün bu eğilim genelleşmemiştir. Fakat her Devletin kamu hukuk düzeninde, siyasî partilerle ilgili kuralların sayısı artmaktadır.

Batı Almanyada Anayasasına uygun olarak siyasî partilerle ilgili bir kanunun hazırlanmasına 1955 de başlanmış kanun 1967 de oylanarak yürürlüğe konmuştur.

Türkiyemizde de 1961 Anayasasının gereklerine uygun olarak 13.7.1965 gün ve 648 sayılı siyasî partiler kanunu ile parti faaliyetleri düzenlenmişti. Anayasa parti faaliyetlerinin demokratik esaslara uygun olmasını emretmekte idi. Fakat kanunun uygulanması süresince siyasî partilerin faaliyetlerinde demokrasinin temelini oluşturan eşitlik ilkesinin ihlâl edildiği, partiyi yöneten oligarşiye mensup olmayanların ikinci plana itildikleri, partilerin parçalandıkları gözlemlenmiştir.

Oniki Eylül 1980'de Silahlı Kuvvetlerin idareye el koymasından sonra Türkiye Cumhuriyetinin değişik temeller üstüne oturtulması gereği anlaşıldığından yeni bir Anayasa ile siyasî partiler kanunu konması zorunluluğu belirmiştir.

Tasariyi hazırlamakla görevlendirilen komisyonumuz sorunun değişmediğini ve siyasî partinin bütün faaliyetlerinin ele alınması gerektiği sonucuna varmıştır. Böylece, partinin kuruluşu, üyeleri, gelir ve giderleri, kongreleri, örgütlenmesi incelemelerin konusu olmuş ve milletvekilliği için adayların tespiti ve milletvekilleri-nin yasama meclisindeki oylamaları üzerinde hassasiyetle durulmuştur.

Siyasî Partilerin statüsü yeniden düzenlenirken, demokrasinin ilkelerinin gerektirdiği sınırlama ve kayıtlamaların getirilmesi düşünülebilirdi. Fakat akıl yolu ile soyut olarak konacak bu hükümlerin uygulamada, demokrasinin vaz geçilmez unsuru olarak tanımlanan siyasî partiyi faaliyetlerini dondurarak felce uğratmasından endişe edebilirdi.

Bunun içindir ki siyasî partinin fonksiyonunu kaybetmeden demokrasi kurallarının parti içinde gerçekleşmesine yol açacak, o yolda gelişmeye imkân verecek hükümler konmuş, eski kanunda bu yönde değişiklikler yapılmıştır.

Getirilen düzenin oligarşinin oluşmasına tamamen engel olacağı düşünülmemelidir. Sadece, partinin lider veya liderlerine, demokratik gerçekler hatırlatılmakta, sulta kurmak çabasının demokrasiyle bağdaşmayan bir tutum olduğu eskisinden daha kuvvetli ve etkili bir statü içinde müeyyidelerle donatılmış olarak anlatılmaktadır.

Demek oluyor ki hedefe ulaşılması bütün hukuk kurallarının uygulanmasında olduğu gibi en sonunda idare edenlerin tutumuna dayanmaktadır.

İdare edenlerin, insana ve insan düşüncesine olan saygıları ölçüsünde başarıya ulaşılacak aksi halde yeni çözüm yolları araştırılacaktır.

MADDE GEREKÇELERİ

BİRİNCİ KISIM

Genel Esaslar

Madde 1. — Bu maddede Siyasî Partiler Kanununun amacı gösterilmiştir. Bu amaç belirtilirken, siyasî partilerin birer anayasal kuruluş olduğu vurgulanmak istenmiştir. Kanun «siyasî partilerin uyacakları» esasları düzenlemektedir, böylece kanunda siyasî partiler ile ilgili bütün meselelerin çözüme bağlanmış olması gibi bir amaç izlenmiştir.

Madde 2. — Tasarının ikinci maddesi «Kanunun kapsamı» na ayrılmıştır.

Madde, kanunun siyasî partilerin kuruluşlarını, bu kuruluşun demokrasi esaslarına uygun olarak yapılacağını, teşkilatlanmalarını, faaliyetlerini, yetki ve sorumluluklarını, gelir ve giderlerini, denetlenme, kapanma ve kapatılmalarını düzenleyeceğini göstermektedir.

Kanunun kapsamı hakkındaki bu madde, birinci maddede belirtilen kanunun amacı ile bağlantılıdır.

Madde 3. — Bu maddede siyasî partinin tanımı yapılırken birinci olarak, bu adla adlandırılan tüzelkişilerin seçimler yolu ile işbaşına gelmek için kuruldukları hususuna işaret edilmiştir. Ancak ikinci olarak belirtilen «ülke çapında teşkilatlanmış» olmaları istenen siyasî partilerin seçimlere katılmalarının da ciddi bir yaygınlıkla milletçe benimsenmeleri şartına bağlanmıştır. Gerçekten ileride 40 ıncı maddede ülke çapında teşkilatlanma ölçüsü olarak 67 ilin yarısından bir fazla ilde (34 ilde) teşkilatlanma kabul edilmiştir. Ancak, bu ölçüde teşkilatı yayılmış olan partiler ülke çapında teşkilatlanmış addedilebilir ve bu partilerin seçimlere girmesi kabul edilmelidir.

Siyasî partilerin medenî ölçüler içinde çalışmaları ve çalışmalarının açık olması da parti tanımı içine alınmıştır. Bundan amaçlanan parti faaliyetlerinin açık yürütülmesi, gizli faaliyetlere yer olmadığının belirtilmesidir.

Millî irade ancak bu şekilde açık yürütülen çalışmalarla oluşabilir.

Partinin nihai amacı, seçimlerle iktidara gelmektir. Bu şekilde iktidara gelinceye kadar kamu faaliyetlerini etkilemek, denetlemek de partilerin görevleri arasındadır.

Madde 4. — Bu madde, siyasî partilerin anayasal statüsünü, demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurları olarak temel niteliğini belirlemektedir. Madde, birinci fıkrası ile demokratik siyasî hayatın ancak siyasî partilerle mümkün olabileceğini vurgularken, ikinci fıkrası ile de partilerin yapılarının ve işleyişlerinin demokrasi esaslarına uymalarını zorunlu hale getirmektedir. Böylece, bu hükümlü, siyasî partilerde oligarşik eğilimlerin önlenmesi amaçlanmış bulunmaktadır.

Madde 5. — Siyasî partilerin kurulması ile ilgili bu madde, partilerin önceden izin almaksızın serbestçe kurulabilmelerini düzenlemektedir. Bu düzenlemede Anayasamızın siyasî parti kurma hakkını, temel haklardan biri olarak alan hükmü esas alınmıştır. Ayrıca, partilerin kurulmalarının Anayasaya ve kanunlara uygunluğunun, Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından öncelikle denetlenmesi hususu hükme bağlanmıştır.

Madde 6. — Bu madde, demokratik hak ve hürriyetlerin en önemlilerinden biri olan bir partiye üye olma ve üyelikten ayrılma serbestliğini ve şartlarını düzenlemektedir. Madde, ikinci fıkrası ile de bir kimse- nin aynı zamanda birden fazla siyasî partiye üye olmasını önlemek suretiyle ve getirdiği müeyyide ile bir parti üyeliğini himaye etmiş bulmamaktadır.

Madde 7. — Siyasî partilerin teşkilâtının anayasasını belirleyen bu madde, bir partinin ne gibi organlar- dan ve birimlerden oluşacağını, temel ilke olarak tespit etmiş bulunmaktadır. Ayrıntıları, daha sonraki mad- delerde düzenlenecek olan parti teşkilâtının, parti merkez organları ile il, ilçe, köy ve mahalle birimlerinden ve Türkiye Büyük Millet Meclisindeki ve seçimle oluşan mahallî idareler meclislerindeki gruplarından mey- dana gelmesini öngörmektedir.

Böylece, partilerin, esas itibariyle idarî yapımıza paralel bir yapı içinde teşkilâtlanmaları ilkesi benim- senmiş bulunmaktadır.

İKİNCİ KISIM

Siyasî Partilerin Teşkilâtlanması

BİRİNCİ BÖLÜM

Kuruluş

Madde 8. — Anayasanın altmışsekizinci maddesinin ikinci fıkrası aynen;

«Siyasî partiler, demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır.» denildikten sonra, üçüncü fıkrası- da «Siyasî partiler önceden izin alınmadan kurulurlar ve Anayasa ve kanun hükümleri içinde faaliyetlerini sürdürürler.» hükmü yer almıştır.

Bu hükmün gereği olarak madde düzenlenmiştir. Maddenin düzenlenmesinde bu hükümlere uyulmuş, Anayasanın gerekleri yerine getirilmiştir.

Madde 9. — Anayasamızın altmışdokuzuncu maddesinin beşinci fıkrası; «Cumhuriyet Başsavcılığı kurulan partilerin tüzük ve programlarının ve kurucularının hukukî durumlarını Anayasa ve kanun hükümlerine uygunluğunu kuruluşlarını takiben ve öncelikle inceler.» hükmü gereği olarak madde düzenlenmiştir.

Madde 10. — Bu madde ile de Cumhuriyet Başsavcılığınca siyasî partiler için bir sicil tutulması gerekli görülmüş ve sicilde bulunması gereken bilgi ve belgeler sayılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

Üyelik ve Organlarda Görev Alma

Madde 11. — Anayasamızın altmışsekizinci maddesinin birinci fıkrasında aynen «Vatandaşlar, siyasî par- ti kurma ve usulüne göre partilere girme ve partilerden çıkma hakkına sahiptirler» denildikten sonra son fık- rasında da kimlerin partilere üye olamayacakları düzenlenmiştir.

Anayasanın açıklanan hükümleri ile yetmişaltıncı madde hükümleri göz önüne alınarak kimlerin partile- re üye olamayacakları madde de belirtilmiştir.

Madde 12. — Bir siyasî parti belli bir programa inanan insanlar topluluğudur. Programa inanç duyul- madığı kanaatini hâsıl eden bir kimse partiye alınmayabilir.

Hususi hukukun derneklere tanıdığı serbestliğin siyasî partilere de tanınması gerektiği görüşüne dayana- rak madde düzenlenmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Merkez Teşkilâtı

Madde 13. — Partilerin merkez teşkilâtı önem sırasına göre sayılmıştır.

Madde 14. — Madde, teşkilâtı en yüksek organı olan büyük kongreyi düzenlemektedir.

Büyük kongre umumiyetle parti parlamentosu mahiyetinde görülmektedir. Parlâmentoda millî iradenin tecellisi büyük kongrede de parti iradesini tecellisi esastır. Bu noktadan hareketle kongrenin büyük kısmı seçilmiş üyelerden, bir kısmı da tabîî üyelerden teşekkül ettirilmiştir.

Siyasî partilerin en yüksek organı olması itibariyle görev ve yetkileri bir bir belirtilmiş ve madde geniş bir biçimde düzenlenmiştir.

Madde 15. — Bu madde ile partinin Genel Başkanının yetkileri düzenlenmiştir. Partiyi temsil yetkisinin Genel Başkana ait olduğu Genel Başkanın, merkez karar ve varsa yönetim organlarının da Başkanı olduğu tabîî görülmüştür.

Maddede ayrıca parti tüzüğünün Başkanvekilliği, yardımcılık, Genel Başkanvekili ve Genel Sekreter adlarla gerekli gördüğü sayıda yardımcı merciler öngörebileceğinin hükme bağlanması kabul edilmiştir. Bununla, her parti teşkilâtına ve bünyesine göre bu mercileri kurabilecek ve bu suretle partilere aynı tip parti görünümünden kurtulmuş olacaklardır.

Maddede bir diğer hüküm de anamuhalefet partisinin protokoldeki yeri düzenlenmiştir. Bu düzenleme de iktidar ve muhalefet ilişkilerinin gereği olarak yapılmıştır.

Madde 16. — Etkin bir denetime imkân sağlamak amacıyla merkez karar organının teşekkülünde yeni bir esas getirilmiştir. Merkez karar organının iki büyük kongre arasında görev yapacağı kabul edilerek geniş yetkilerle donatılmasında yarar ve zaruret görülmüştür.

Madde 17. — Merkez disiplin organının kuruluş biçimi şekli bu kanun hükümlerine göre parti tüzüğüne bırakılmıştır.

Madde 18. — Parti merkez karar organının yetki alanına giren konularda karar almak ve bu organca gerekli görüldüğü zaman toplanmak üzere küçük kongrenin kurulması demokrasinin işleyişini temin bakımından yararlı görülmüştür.

Madde 19. — Partilerin statik değil dinamik bir yapıya sahip olacakları düşüncesiyle amacına aykırı olmamak üzere diğer organlarda kurabilecekleri belirtilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İl, İlçe, Köy ve Mahalle Teşkilâtı

Madde 20. — İl kongresinin seçilmiş delegelerden kurulacağı hükme bağlandıktan sonra o ilin Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin de kongrede bulunmalarının da yarar görülmüştür.

Madde düzenlenirken el çektirme müessesesine teminat sağlayıcı hükümler getirilmiş ve bu suretle parti içi oligarşi önlenmek istenmiştir.

Madde 21. — İlçe kongresinde seçilmiş üyelerle tabîî üyeler arasında oy eşitliğinin sağlanması bakımından ilçe kongrelerinde tabîî üyelere yer verilmemiştir.

El çektirme müessesesine teminat sağlayıcı hükümlerin ilçe kongresi içinde getirilmesi yerinde görülmüştür.

Madde 22. — Anayasanın 69 uncu maddesinin 2 nci fıkrası aynen;

«Siyasî partilerin parti içi çalışmaları ve kararları, demokrasi esaslarına aykırı olamaz.»

Hükmü yer almıştır.

Demokrasinin temeli parti içi demokrasidir. Parti içi demokrasi olmazsa demokrasiden bahsedilemez.

Köy ve mahalle teşkilâtı seçiminde partiye mensup olan bütün vatandaşlar reyini kullanır. Oradan seçilecek delegeler ilçe kongresine gönderilir.

Köy ve mahalle teşkilâtı parti teşkilâtının temelidir.

Bu görüşlerden hareketle komisyonumuz köy ve mahalle teşkilâtına ilişkin bu maddeyi düzenlemiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Meclis Grupları

Madde 23, 24, 25, 26. — Anayasamızın yasama kısmını düzenleyen maddelerinde sözü edilen siyasi parti grupları Türkiye Büyük Millet Meclisinin kuruluş unsuru olduğu kadar siyasi parti kuruluşunun da bir unsurudur. Bu maddelerde siyasi partinin iradesini Türkiye Büyük Millet Meclisinde ifade eden organ vasfını taşıyan siyasi parti grupları düzenlenmiştir.

Daha önceki madde gerekçelerinde de açıklandığı üzere bu maddede Meclis parti işbirliğini sağlayacak biçimde düzenlenmiştir.

Parti disiplininin önemine yer verilmekle beraber disiplini daha ileriye götürmenin demokrasiyi temelden tahrip edeceğine inanarak : Milletvekillerinin Anayasa ve vicdanlarına aykırı buldukları kararlarda çekimser kalabilecekleri kabul edilmiştir.

ALTINCI BÖLÜM

Mahallî İdareler Meclis Grupları

Madde 32, 33. — Mahallî İdare Meclis Grupları da, mahallî idarelerin bir unsuru olduğu kadar siyasi partilerin de bir unsurudur. Bunların da çalışmalarında parti içi ahengi sağlanması düşüncesi hâkim olmuştur.

YEDİNCİ BÖLÜM

Teşkilâtla İlgili Diğer Hükümler

Madde 34 ilâ 39. — Bu maddelerle teşkilâtla ilgili diğer hükümler düzenlenmiştir.

Siyasi partiler kamu tüzelkişisi değildirler. Bu itibarla dernekler kanununun kanuna aykırı olmayan hükümlerinin siyasi partiler içinde uygulanması tabiidir. Bunu temin için otuzdördüncü madde düzenlenmiştir.

Otuzbeşinci madde hukukun genel bir prensibi olarak değişik kademelerde tabii üye olarak bulunan kişilerin mensup oldukları organ ve kuruluşun ibrası için oya katılamayacakları;

Otuzaltıncı maddede teşkilâtın merkezleri, otuzyedinci maddede partinin disiplin kurullarında görev alanların istisnaları da sayılmak suretiyle partinin diğer organ ve kurullarında görev alamayacakları belirtilmiştir.

Otuzsekizinci maddede mahallî mülkiye amirliğine bildirilecek hususlar, otuzdokuzuncu maddede partilerin kamu yararına dernek sayılamayacağı bu yönüyle dernekler kanununun buna ilişkin hükmünün partilere uygulanamayacağı hükme bağlanmıştır.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Siyasi Partilerin Seçime Katılması ve Adayların Tespiti

Madde 40. — Bu maddede siyasi partilerin seçimlere katılabilmesi için ülke çapında teşkilâtlanmış olması veya TBMM de grubu bulunması esas olarak kabul edilmiştir.

Bir partinin ülke çapında teşkilâtlanmış sayılması için de, bütün Türkiye illeri sayısının en az yarısında teşkilât kurmuş bulunması, ilk büyük kongresini yapmış olması ölçü olarak kabul edilmiştir.

Bir ilde teşkilât kurma o ilde mevcut merkez ilçesi dahil, ilçelerin yarısında teşkilât kurma esas alınmıştır.

Madde 41. — Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği için yapılacak seçimlerin millet iradesini gerçek biçimde ortaya çıkararak meclise yansımaları sağlamak temsili demokrasinin esasıdır.

Siyasî Partiler, millet iradesinin ortaya çıkmasında önemli rol oynar. Bu rolün sağlıklı ve millî iradeyi gerçek olarak yansıtabilmesi için, aday tespitinde en meşru kaynak olan demokratik iradeye dayanmak zorundadırlar.

Bu nedenle partilerin aday tespitinde demokratik esaslara bağlı kalmaları demokrasinin gereğidir. Demokrasinin vazgeçilmez unsuru olarak kabul edilen siyasî partiler, aday tespitini serbestçe tayin etselerdi, oligarşiye yol açabilecek şekilde merkez organı hâkimiyetine yönelebilerlerdi; aday tespiti belli bir grubun tekeline geçebilir, milletin istediği temsilcileri ortaya çıkaracak seçim mekanizması tam amacına ulaşamazdı.

Bu sebeple Komisyon aday tespitini partinin bir iç sorunu olmaktan ziyade, millî iradenin oluşmasında rol oynayan partilerin üstünde demokrasinin gereği olarak kabul etmiş ve Parti Tüzüğüne bırakmanın mümkün olamayacağını benimsemişti.

Dünyanın çeşitli ülkelerinde uygulanan aday tespiti ile ilgili sistemler demokrasi kuralları ve Türkiye şartları açısından teker teker gözden geçirilmiştir. Bütün bu sistemler arasında en demokratik ve bünyemize en uygun olduğuna karar verilen bir seçim çevresinde seçime katılan partinin adayını o partinin o seçim çevresindeki kayıtlı üyelerinin parti seçmeni olarak serbestçe oy kullanacağı bir seçim ile o partiden aday olmak isteyenler arasından parti adayını seçme, usulü kabul edilmiştir.

Bu usulde partinin adayını seçme hem millî iradenin gerçek olarak ortaya çıkmasında, hem oligarşiye önlemede, hem partinin bütün üyelerini aday tespitinde katılma sağladığı için; parti için demokrasiyi işletmede iyi bir yol olduğu sonucuna varılmıştır.

Madde 42. — Partilerin kendi tüzük ve programlarının ülkeye daha yararlı olarak uygulamasında ve partinin kadrosunu oluşturmada merkez organların listelere aday yerleştirmesi prensip olarak benimsenmiştir. Bu adayların tüm ülke için TBMM. sayısının % 5 her parti için seçime girdiği bölgeler milletvekili sayısının % 5 ini ve her yedi milletvekili çıkaracak bir seçim çevresinde de en fazla bir merkez adayının listeye konması esasının kabulü uygun görülmüştür.

Parti merkez organlarının mahallî parti seçmenlerinin % 60 çoğunluğunun beğenisi ve oyu ile seçilmiş bir aday seçilemeyecek hale düşürmemesi mahallî partilerin iradesine de itibar etmesi için belli bir oy almış adayın üstüne merkez aday konmasının önlenmesi uygun görülmüştür.

Bir seçim çevresinde bir parti için hiç aday olmazsa orada adayları parti merkezinin göstermesi eğer aday sayısında noksanlık varsa noksanları merkezin tespit edeceği isimlerle gidermenin uygun olacağı kabul edilmiştir.

Madde 43. — Genel seçimlerde uygulanan 26 Haziran 1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkındaki Kanunun 2 nci maddesinin iki ilâ dördüncü fıkraları, 3, 7 ilâ 9, 14 ilâ 25 inci maddeleri, 20 nci maddesinin 1 ve 7 bentleri, 26, 27 nci maddeleri, 67 ilâ 69 uncu maddeleri, 76, 86 ilâ 89 uncu maddeleri, 91, 92, 96 ilâ 118, 120, 121, 129 ilâ 139, 152 ilâ 154, 156, 158 ilâ, 169, 172 ilâ 175, 177 ilâ 185 inci maddeleri uygulanır.

26 Nisan 1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkındaki Kanunun 71 inci maddesinin 1 ilâ 4 üncü bentleri, 75, 77, 81 ilâ 85, 90, 93, 95, 106, 142, 147 ve 148 inci maddeleri ile 9 uncu geçici maddesi hükümlerinde bulunan hususların siyasî partilerin aday tespitinde yapılacak ön seçimlerde bu seçimlerin bünyesine uygun olarak kıyaslama ile uygulanmasında bir sakınca görülmemiştir.

Madde 44. — Siyasî partilerin Anayasa ve kanunlardan ayrı olarak, kendi adaylarında birtakım şartlar aramaları ve tüzüklerinde bunlara ait hükümler getirmeleri normal kabul edilmiştir.

Bir kimsenin aynı partiden değişik seçim çevrelerinden ön seçime girmesi,

Bir kimsenin değişik partilerden aynı zamanda önseçime girmesi siyasî ahlâk ve geleneklerimize aykırı olduğu için kabul edilmemiştir.

Bir kimse partisinden istifa etmedikçe bağımsız aday veya başka bir partinin merkez adayı olmaması esası kabul edilmiştir.

Bağımsız adaylık kişilerin en tabii ve normal bir hakkı olarak ortaya çıkar bir kimsenin bir partiye girerek o partinin ön seçimine girmiş ve kazanamamışsa bu olay bağımsız adaylık hakkını ortadan kaldırmamalıdır. Partisinden istifa etmek şartı ile bağımsız aday olması veya bir başka partiden merkez adayı olması uygun görülmüştür.

Madde 45. — Önseçimlerin seçim kurullarının gözetim ve denetimi altında yapılması güvence olarak kabul edilmiştir. Seçim kurullarının, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri hakkında Kanunun hükümlerine göre kurulması ve bu kurullarda parti temsilcilerinin bulunması;

Önseçimlerin yapılacağı günün Yüksek Seçim Kurulu tarafından tespit ve ilanı;

Bir seçim çevresinde seçime katılacak her siyasi parti için ayrı sandık ve hücrelerin tespiti ve ilanı ilgili siyasi partilere duyurulması uygun görülmüştür.

Madde 46. — Önseçimlerin sağlıklı ve güvence altında yapılmasını sağlamak Anayasamızın öngördüğü partiler demokrasisinin gereğidir.

Bunun için partili seçmenlerin kayıt ve oy kullanmalarını sağlamak ve güvenli yapmak gereklidir.

Bu nedenle,

Partilerin üye kayıt defterlerinin muntazam sıra numarasına göre noterden tasdikli defterlere yapılması;

Bu defterlerin seçim kurulunun denetimine tabi tutulması;

Bu defterlerin önseçimden en geç 90 gün önce seçim kurullarına teslimi. Bu suretle önseçimden en geç 90 gün öncesine kadar üye olanların oy kullanabilmesi esası;

Üye kayıt defterlerinin önseçimlerden en geç 60 gün önce seçim kuruluna teslimi esası;

Ve önseçim için parti seçmen listesinin bu defterlerden seçim kurulu tarafından çıkarılması;

Parti seçmen listesine göre seçimlerden 15 gün içinde seçim kurulu tarafından parti seçmen kartı verilmesi kabul edilmiştir.

Parti seçmen listesine itiraz ve bu itirazın da incelenerek kesin karara bağlanması kabullü uygun görülmüştür.

Madde 47. — Aday adaylarının önseçime katılmalarında kendilerini tanıtmalarının en tabii hakları olduğu kabul edilmiştir.

Ancak kendilerini tanıtmak için kamu düzenini bozucu şekilde hareket etmeleri;

Bu nedenle duvar ve el ilanları yapması mensup oldukları partinin tüzük ve genel merkez organı kararları, seçim bildirisi dışında mesleki, mahallî yahut millî vusatta vaatle bulunmaları uygun görülmemiştir.

Aday adayları ön seçimde oy kullanacak partili üyelere veya yakınlarına maddî çıkar sağlama amacı gütmemeleri esası muhafaza edilmiştir.

Adayların kendilerini tanıtmak için örf ve âdete uygun olarak sohbet toplantıları yapması;

Seçim kurulunun da adayların tanıtılmasında kendilerinin ve partisinin vereceği bilgilere göre onların meslek ve sanat hayatlarındaki başarılarını, memleket ve millet adına yaptığı hizmetleri, eserlerini esas alan bilgileri ihtiva eden basılı kâğıtları bastırması uygun görülmüştür.

Madde 48. — Siyasi partilerin önseçimde kendi seçmenlerinin oy kullandığı sandıklarda müşahit bulundurmaları uygun görülmüştür.

Aday adayları partiyi temsilen sandık başında müşahit olamazlar.

Madde 49. — Önseçimlerde oy pusulasının Yüksek Seçim Kurulu tarafından hazırlanmasının,

Okuma - yazma bilmeyenlerin oy kullanmalarında kurul başkanı veya görevlendirdiği partili olmayan kurul üyesi partili seçmenin göstereceği biri o da yoksa parti müşahidi veya parti asıl veya yedek temsilcisinin seçmenle beraber hücreye girmesi ve seçmen istediği kimsenin isim ve soyadını oy pusulasına yazması esası uygun görülmüştür.

Belli bir seçim çevresinde gösterilen aday sayısının yarıdan bir fazlası kadar adayın adının oy pusulasına yazılması kabul edilmiştir. Fazla aday adı yazılırsa fazlanın muteber olmayacağı esası benimsenmiştir.

Madde 50. — Bu maddede Yüksek Seçim Kurulunun il seçim kurullarından gelen parti adayları ile ilgili önseçim sonuçlarını parti genel başkanlarına tasdik ederek bildirilmesi ve parti genel başkanlıkları da bu listelere mevzuata göre tespit edilen parti merkez adaylarını da dahil ederek kesin aday listesini süresi içinde Yüksek Seçim Kuruluna bildirmesi ile ilgili son işlemleri ihtiva eden hükümleri düzenlenmiştir.

Madde 51. — Bu madde önseçimle ilgili bütün evrakların ilçe ve il seçim kurullarında üç ay saklanma mecburiyetini ve Yüksek Seçim Kurulu emri olmadan hiçbir yere gönderilmemesini düzenlemeyi gerektirmiştir.

Madde 52. — Bu maddenin,

Birinci fıkrasında adaylık tutanağına oyların sayım ve dökümü ile ilgili itiraz üzerine yapılan sayım ve dökümden sonra seçilenlere Yüksek Seçim Kurulu tarafından tutanak verilmesini,

İkinci fıkrasında önseçimin iptali halinde önseçimin yenilenmemesi gerektiğini ve merkez karar organının kararı ile adayların tespit edileceğini,

Üçüncü fıkrada adayların bir kısmının tutanağı iptal edilmesi halinde yerlerine önseçimde aldıkları oy sırasına göre başta gelen adaylara tutanak verileceğini;

Son fıkra ise belli bir önseçim için parti adaylarının Yüksek Seçim Kuruluna bildirilmesinden sonra yapılan itirazların dinlenmeyeceğini itiraz üzerine bir karar alınsa bile bunun uygulanmayacağını düzenlemiştir.

Madde 53. — Bu maddede,

Mahalli seçimlere giren Siyasî Partilerin aday tespitlerinin Parti tüzüğüne bırakılması düzenlenmiştir.

DOKUZUNCU BÖLÜM

Disiplin İşleri

Madde 54. — Kuruluşu ve işleyişi demokratik esaslara uygun olması gereken ve demokratik siyasî hayatın icaplarına göre faaliyetlerini tanzim etmeleri için bazı yasaklamalara tabi tutulan siyasî partilerin disiplin konusunda gösterecekleri ehliyet ve ciddiyet, siyasî hayatımızın istikrarı bakımından büyük faydalar sağlayacaktır. O nedenle bu madde düzenlenirken disiplin alanlarının demokratik sınırları aşmaması ve totaliter yoğunlukta uygulanmasını ve yöneticilerin elinde bir baskı aracı olarak kullanılmasına imkân verilmemesine özen gösterilmiş ve geçmiş tatbikat göz önünde tutularak bir takım yenilikler getirilmesi uygun görülmüştür. Bu yeniliklerden bir tanesi «hangi halde ne tür disiplin cezası verileceğinin parti tüzüğünde açıkça gösterilmesi» zorunluluğunun getirilmesidir.

Madde 55. — Bu maddede; parti disiplin organı üyelerinin merkez karar organlarında görev almaları ve partiye hizmet bağı ile bağlı olmalarını ve partiden ücret almalarını ve ayrıca kan ve sıhrî hisimların aynı disiplin kurulunda görevli bulunmalarını yasaklamak suretiyle parti yönetimine karşı bağımsızlığını sağlamak amacı güdülmüştür.

Madde 56. — Disiplin organlarının çalışması düzenlenirken özellikle kararların hangi çoğunlukla ne şekilde verileceği üzerinde titizlikle durulmuştur. Üyelerin; hiçbir tesir altında kalmadan ve çekinmeden oylarını kullanması ve bazı disiplin kararlarında özel çoğunluk aranması suretiyle disiplin organlarının daha bağımsız çalışması temin edilmek istenilmiştir. Diğer taraftan disiplin organına sevk edilen üyenin savunma hakkı da korunmuş ve ayrıca sevk yazısında istenen disiplin cezasından daha ağırını verememe düzenlemesi getirilmek suretiyle disiplin organının yetkisi bir dereceye kadar sınırlandırılmıştır.

Madde 57. — Kongrelerin toplanma amacı göz önünde tutularak; disiplin işleriyle ilgili talep ve kararların kongrelerde tartışılması mahzurlu görüldüğünden bu hüküm getirilmiştir.

Madde 58. — Bu madde ile; disiplin cezasına uğrayan parti üyesine, disiplin organına sevk eden organın veya disiplin organının görev ve yetkisizliği yahut alınan kararların kanuna veya parti tüzüğüne veya içyönetmeliğine şekil, usul ve esas bakımından kararın tebliğ tarihinden itibaren bir ay içerisinde yetkili As-

İtîye Hukuk Mahkemesine itiraz hakkı tanınmıştır. Mahkeme bu itirazı eskiden olduğu gibi dosya üzerinden değil, basit muhakeme usulüne göre (mürafa) yapacağı yargılama sonunda en geç bir ay içerisinde kararını verecektir. Bu suretle, üye kendisini mahkemede de savunma hakkına sahip olduğu gibi karara esas yönünden de itiraz etme imkânına sahip olmaktadır. Mahkemenin verdiği kararın kesin olması tartışılabilirse de; Asliye Mahkemesinin vermiş olduğu kararlara karşı başka itiraz yolları aramak işlerin sürünceme-de kalmasına yol açmak parti gerçeğine ve çıkarlarına aykırı düşecektir.

Madde 59. — Disiplin cezasına uğrayan parti üyesinin hangi parti organı tarafından ve ne şekilde af edileceğinin siyasî partilerin tüzük ve programlarının ayrı olması nedeni ile burada düzenlemek uygun görülmemiş ve bu konu partilerin kendi tüzüklerine bırakılmıştır.

Madde 60. — Partiden geçici çıkarmayı veya kesin çıkarmayı gerektiren hallerde, disiplin cezası verilmesi için sevk kararı almaya yetkili olan parti organlarına, tedbir niteliğinde olmak üzere, disiplin organına sevk edilen üyeyi parti içindeki görevlerinden uzaklaştırabilmeleri parti içi çalışmalar bakımından önem arz eder. Öyle haller vardır ki, üyenin görevinde kalması parti için zararlı neticeler doğurabilecek ve partinin kapatılmasına neden olabilecektir. Bu gibi hallerde üyenin görevinden derhal uzaklaştırılması kaçınılmazdır. Diğer taraftan üyenin görevinden derhal uzaklaştırılması bir takım partiiçi oyunların ve hesapların neticesi de olabilir. Bu gibi hallerde ilgiliye tedbir kararının kaldırılması için sevk edildiği disiplin organına başvurma yetkisi tanınmıştır.

ONUNCU BÖLÜM

Parti Defterleri

Madde 61. — Bu madde partilerin tutacağı defterlere ilişkin olup, maddede bunların çeşitleri ve nasıl tutulacakları gösterilmiştir.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Malî Hükümler

BİRİNCİ BÖLÜM

Gelirler

Madde 62. — Bu madde ile düzenlenen siyasî partilerin gelir kaynakları arasında partilerin spor müsabakaları tertip etmeleri, borç ve kredi almaları, Hazinesinden yardım temini gibi kaynaklar alınmamıştır.

Siyasî partilerin spor müsabakaları tertip etmeleri, spora politikanın sokulması ve gençliğin politik amaçlarla spor sahalarında bölünerek karşı karşıya gelmeleri sonucunu doğuracak ve ayrıca spor, aslı gayesinden uzaklaşmış olacaktır.

Uygulamada sakıncaları görülen ve kamuoyunu rahatsız eden, partilerin birer ticarî kuruluş gibi, borç ve kredi almalarına yani kanun tasarısında imkân tanınmamış, bu maksatla gelir kaynakları arasında «borç ve kredi» alınmamış, ayrıca 69 uncu maddede kredi ve borç almanın yasak olduğu açıkça belirtilmiştir.

62 nci maddede siyasî partilere Hazinesinden yardım yapılması konusunda da bir hükme yer verilmemiştir. Anayasamızın 73 üncü maddesinde, mükelleflerden tahsil edilen vergilerin, ancak kamu giderlerini karşılamak amacı ile sarfedilebileceği öngörülmüştür. Siyasî partilerin kamusal kuruluşlar olmadıkları açıktır. Anayasa Mahkemesinin 9.7.1971 günlü Resmî Gazetede yayınlanan 2.2.1971 günlü ve 1971/13 sayılı kararında da belirtildiği gibi «... Bir siyasî partinin toplum ve devlet düzenini belirli görüşler doğrultusunda etkilemesi veya yönetmesi kamu hizmeti niteliğini taşır. Ancak bu hizmetin yerine getirilmesi o siyasî parti mensuplarının T. B. Millet Meclisine ve yerel yönetimlerin ve seçimle işbaşına gelen kuruluşlarına girmeleri ile başlar. Ve bu mensupların aracılığı ile gerçekleşir. Hizmetlere girenlere para olarak bu hizmetlerin karşılığı ödenir. Siyasî partilerin kamu hizmeti niteliğindeki çalışmaları ancak bu dar çerçeve içinde söz konusu

edilebilir. Bu çerçeve dışında siyasî partiler bakımından kamu hizmeti sayılabilecek bir çalışma düşünülmemeyeceği gibi, siyasî partilerin kamu kurumu olarak kabul edilmelerine veya kamu yararına hizmet eden kuruluşlar olarak nitelendirilmelerine olanak yoktur.

Anayasanın siyasî partileri demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurları sayması, muhalefette olanların iktidara karşı güvence altına alınması lüzumuna işarettir... Sosyal devletin vazgeçilmez unsurlarından olan sendikalara devlet nasıl yardım etmek zorunda değilse, demokratik rejimin vazgeçilmez unsurlarından olan siyasî partilere de aynı şekilde yardım etmek zorunda değildir.

«Çalışmalarını üyelerinin olağan yardımları ile sürdüremeyen siyasî partilerin paraca güçlü birtakım kişi veya kuruluşların etkisi ve baskısı altına düşmesi varsayımı ise, devletin paraca yardımı olsa dahi söz konusu olabilir. Devlet yardımı siyasî partilerin başka yollardan çıkar sağlamalarını engelleyemez.»

Öte yandan Anayasamızın gerek Danışma Meclisi Anayasa Komisyonunda, gerekse Genel Kurulda görüşülmesi sırasında siyasî partilere Hazine yardımı yapılması için verilen önergeler reddedilmiş; Kurucu Meclisin bir kanadı böylece temayülünü belli etmiş, sonuçta Millî Güvenlik Konseyinden de aynı yönde geçen Anayasada Hazine yardımına dair bir hüküm yer almamıştır.

Bu sebeplerle tasarıda Hazine yardımına yer verilmemiştir.

Madde 63 ilâ 65. — Bu maddelerde söz konusu olan aidatlar eski kanundan aynen alınmış; para değerindeki değişme göz önünde tutularak gerekli ayarlamalar yapılmıştır.

Madde 66 - 67. — Bu maddelerin hükümleri açık olup rozet, kitap vs. mevaddın satış bedellerinin ve lokallerin işletilmesine ilişkin fiyatların ilgili parti organlarıncı saptanacağını belirtmektedir.

Madde 68. — Bu maddeye, Anayasamızın 69 uncu maddesine uygun olarak, siyasî partilere bağışta bulunamayacak kuruluşlar arasına vakıf ve kooperatifler de dahil edilmiş; yabancı özel ve tüzelkişilerden yardım kabul edilmemesi daha açık ve kesin bir şekilde ifade olunmuştur.

Madde 70. — Bu madde siyasî partilerin amaçları dışında taşınmaz mal elde edemeyeceklerini belirtmektedir. Siyasî partiler ancak, zarurî ihtiyaçları ve bizzat kullanacakları taşınmaz malların malikî olabileceklerdir. Bunun dışında taşınmaz mal elde eden partilerin, bu malları, maddenin ve müeyyidesini teşkil eden 74 üncü maddeye göre Hazineye irad kaydolunacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Malî Hükümlerin Müeyyideleri

Madde 71 ilâ 74. — Bu maddeler 648 sayılı Siyasî Partiler Kanunundan aynen alınmış olup, Anayasa Mahkemesinin denetimini mümkün kılabilmek için parti gelir ve giderlerinin makbuzla yapılmasını öngörmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Parti İçi Malî İşlemler

Madde 75. — Bu madde partilerin yıllık bütçe ve kesinhesap düzenlemelerini emretmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Anayasa Mahkemesinin Denetimi

Madde 76 - 77. — Bu maddeler, 648 sayılı Kanun ve Anayasamız göz önünde tutularak düzenlenmiştir. Bu maddelere göre siyasî partilerin malî denetimlerinin yine Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacağı, partilerin bütçe ve kesinhesaplarının merkez karar organlarıncı onandıktan sonra her yıl belli tarihlerde denetime sunulacağı hükme bağlanmış; ileride her türlü anlaşmazlığı önlemek bakımından partilerin büyük kongrelerinin, parti hesapları hakkında verecekleri kararların Anayasa Mahkemesinin incelemesini etkilemeyeceği belirtilmiştir.

DÖRDÜNCÜ KISIM

Siyasî Partilerle İlgili Yasaklar

BİRİNCİ BÖLÜM

Yasak Amaçlar ve Faaliyetler

Madde 78. — Devletin şekli, Cumhuriyetin nitelikleri, egemenlik, ülke ve millet bütünlüğü gibi bazı temel ilkelerin değiştirilmesini Anayasamız yasaklamıştır. İşte bunları Siyasî Partiler Kanununda bir arada ve açık bir şekilde hükme bağlamak suretiyle siyasî partilerin dikkati bir kez daha çekilmek istenmiştir. Ayrıca eşitlik, disiplini bozmamak, ahlâk ve adaba uygun harekette bulunmak zorunluğu da önemleri nedeniyle bu maddenin kapsamına alınmıştır.

Madde 79. — Anayasa demokratik Devlet düzeninin, temel hak ve hürriyetlerin korunmasına özel bir önem vermiştir. Siyasî partilerin bunlara ilişkin hükümlere aykırı amaç güdemeyecekleri ve faaliyette bulunamayacakları bu madde ile tespit olunmuştur.

Anayasada tanınan hak ve hürriyetlerin, başkalarının hak ve hürriyetlerini ihlâl etse bile sınırsız olduklarının ileri sürüldüğü görülmüş ve bunun yıkıcılığından uzak kalmak için «Anayasa'nın hiçbir hükmünün Anayasada yer alan hak ve hürriyetleri yok etmeye yönelik bir faaliyette bulunma hakkını verir şekilde yorumlanamayacağı» kuralı getirilmiştir. «Yorumlanamaz» hükmü, herhangi bir metnin bu amaca aykırı biçimde yorumlanması mümkün olsa bile o suretle yorumlanamayacağı anlamını taşımaktadır. Bu madde ile İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi hükümlerine de riayet edilmiş olunur.

Madde 80. — Bu madde seçimler ve halk oylamalarında demokratik düzenin bağlı olduğu esaslara aykırı hareket yasağını getirmiş, siyasî partilerin bu alanda güdecekleri amaçlara yön vermiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

Millî Devlet Niteliğinin Korunması

Madde 81. — Bu madde ile Devletin milletlerarası hukuk alanında haiz olduğu bağımsızlık ve eşitlik hakları ile münhasıran Devletimizi ilgilendiren hususlara başkalarının karışmaması ilkelerine siyasî partilerin sıkı bir biçimde sarılmaları sağlanmış ve bunları zedelemesi muhtemel tutum ve davranış içine girmemeleri istenmiş ve aynı amaçla da yurt dışında teşkilatlanıp faaliyette bulunmaları önlenmiştir.

Madde 82. — Devletimiz, federe ve konfedere devletler ve siyaseten özerk kuruluşlar gibi teklik ilkesine aykırı bir nitelik taşımamaktadır. Bu ve buna benzer ayrılmalar Devletin ve milletin bütünlüğü ilkesine ve toplum yararına kesinlikle ters düşeceğinden bu yolda bir amaç güdülmesi bu madde ile yasaklanmıştır.

Madde 83. — Ülkemizde Lozan andlaşması ile kabul edilen azınlıklar dışında bir azınlık yoktur. Herhangi bir ülkede resmî dilin dışında bazı dillerin bilinmesi veya yer yer konuşulması azınlık yaratmaz. Hele siyasî, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda olduğu gibi her bir alanda bütün haklara sahip ve borçlarla eşit bir şekilde yükümlü olan tek bir milletin evlâtları arasında azınlıktan söz etmek mümkün değildir.

Lâiklik ilkesinin egemen bulunduğu bir memlekette din, mezhep veya tarikat ayrılığından yararlanarak millî birliği bozucu amaç gütmek veya faaliyette bulunmak millet ve ülke zararına olduğundan hoş görülmesini düşünmek olanağı yoktur.

Bir memlekette resmî dilin her vatandaş tarafından bilinmesi, hangi alanda olursa olsun eşitlik ilkesinin hakkıyla uygulanabilmesi ve adlî ya da idarî işlerin çabukluk ve selâmetle yürütülmesi bakımından yararlı, hatta zorunludur. Bu itibarla resmî dili, genç, ihtiyar, kadın, erkek her vatandaşın bilmesini sağlamak Devletin görevidir.

Madde, bu esaslar göz önüne alınarak düzenlenmiştir.

Madde 84. — Ülke, bölünmez bir bütündür. Bölgecilik, ırkçılık yoktur. Lokal veya bireysel siyasî çıkar düşüncesiyle bölgecilik veya ırkçılık yaratmanın memlekete getireceği kötülüklerden uzak kalmak için bu madde düzenlenmiştir.

Madde 85. — Eşitlik ilkesi bütün millette istisnasız olarak benimsenmiştir. Siyasî partiler ister iktidarda, ister muhalefette olsunlar bu ilkeye ters düşen her tutumu reddetmek zorundadırlar. Madde bu görüşe göre düzenlenmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Laik Devlet Niteliğinin ve Atatürk İlke ve İnkılaplarının Korunması

Madde 86. — Türkiye Cumhuriyetine Halifelik getirilebileceği düşünülmemiştir. Ancak Halifelik lâikliğe aykırı olduğundan laikliğin korunması için bu hükme yer verilmiştir.

Madde 87. — Dinsel ve dince kutsal sayılan şeylerin istismarı memlekete daima zarar getirmiştir. Anayasa'nın 24 üncü maddesi de bu tür hareketleri yasaklamış olduğundan maddenin bu suretle düzenlenmesi gerekli görülmüştür.

Madde 88. — Bu madde Anayasanın 124 üncü maddesindeki dinî duyguları istismar yasağına dayanmaktadır. Devlet protokolünce düzenlenen cenaze törenleri ile nezaket kurallarının sınırı içinde kalan eylemler ve propagandaya dönüştürülmeyen bayramlaşmalar, anma törenleri yasakların dışında bırakılmıştır.

Madde 89. — Bu maddedeki yasaklamalar Türk toplumunu çağdaş ve uygarlık seviyesinin üstüne çıkarmak ve Türkiye Cumhuriyetinin lâiklik niteliğini korumak için getirilmiştir.

Madde 90. — Bu madde ile Siyasî Partilerin, lâiklik ilkesi doğrultusunda, bütün siyasî görüş ve düşüncülerin dışında kalması gereken Diyanet İşleri Başkanlığının genel idare içindeki yerine dokunmamaları amacı güdülmüştür.

Madde 91. — Bu maddenin gerekçesi ve amacı, Yüce Atatürk'ün her yönü ile üstün saygınlığının hiç bir an hatırdan çıkarılmaması gereğini vurgulamaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Siyasî Partilerin Tüzük ve Programları, Yan Kuruluşları, Parti Üyeliği ve Kapatılan Partilerle İlgili Yasaklar

Madde 92. — Siyasî partilerin tüzük ve programlarının tabi olacakları esasları düzenlemek, Anayasanın 14 üncü maddesindeki sınırlar dışına çıkılamayacağını belirtmek için bu maddeye yer verilmiştir.

Madde 93. — Madde, ayrıcalığı önlemek ve siyasî parti mallarının denetime tabi kalmasını sağlamak için düzenlenmiştir.

Madde 94. — Bu madde ile dernekler, sendikalar, vakıflar, kooperatifler ve kamu kurumu niteliğindeki kuruluşlar ve bunların üst kuruluşlarının tarafsızlık esaslarından ayrılmamaları amacı güdülmüştür.

Madde 95. — Bu maddedeki hükümler siyasî partilerin demokratik esas ve yollardan ayrılmaması, demokratik bir düzen içinde çalışması amacı ile konulmuştur.

Madde 96. — Bu maddenin düzenlenme nedeni, yasal olmayan propaganda yapılmasına ve devlet güç ve nüfuzunun bir siyasî parti lehine kullanıldığı imajının doğmasına engel olmaştır.

Madde 97. — Anayasanın 69 uncu maddesinin yedinci fıkrası hükümleri bu madde ile uygulama kanununa intikal ettirilmiş bulunmaktadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Diğer Yasaklar

Madde 98. — Kapatılmış veya feshedilmiş siyasî partilerin isimleri, amblemleri, rumuzları, rozetleri ve benzeri işaretlerin kullanılması kapatılan ya da feshedilen partinin devam ettiği izlenimini yaratacağından maddenin birinci fıkrası getirilmiş, hürriyetçi demokrasi ilkeleri ile bağdaşmayan adların parti adı olarak kullanılması uygun görülmediğinden ikinci fıkraya yer verilmiştir.

Madde 99. — 12 Eylül 1980 Harekâtına siyasî partilerin gölge düşürme gayreti içine gireceği umulmakla beraber bir tedbir olmak üzere bu madde düzenlenmiştir.

BEŞİNCİ KISIM

Siyasî Partilerin Kapatılması

Siyasî Partiler Kanununun Beşinci Kısımını Oluşturan Maddelerin Gerekçesi

Madde 100. — Siyasî Partilerin kapatılmasına ilişkin davalara, şimdiye kadar, Anayasa Mahkemesince duruşmalı olarak bakılmakta idi. Ancak 1982 Anayasası bu usulden vazgeçerek dosya üzerinde karar verme yöntemini kabul ettiğinden maddenin birinci fıkrası bu esasa göre düzenlenmiştir.

Anayasa Mahkemesince duruşma yapılmayacağı için Cumhuriyet Başsavcılığının görevi dava açılmasına ve mahkemece istenecek bilgi ve belgelerin sağlanmasına ilişkin olacağı düzenlemede göz önüne alınmıştır.

Anayasanın 69 uncu maddesinin beşinci fıkrası Cumhuriyet Başsavcılığını, siyasî partileri denetlemek ve onların faaliyetlerini takibetmekle görevlendirmiş olduğundan bu madde ile, Anayasanın sözü geçen maddesinin uygulanma usulü tespit edilmiştir. Bir siyasî parti hakkında araştırma ve soruşturma yapmakla görevlendirilen Başsavcıyardımcısı veya yardımcılarının bu görevden siyasî amaçlarla uzaklaştırılmasına olanak vermemek için bu gibi durumlarda Cumhuriyet Başsavcısının muvafakatının aranması koşulu getirilmiş ve o yardımcının bir Yüksek Hâkimliğe atanmasına engel olunmamak için de Yargıtay Üyelğine seçimi bu sınırlamanın dışında tutulmuştur.

Siyasî partilerle ilgili bazı araştırma ve soruşturmanın amacından saptırılmadan ivedilikle sonuçlandırılması gereken istisnai haller olabilir. Bu gibi durumlarda görevli Cumhuriyet Başsavcıyardımcılarının Ankara dışına gönderilebilmesi için gerekli harcamalara elverişli hükümler maddeye eklenmiştir.

Madde 101. — Siyasî partilerin yeri ve önemi Anayasanın 68 inci maddesinin ikinci fıkrasında belirtilmiştir. Böylesine önemli bir kuruluşun kapatılmasını dava edebilmek için dayanılacak gerekçe ve kanıtın belirlenmesinde titiz davranılmak yerinde olur. Bu itibarla kanunda gösterilen belli hususlarda dava açılmasının gerekli olup olmadığının tarafsız bir kurulca tespiti uygun görülmüştür. 648 sayılı Kanunun 109 uncu maddesi bu kurulu Yargıtay Ceza Daireleri Başkanlarından oluşturmuştur. Yargıtay Daire Başkanları Yargıtay Üyelerinden seçildiklerine ve başkanlar dairenin gerek yönetimi ve gerek gelen işlerin düzene konulması bakımından daha fazla meşgul bulunduklarından bu kurulun münhasıran başkanlardan değil Başkan ve üyelerden kurulması daha uygun bulunmuştur. Bir Siyasî Partinin kapatılmasını gerekli kılabilecek nedenlerin ceza konularını aşabileceği de göz önüne alınarak kurulun hem ceza ve hem hukuk bölümlerinde çalışan üyelerden kurulması öngörülmüş ve düzenleme bu esasa göre yapılmıştır.

Madde 102. — Anayasanın 69 uncu maddesinin 6 ncı fıkrasına göre Anayasa Mahkemesinde dava açmak hak ve görevi Cumhuriyet Başsavcısına aittir. Ancak, dâva açmadan önce, yapılacak işlemlerin isabetli bir sonuca vardırılmasına yardımcı şekil ve kayıtlamalar konulmasına da engel bir hüküm konulmuştur.

Hükümet de Anayasayı hem uygulamak ve hem koruyup kollamakla görevlidir. Bundan ötürü Türkiye Büyük Millet Meclisine ve dolayısı ile Millete karşı sorumludur. Siyasî Partiler Kanununun 4 üncü kısmında gösterilen yasak eylemlerden birinin işlendiğini, örneğin, bir Siyasî partinin ülke bütünlüğünü bozmaya yeltendiğini görmesi halinde Cumhuriyet Başsavcısından kapatma davası açmasını istemesi doğaldır. Davayı yine Başsavcı açacağından böyle bir istekte bulunmanın Anayasaya aykırılığı yoktur.

Buna benzer bir kapatma sebebinin de herhangi bir Siyasî parti görmüş ve tespit etmiş olabilir. Zamanında dâva açılmadığını görür ve gecikmenin zararlı olabileceğini düşünürse bunun da Cumhuriyet Başsavcısından kapatma davası açmasını istemesi normaldir. Böyle bir istekte bulunabilecek Siyasî partinin nitelikleri de Kanunda gösterilmiştir. Cumhuriyet Başsavcısının böyle bir istek karşısında dava açmaya yeterli neden görmemesi mümkündür. Bu takdirde istek sahibi Siyasî Parti, Partilerle İlgili Yasakları İnceleme kuruluna başvurabilme olanağı kabul edilmiş ve madde bu esaslara göre düzenlenmiştir. Bu hakların, seçimlerde engelleme amacıyla kullanılmasını önlemek için de kullanma süreci sınırlı tutulmuştur.

Madde 103. — Parti Tüzüğü, programı ve uygulanması gereken parti mevzuatı ile yetkili organların verdiği kararların bu kanunun dördüncü kısmında yer alan hükümlerine aykırı olması halinde Cumhuriyet Başsavcılığının açacağı dâva üzerine Anayasa Mahkemesince, ilgili siyasî partinin kapatılmasına karar ve-

rileceği maddenin 1 ve 2 ncı bentlerinde belirtilmiştir. Belli bir kararı almaya yetkili olan organların dışında kalan organlarla kurul veya parti üyesinin dördüncü kısımda yer alan hükümlere aykırı eylemler işlemesi durumunda Cumhuriyet Başsavcısı bu eylemi yapan kurul veya organın işten el çektilmesini ve üyelerin partiden çıkarılmasını ilgili Siyasî Partiden isteyebilecek ve o parti de bu isteğe karşı siyasî partilerle ilgili yasakları inceleme kuruluna belli süre içinde itiraz edebilecektir. Ancak eylem ve işlemin işlenmesinden itibaren iki yıl geçmemiş olması gerekli görülmüştür. Zira sürenin, eylemlerin etkilerinin devamı üzerinde önemli rolü vardır bu etkilerin zamanla silinmeyeceği düşünülemez. Yapılan eylemlerin, dayatılan mevzuata aykırı olup olmadığı bir takdir sorunudur bu takdirin, önemine binaen tarafsız hâkimlerden kurulu Siyasî Partilerle İlgili Yasakların İnceleme Kuruluna yaptırılması daha uygun görülmüştür.

Kurul gerekli bulduğu soruşturma, araştırma ve incelemeyi yaparak altmış gün içinde kararını vermesi lâzımdır. Bu karar, itirazın kabulüne ilişkin olursa kesindir, kapatma davası açılmaz. İnceleme kurulunun kararı itirazın reddine ilişkin ise itirazı reddolunan parti, işten el çektilme veya ilgili üyeyi partiden çıkarma zorunda değildir. Kendini haklı görüyorsa karara uymayabilir, Cumhuriyet Başsavcısının kapatma davası açmasına ve bunun sonuçlarına razı olabilir. Cumhuriyet Başsavcısı da kurulun bu tutumu karşısında kapatma davası açma zorunda değildir. Dava açmanın gereğini takdir Cumhuriyet Başsavcısına aittir. Bu hususlar da maddenin 3/A fıkrasında hükme bağlanmıştır.

Maddenin diğer fıkra ve bentleri kapatma kararının sonuçlarını ve alınan hakların geri verilmesi koşullarını düzenlemiştir.

Madde 104. — Siyasî Partileri denetleme ve onların faaliyetlerini takibetmekle görevli bulunan Cumhuriyet Başsavcılığının istediği bilgi ve belgeleri vermeyen Siyasî Parti hakkında yapılacak işlem de bu madde ile düzenlenmiştir.

Madde 105. — Bu Madde ile kanunda gösterilen belli eylemlerin siyasî parti üyeleri tarafından işlenmesine yetkili organların göz yumması o eylemlerin kesif olarak işlenmiş sayılmasına ve bu suretle işlenmiş bulunmasının da o partinin söz konusu eylemlerin işlendiği bir mihrak haline geldiğinin kabulüne yeterli görülmüş ve bu durum söz konusu partiyi kapatma nedeni sayılmıştır.

Bu eylemlerin takdirinin yalnız kaza organlarınca yapılması uygun görüldüğünden kapatma davasının Cumhuriyet Başsavcılığınca re'sen açılması dileği kabul edilmiştir.

Madde 106. — Siyasî Partiler Kanununun dördüncü kısmında yer alan hükümlerine aykırılık halinde yapılacak işlemler yukarıdaki maddelerde gösterilmiştir.

Siyasî partiler bakımından emredici nitelikte bulunan hükümler ister siyasî partiler kanununun dördüncü kısmının dışında bulunsun ve ister başka kanunlarda yer alsınlar, bunlara aykırılık halinde yapılacak işlemler de bu maddede düzenlenmiştir. Bu hallerde Cumhuriyet Başsavcısı, aykırılığın giderilmesi için ilgili siyasî partiye ihtar kararı verilmesi isteği ile Anayasa Mahkemesine başvuracak ve mahkemece ihtar kararı verildiği takdirde bu kararın o partiye tebliği tarihinden başlayarak altı ay içinde aykırılık giderilmezse kapatma davası açılacaktır.

Madde 107. — Bu madde, Siyasî partilerle ilgili yasaklara aykırılığı duyan resmî makam ve mercilerin bu aykırılıkları, görevli mercilere bildirmesi ve bu suretle kanun hükümlerinin aksamadan uygulanma olanağının sağlanması için düzenlenmiştir.

Madde 108. — Bir siyasî partinin Anayasa Mahkemesince kapatılması, siyasî partilerle ilgili yasaklara o siyasî partinin aykırı hareket etmesi halinde mümkündür. Mallarının hazineye geçmesi de bu aykırılığın müeyyidelerinden biri olarak kabul edildiğinden madde buna göre düzenlenmiştir.

Madde 109. — Bir siyasî partinin kapatılması için dava açıldıktan sonra o partinin yetkili organı tarafından kapanma (infisah) kararı verilmesi yoluyla mallarını kaçırmayı ve bazı haklardan yoksun kalmasının önlenmesi mümkündür. Bu suretle kapanmış olan bir siyasî partinin Anayasa Mahkemesince yeniden kapatılmasına karar verilemeyeceğinden bu maddenin düzenlenmesine gerek görülmüş ve Anayasa Mahkemesinin davayı yürüterek kapatma sebebi sabit olduğu takdirde kapatılma sonuçlarının hükme bağlanmasına olanak sağlanmıştır.

ALTINCI KISIM

Siyasî Partilerin Kapanması

Kapanma Kararı

Madde 110. — Siyasî partilerin kendi kendilerini kapatmaları konusunda karar verme yetkisi yalnız büyük kongrelerine aittir. Bu kararın gizli oyla alınması ve karar alma yeter sayısının parti tüzüğünde belirtilen toplanma yeter sayısının salt çoğunluğunu teşkil etmesi şarttır.

Büyük kongresince bir partinin kapatılmasına karar verilirse; bu karar derhal kapanan parti genel başkanlığı tarafından, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Anayasa Mahkemesi, Cumhuriyet Başsavcılığı ve İçişleri Bakanlığına bildirilir ve ayrıca yine aynı genel başkanlık tarafından Resmî Gazete'de yayımlanır.

Siyasî partilerin tüzelkişiliği, büyük kongrenin, kapanmasına karar verdiği tarihte son bulmuş olur.

Madde 111. — Büyük kongresince, 110 uncu maddede belirlenmiş esaslar göz önünde tutularak kapatılmasına karar verilen bir siyasî partinin malları, yine büyük kongre toplanma yeter sayısının salt çoğunluğunun alacağı bir karar ile, bir diğer siyasî partiye; ya da, büyük kongre başka bir parti ile birleşmek için bu kararı almışsa birleşeceği partiye devredilebilir. Bu esaslara uyulmadığı durumlarda ve aksi hallerde siyasî partinin malları Hazineye intikal eder.

Kapanma kararının uygulanması, kararı veren büyük kongrenin görevlendirdiği bir tasfiye kurulu eliyle, Hükümetin gözetim ve denetimi altında yapılır.

Cumhuriyet Başsavcılığınca, kapatılması için hakkında dâva açılmış bir siyasî parti, bu dâva sonuçlanmadan önce kapanma kararı aldığı takdirde, açılmış dâva sonuçlanıncaya kadar mallarını hiçbir gerçek ve tüzelkişiye devredemez.

Kapanma kararını veren büyük kongre, bu maddenin birinci fıkrasında belirtilen şartları göz önünde tutarak, parti mallarının tasfiye kurulunca, kapanma tarihinden başlayarak üç ay içinde kurulacak bir partiye devredilmesine de karar verebilir. Büyük kongrenin kararında belirlenen siyasî parti bu süre içinde kurulmazsa kapanan partinin bütün malları için birinci fıkra hükümleri uygulanır.

YEDİNCİ KISIM

Ceza Hükümleri

Madde 112. — a) Cumhuriyet Başsavcılığınca tutulacak, siyasî parti sicilleri için istenen bilgi ve belgeleri vermeyen parti sorumluları;

b) 76 ncı madde hükümlerine aykırı hareket eden parti sorumluları;

c) 77 nci madde gereğince yapılan inceleme ve araştırmaları engelleyen parti sorumluları ile aynı madde gereğince istenen bilgileri kasten vermeyen parti sorumluları;

Hakkında ayrı ayrı ceza müeyyideleri getirilmiş ve,

Tekerrürü halinde bu cezaların yarı nispette artırılarak hükmedilmesi kabul edilmiştir.

Madde 113. — Ön seçimlerle ilgili olarak kanunda yer alan ceza hükümleri mahfuz kalmak şartıyla; siyasî parti kongrelerinin seçimleri ve kararları için yapılan oylamalarla, her kademedeki her çeşit parti görevlileri ile yedeklerinin seçimi için yapılan oylamalara ve bu oylamaların sayım ve dökümüne hile karıştıranlar için ceza hükümleri getirilmiştir.

Madde 114. — 61 inci maddede yazılı defter ve kayıtları tutmayanlar;

Kasten tutmayanlar, tahrif ve yokedenler veya gizleyenler hakkında;

Verilecek ceza hükümleri gösterilmiştir.

Madde 115. — 38 inci maddede yazılı bildirimi yerine getirmeyen parti sorumluları;

Her kademedeki her çeşit parti görevlileri ile yedeklerinin seçimi için yapılacak toplantıların gün ve yerlerini, kongre veya toplantıdan yedi gün önce en büyük mülkiye âmirliğine bildirmeyen parti sorumluları;

Hakkında verilecek cezalar bu maddede hükme bağlanmıştır.

Madde 116. — Bu Kanunun 47 nci maddesinin bir, iki ve üçüncü fıkralarına aykırı bir biçimde hareket ederek, propaganda (kayıtlanma ve yasaklara uymayanlar;

Yine aynı maddenin son fıkrasına aykırı harekette bulunan aday adayları;

Hakkında, 26.4.1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkındaki Kanunun 152 nci maddesindeki cezayı gerektirmeyen haller için bu madde ile müeyyide getirilmiştir.

Madde 117. — 68 inci madde hükümlerine aykırı olarak bağışta bulunan kimse ve parti sorumlusu;

69 uncu maddeye aykırı olarak kredi veya borç veren kimse ve bu kredi veya borçu alan parti sorumlusu;

Hakkında ceza hükümleri getirilmiş, ayrıca bağış konusu kamu kuruluşuna ait mal niteliğinde ise ilgili kuruluşa iade olunması, aksi halde müsadere sine karar verilmesi kabul edilmiştir.

Madde 118. — Türk Ceza Kanununa göre daha ağır bir ceza verilmesini gerektirmeyen hallerde, 78 inci maddenin 8 inci bendi ve 96 ncı maddesinde yazılı fiilleri işleyenler hakkında, uygulanacak ceza hükümleri tespit edilmiştir.

Madde 119. — Bu Kanunda, 22.11.1972 tarihli ve 1630 sayılı Dernekler Kanununa yapılan atıflar hakkında, söz konusu kanunda yer alan ve bu Kanun hükümlerine aykırı bulunmayan ceza müeyyidelerinin siyasi partiler ve sorumluları hakkında da uygulanması kabul edilmiştir.

GEREKÇE

SEKİZİNCİ KISIM

Uygulanmayan Kanun Hükümleri

Madde 120. — Siyasal partilerin işlemleri, defterleri, hesapları ve faaliyetlerinin, hangi makamlar tarafından ve nasıl denetleneceği bu kanunda ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiş olduğundan; derneklerin aynı konulara yönelik denetlenmelerini öngören 22 Kasım 1972 tarihli ve 1630 sayılı Dernekler Kanununun 40 ncı maddesinin siyasal partiler hakkında uygulanmasına gerek kalmamıştır.

Madde 121. — Siyasal veya şahsi nüfuz veya menfaat temin etmek maksadiyle dinî veya dinî hisleri yahut din ce mukaddes sayılan şeyleri veya dinî kitapları alet ederek her ne suretle olursa olsun propaganda yapan veya telkinde bulunan dernek mensubu hakkında yapılacak ceza kovuşturması usulü ve verilecek ceza miktarı 24 Temmuz 1953 tarihli ve 6187 sayılı Kanunda gösterilmiştir. Bu kabil davranışlar karşısında, siyasal parti sorumluları hakkında izlenecek yol ve uygulanacak ceza hükümleri bu Kanunda ayrıntılı bir biçimde gösterilmiş olduğundan, ayrıca Vicdan ve Toplanma Hürriyetinin Korunması Hakkında Kanunun 2 nci ve 3 üncü maddeleri hükümlerinin siyasal parti sorumluları hakkında uygulanmasına gerek kalmamıştır.

Geçici Madde 1. — 7.11.1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının geçici 4 üncü maddesi göz önünde bulundurularak bu düzenleme yapılmıştır.

Geçici Madde 2. — Anayasasının 4 üncü maddesinin getirdiği sınırlamalara aykırılık halinde bu Kanunun 106 ncı maddesi uyarınca Anayasa Mahkemesine başvurulup ihtar kararı alınması mümkündür. Bu ihtarın gereğinin yapılması için 106 ncı madde ile kabul edilmiş bulunan altı aylık süre sözü geçen konu için, işi gereksiz uzatma niteliğinde görüldüğünden bu süre bir aya indirilmiştir.

Madde 122. — Genel hükümleri düzenlemiş bulunan Medeni Kanun ile Dernekler Kanunu ve dernekler hakkında uygulanan diğer kanunların bu Kanuna ters düşmeyen hükümlerinin siyasal partiler hakkında da uygulanması kabul edilmiştir.

Madde 123. — Kanunun yürürlük tarihi gösterilmiştir.

Madde 124. — Kanun hükümlerini yürütmeye görevi Bakanlar Kuruluna verilmiştir.

Anayasa Komisyonu Raporu

T. C.

Millî Güvenlik Konseyi

Anayasa Komisyonu

Esas No. : 1/486

Karar No. : 3

11 Nisan 1983

MILLÎ GÜVENLİK KONSEYİ BAŞKANLIĞINA

29 Haziran 1981 tarih ve 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanun hükümleri gereğince Danışma Meclisi Anayasa Komisyonu tarafından hazırlanan ve Danışma Meclisi Genel Kurulunun 3 Mart 1983 tarihli 67 nci Birleşiminde görüşülerek işaret oyu ile kabul edilen «Siyasî Partiler Kanunu Tasarısı» ve gerekçesi, Komisyonumuzca incelenip, bütünüyle benimsenmiştir. Komisyonumuz, tasarının önemi ve özelliği sebebiyle Millî Güvenlik Konseyinin görüş, düşünce ve belirli ilkelerini çalışmaları esnasında göz önünde bulundurmuş ve zaman zaman ilgili bakanların da katıldığı Millî Güvenlik Konseyine yapılan arzlar ile maddeler üzerindeki incelemelerini derinleştirmiş ve metni Millî Güvenlik Konseyinin müzakeresine hazır hale getirmiştir.

Yüzonbir madde ve üç geçici maddeden ibaret olan Siyasî Partiler Kanunu Tasarısının, raporumuzun maddelere ait kısmında açıklandığı üzere bazı maddeleri çıkarılmış, bazı maddeleri birleştirilmiş ve metne bazı gerekli maddeler ile «Adayların Tespiti»ne ait bölüm ilâve edilmiştir. Geniş değişikliğe uğrayan maddeler ile eklenen maddeler üzerinde yeterince durulmuştur.

Danışma Meclisi metninin 1 inci maddesinden «Anayasada kurulması öngörülen» kelimeleri çıkarılarak, madde fazla kelimelerden arındırılmış ve daha açık hale getirilmiştir.

Danışma Meclisi metninin 2 nci maddesindeki «denetleme» kelimesi «denetlenmeleri» şekline sokularak, cümle düşüklüğü, ifade zaafı giderilmiştir.

Danışma Meclisi metninin 3 üncü maddesi yeniden düzenlenerek, siyasî partilerin tüzük ve programlarında açıkladıkları görüşlerine uygun olarak çalışacakları, amaçların demokratik bir Devlet ve toplum düzeni içinde çağdaş medeniyet seviyesine ulaşmak olduğu vurgulanmış, yanlış anlamalara ve uygulamalara yol açabilecek deyimlere metinde yer verilmemiştir.

Danışma Meclisi metninin 4 üncü maddesinin ilk fıkrası, Anayasanın 68 inci maddesine uygun hale getirilmiş; siyasî partilerin Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı olması yeterli görülmeyip, bu yolda çalışacakları şeklinde düzenleme yapılmıştır. Aynı zamanda metne uygun olarak, kenar başlıktaki «Anayasadaki yeri» çıkarılmıştır.

Danışma Meclisi metninin 5 inci maddesinin üçüncü fıkrasına «Anayasanın başlangıç kısmında belirtilen temel ilkelere aykırı olarak» ifadesi eklenerek, siyasî parti kurma hakkının, Anayasanın felsefesini teşkil eden başlangıç kısmına ters düşecek şekilde kullanılamayacağı açıklığa kavuşturulmuş bu hakkın «bölge farklılığı» yaratmak amacıyla da kullanılamayacağı gösterilmiştir.

Danışma Meclisi metninin 6 ncı maddesinin kenar başlığı metne uygunluk sağlaması için «üyelikten ayrılma», «üyelikten çekilme» şekline dönüştürülmüş, Anayasanın 68 inci maddesine uygun olarak üye olma ve üyelikten çekilme bir hak olarak düzenlenmiştir.

Danışma Meclisi metninin 7 nci maddesinden, particiliğin ve kısır politik çekişmelerin köy ve mahallelelere, il genel meclisleri ile belediye meclislerine kadar girmemesi için bunlar metinden çıkarılmıştır. Türkiye'nin her zamandan daha fazla istikrara, millî bütünlüğe muhtaç olduğu bir dönemde, politikanın küçük ünitelere yayılmasının faydadan çok zarar doğuracağı sonucuna varılmış, siyasî partilerin ilçe teşkilâtının altındaki yerlerde teşkilât kuramayacakları belirtilmiştir.

Danışma Meclisi metninin 8 inci maddesindeki; kurucuların ilk büyük kongreye kadar büyük kongre yetkilerini kullanacakları gerektiğinde merkez karar ve yönetim kurulunu, merkez disiplin kurulunu oluşturan üyeliklere de getirilecekleri düşünülerek kurucuların sayısında değişiklik yapılmış ve miktar artırılmış; «Başkent» fazla görülüp metinden çıkarılmış; siyasî partilerin tüzel kişilik kazanması, bildiri ve belgelerin tam

olarak İçişleri Bakanlığına verilmesine bağlanmış; verilecek bilgiler arasına «Doğum yeri, öğrenim durumları» konulmuş, belgeler içine kurucuların «nüfus kayıt örnekleri, adli sicil belgeleri, imzalı beyannameleri» dahil edilmiş ve böylece siyasi partilerin kurucuların durumları bakımından hatalı doğmalarının, lüzumsuz yazışmaların ve dolayısıyla kapatılma ile yüzyüze gelmelerinin önüne geçilmek istenmiştir. Resmî Gazete'de ilan edilme keyfiyetinin, pratikte bir fayda sağlamayacağı, tüzel kişiliğin kazanılmasında rolü bulunmadığı düşünülerek metne alınmamıştır.

Danışma Meclisi metninin 9 uncu maddesinde belirtilen Cumhuriyet Başsavcılığının siyasi partilerin kuruluşunu denetlemesindeki «otuz gün» lük sınırlama, bu süre içerisinde inceleme yapma imkânı bulunamaması halinde, bazı itirazlara yol açacağı düşünülerek metinden çıkarılmış; C. Başsavcılığının siyasi partilerin tüzük ve programlarını, kurucuların hukukî durumlarını sağlıklı bir şekilde incelemesi, işin aceleye getirilmesinin önlenmesi sağlanmıştır.

Danışma Meclisi metninin 10 uncu maddesi, kenar başlığı dahil yeni bir düzenlemeye tabi tutulmuş, siyasi partilerin, malî denetim dışındaki işlemlerini, kongrelerini izleyecek, gerekli gördüğü bilgi ve belgeleri isteyecek olan Cumhuriyet Başsavcılığında sağlam, güvenilir bir sicil dosyalarının bulunması için lüzumlu hususlar maddeye alınmıştır. Zira bu dosyalarda toplanan bilgi ve belgelere göre Cumhuriyet Başsavcılığı ilgili siyasi parti ile yazışma yapacak, verileri değerlendirecektir. Kanundaki yasakların, mani hükümlerin işletilebilmesi, sicil dosyalarının doyurucu bilgi ve belgeleri ihtiva etmesi halinde mümkün olabilecektir. Ayrıca maddeye, siyasi partilerin kapatılmaları veya kapanmalarının da sicile işleneceği ilâve edilmiştir.

İkinci Bölümün başlığından, bölümde sadece üyelik ile ilgili hususlar düzenlendiği «organlarda görev alma» hakkında hüküm bulunmadığı görülerek, bu ibare çıkarılmıştır.

Danışma Meclisi metninin 11 inci maddesinde değişiklik yapılarak siyasi partilere üye olamayacakların sınırı genişletilmiş, daha önceki düzenlemede partilere giremeyecekleri belirtilenler madde kapsamına alınmış; kurum, kurul adlarında yapılan hatalar düzeltilmiş; siyasi partilerin sağlıklı bir bünyeye sahip olabilmeleri için kamu hizmetlerinden yasaklılar ile devlet sırlarını açığa vurma gibi suçlardan mahkûm olanlar madde şumûlüne alınmıştır.

Danışma Meclisi metninin 12 nci maddesi aynen benimsenmiş, ancak üç fıkra arasındaki uyumsuzluğun giderilmesi, benzer halin biraraya getirilmesi için, iki fıkra halinde yeniden yazılmıştır.

Danışma Meclisi metninin 13 üncü maddesinde gösterilen merkez organlarından «merkez karar organı» sonraki maddelerde gösterilen fonksiyonu ve çalışma şekli de göz önünde tutularak «Merkez karar ve yönetim kurulu» olarak, «Merkez disiplin organı» da «Merkez disiplin kurulu» olarak değiştirilmiş; siyasi partide genel merkez otoritesinin hatalı uygulamalara yol açtığı ve teşkilatın sesinin genel merkeze yansımaları gerektiği düşünülerek, organlar arasına «Küçük kongre» ilave edilmiş; denetim, fonksiyon birlik ve beraberliğinin sağlanabilmesi için ikinci fıkra komisyon metnine alınmamış; ihtiyarî kurullar danışma, araştırma gibi sahalarla hasredilmiş ve bunların seçim, üye sayısı, görev ve yetkileri tüzüğe bırakılmıştır.

Danışma Meclisi metninin 14 üncü maddesine ikinci fıkra olarak kongrenin oluşumu eklenmiş; büyük kongrenin ciddi memleket meselelerinin konuşulduğu, tartışıldığı yerler olması gerektiği cihetle, kalabalık bir şekilde toplanması uygun görülmemekle, az ve öze itibar edilmiş, seçilmiş üyeler Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının iki katından fazla olmamak şeklinde maddede değişiklik yapılmış; büyük kongreye kadar kongre yetkilerini kullanacak kurucular kuruluna, merkez karar ve yönetim ile disiplin kurulları üyelerinin katılabilmesi, bazı suiistimallerin önlenmesi bakımından disiplin altına alınmış; toplumu ve Devleti ilgilendiren konularla kamu faaliyetlerine ait konularda karar alınmasına dair tekliflerin karara bağlanması, önemine binaen ayrı bir sisteme tabi tutulmuştur.

Danışma Meclisi metninin 15 inci maddesine bir fıkra eklenerek, siyasi partilerde her zaman görülen genel başkan tahakkümüne mani olunmak istenmiş, genel başkanlık süreye bağlanmış; parti adına dava açma, davada husumet hususları boşluk yaratmaması için maddeye ilave edilmiş; parti tüzüğünde gösterilecek genel başkan yardımcılarının birinin, genel başkanın yokluğunda vekâlet etmesi söz konusu olduğundan «genel başkanvekili» metne alınmamış ve yardımcılarının görev ve yetkilerinin de tüzükte gösterileceği belirtilmiştir.

Danışma Meclisi metninin 16 ncı maddesinde yer alan «anamuhalefet partisi genel başkanlığı» yerinin iyi belirlenmediği gerekçesiyle bu bölümden çıkarılmış, «Teşkilatla İlgili Diğer Hükümler» bölümüne alınmıştır.

Danışma Meclisi metninin 17 nci maddesi 16 ncı madde olarak benimsenmiş, 13 üncü maddeye paralel olarak isimde değişiklik yapılmış; organın ikiye ayrılarak görev ifa etmesi halinde, bu organın görevlerinin iki kurula ne şekilde dağıtılacağına tüzükte gösterileceği belirlenmiştir.

17 nci madde olarak benimsenen 18 inci maddeden «veya organları», değişik isimde kurul oluşturulmasının sakıncaları sebebiyle metne alınmamıştır.

18 inci madde olarak (Küçük kongre) düzenlenmiş, bunun bir danışma organı olarak görev yapmasının, siyasî partilerde merkez diktasını önleyeceği, hiç değilse illerin görüşlerinin yönetime aksedeceği, tesirde bulunacağı sonucuna varılmıştır.

Danışma Meclisi metninin 19 uncu maddesine ilaveler yapılmış, önce il teşkilatının oluşumu belirlenmiş; büyük kongrede olduğu gibi ve aynı düşünceyle delege sayısı altıyüze indirilmiş; geçici yönetim kurulunun, delege olanların dışındakilerin oy hakkı olmamak üzere kongreye katılabilecekleri belirlenmiş; kongrenin toplanma süresinin alt sınırı da gösterilmiş; il başkanının seçilmesi süreye bağlanmıştır.

Danışma Meclisi metninin 20 nci maddesinde de 19 uncu maddeye paralel düzenlemeler yapılmış, kongrenin delege sayısı dörtyüze indirilmiştir.

Danışma Meclisi metninin «Muhtarlık bölgelerindeki parti görevlileri» ni düzenleyen 21 inci maddesi, 7 nci maddeye eklenen fıkra hükümleri göz önünde tutularak komisyon metnine alınmamış; 21 inci madde olarak siyasî partilerin genel merkez, il ve ilçe organları seçimlerinin yargı gözetimi altında yapılacağı düzenlenmiş; kongrelere katılacakların listelerinin tanzimi, verileceği makam, onaylanması, itirazı, sandık kurulu, adayların listeleri, oy kullanılması gibi hususlar açıklamaya lüzum göstermeyecek genişlikte belirlenmiştir.

Beşinci bölümün başlığı Anayasaya uygun olarak (Türkiye Büyük Millet Meclisi Siyasî Parti Grupları) olarak değiştirilmiştir.

Danışma Meclisi metninin 22 nci maddesi, siyasî partilerin grup kurabileceği şeklinde, kenar başlığı ile birlikte yeniden düzenlenmiş, grup kurmanın bir hak olmadığı görüşüne varılmıştır.

Danışma Meclisi metninin 23 üncü maddesi, grup içyönetmeliğinin grubu oluşturan milletvekillerini ilgilendirdiği cihetle, başlangıçta bunlar tarafından hazırlanmasının daha demokratik olacağı düşünülerek yeniden düzenlenmiştir.

Danışma Meclisi metninin 24 üncü maddesi, Anayasanın 94 üncü maddesinin son fıkrasına uygun hale getirilmiş, ancak sınırlamanın, yeniden milletvekili seçilme haklarını ortadan kaldırır bir nitelik kazanması için gerekli ilave yapılmıştır.

Danışma Meclisi metninin 25 ve 26 ncı maddeleri esas olarak benimsenmiş, önceki maddelere uygun olarak redaksiyona tabi tutulup, açık hale getirilmiştir.

Danışma Meclisi metninin 27 nci maddesi, grupta başka organların kurulması, uygulamada pratik bir yarar sağlamadığı, organ çoğaltmanın kontrolü ve denetlenmeyi zorlaştırdığı düşünülerek komisyon metnine alınmamıştır.

Danışma Meclisi metninin 28 inci maddesi 27 nci madde olarak benimsenmiş, milletvekillerinin vicdanlarına uygun şekilde hareket etmelerini sağlamak maksadıyla «bağlayıcı nitelikteki konulara ilişkin» grupta alınacak kararların oylamalarının da gizli yapılacağı ilave edilmiştir.

Danışma Meclisi metninin 29 uncu maddesi 28 inci madde olarak metne alınmış, ancak yetkinin grup genel kuruluna aidiyetini gösterir şekilde yeniden yazılmıştır.

Danışma Meclisi metninin 30 uncu maddesi, siyasî partilerin iç bünyelerinde ahenk içinde olmaları esas olduğuna ve bununla ilgili hususları tabiatıyla tüzüklerine koyacakları cihetle, kanun hükmü olması gerekli görülmediğinden; 31 inci maddesi de, düzenlenen hususların siyasî partileri ilgilendiren kanunda değil, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde yer alması gerekeceği düşünüldüğünden komisyon metnine alınmıştır.

Danışma Meclisi metninin (Altıncı bölüm) başlığı altındaki «Mahallî İdareler Meclislerindeki Parti Grupları» metnin 7 nci maddesinde yapılan değişikliğe uygun olarak ve aynı gerekçeyle komisyon metnine alınmamıştır. Bu sebeple de, (İkinci Kısım) ın bundan sonraki bölüm rakamları da değiştirilmiştir.

Danışma Meclisi metninin 34 üncü maddesi 29 uncu madde olarak, 35 inci maddesi de 30 uncu madde olarak aynen benimsenmiştir.

Danışma Meclisi metninin 36 ncı maddesi 31 inci madde olarak alınmış ve anlaşır hale getirilmek için yeniden yazılmıştır.

Danışma Meclisi metninin 37 nci maddesi 32 inci madde olmuş; siyasî parti grubunun daha rahat ve verimli çalışması için, merkez karar ve yönetim kurulu üye olanların grup yönetim kurulu görev almayacakları getirilmiş; disiplin kurulları daha bağımsız, tesirden uzak hale dönüştürülmüş, bu kurullarda görevlendirilemeyecekler belirli hale getirilmiştir.

Danışma Meclisi Metninin 38 inci maddesi 33 üncü madde olarak benimsenmiş, verilecek bilgiler artırılmış ve verilmesi süreye bağlanmış ve bu bilgilerin Cumhuriyet Başsavcılığına da gönderileceği ilâve edilmiştir.

Danışma Meclisi Metninin 39 uncu maddesi 34 üncü madde olarak aynen benimsenmiştir.

Danışma Meclisi Metninin 16 ncı maddesi, bu bölüme 35 inci madde olarak ve kenar başlığı «Anamuhalefet partisi ve genel başkanı» şeklinde değiştirilerek alınmış; metinde iktidar dışında grubu bulunan en fazla üyeye sahip partinin anamuhalefet partisi olması için sayı kaldırılmış, işin ciddiyeti ile bağdaşmayacağı ve esasen eşitliğin o noktaya kadar varmayacağı düşünülerek kur'a çekilmesi ve protokoldeki yeriyle araç işinin bu kanunda yer almasının uygun düşmemesi sebebiyle, bu konulara ait hususlar metne alınmamıştır.

Yedinci Bölümün başlığı (Siyasî Partilerin Seçimlere Katılması ve Adayların Tespiti) olarak değiştirilmiştir. Aday adaylarından milletvekili adaylarını belirlemek, partinin merkez adaylarını tespit etmek siyasî partilerin iç işleriyle yakından ilgili bulunduğu, partiye kayıtlı üyelerin ön seçimde büyük rolleri olduğu göz önünde tutularak, bu hususa ait düzenlemelerin bu kanunda yer alması gerektiği sonucuna varılmış ve bölüm içinde düzenlemeye yer verilmiştir. Düzenlemede Danışma Meclisi Anayasa Komisyonu metni esas alınmış, meydana gelebilecek boşluklar yeni maddeler ile doldurulmaya çalışılmıştır.

Danışma Meclisi Metninin 40 ıncı maddesi 36 ncı madde olarak benimsenmiş, 3 üncü maddede «ülke çapında faaliyet göstermek üzere teşkilatlanma» belirtildiğinden, maddedeki bu hususa ait kısım çıkarılmış, ilçelerde teşkilatlanmanın il'e nazaran zor olduğu düşünülerek, ilin ilçelerinde teşkilatlanma yarından üçte bire indirilmiştir.

Aday adaylarından milletvekili seçimlerine esas olacak aday listelerinin ortaya çıkarılmasında, her seçim çevresinde o siyasî partiye üye olanların oy kullanması benimsenerek 37 nci madde düzenlenmiş ve bunun her türlü tesirden ve söylentiden arındırılması için de ilçe seçim kurulları devreye sokulmuştur. Tercih in rahatça yapılabilmesi için de, o seçim çevresinden çıkacak milletvekili sayısının iki katı aday tespit edileceği belirtilmiştir.

Merkez adaylığını düzenleyen 38 inci madde daha esaslı sınırlamalar getirecek şekilde tanzim edilmiş, keyfiliği önlemek, haksızlığa yol açmamak için ön seçimde en az yüzde yetmişbeş oy alarak listeye girenin önüne merkez adayı konamayacağı hükme bağlanmıştır. Listelerde boşalma olması halinde, merkez adayının konulduğu sırada kalmasının önlenmesi için, listedeki sıraya göre kaydırılma getirilmiştir. Siyasî partilerin ön seçim yapmadıkları yerlerde adayları serbestçe tespit edebilecekleri nazara alınarak, ön seçimle belirlenen listeye merkez adayı yerleştirme yüzdesi, ön seçime katıldıkları seçim çevresi esas alınarak sınırlandırılmıştır.

Adayların tespitinde uygulanacak hükümlerle ilgili 39 uncu madde, 26 Nisan 1961 tarihli ve 298 sayılı kanun yeniden incelenerek düzenlenmiş, sadece gerekli maddeler metne alınmıştır.

Siyasî partilerin adaylarını bazı sınırlamalara uğramadan, serbestçe tespit etmelerinin daha uygun olacağı düşünülerek, aday adaylığı için parti üyesi olmak gerekmediği 40 ıncı maddede belirtilmiş; bir kimsenin aday adaylığına lüzumlu tahditler getirilmiştir.

İlçe seçim kurulu ile sandık kurulu, ön seçimin özelliğine göre 41 inci madde ile yeniden düzenlenmiş; ilçe seçim kurulu, her siyasî parti için, siyasî partili üyeler bakımından değişken bir şekle sokulmuş, kurullarda devlet memuruna teminat ve emniyet olarak yer verilmiştir.

Parti seçmen listelerinin düzenlendiği 42 nci, ön seçimde propaganda ile ilgili hükümleri içeren 43 üncü, kurullardaki parti üyeleri hakkındaki 44 üncü ve müşahitlerin düzenlediği 45 inci maddeler gerekçe gerek-tirmeyecek açıklık ve genişlikte, anlaşılır ve kolay uygulanabilir şekilde düzenlenmiştir.

Oy pusulalarının düzenlendiği 46 ncı maddede, siyasî partilerin aday adaylarının isimlerini taşıyan oy pusulalarını ilçe seçim kurulu başkanlıklarına, kullanılacak zarflarla birlikte vermeleri, bunların mühürlen-mesi, oy pusulasının partili seçmen tarafından işaretlenmesi, geçerliliği tereddüt doğurmayacak şekilde gös-terilmiştir.

Kimliğin tespitinde, parti seçmen kartı, parti hüviyet cüzdanı ile nüfus hüviyeti cüzdanının geçerli olduğu 47 nci madde ile düzenlenmiştir.

Belirli hale gelen adaylara ait son işlemler 48 nci, ön seçim evrakının saklanması 49 uncu, itiraz hakkı 50 inci, ön seçim tutanağı 51 inci ve mahallî seçimler yoklamasının nasıl yapılacağı hakkındaki 52 nci mad-deler geniş bir şekilde ve açıklıkta düzenlenmiş ve metne eklenmiştir.

Danışma Meclisi Metninin 41 inci maddesi 53 üncü madde olarak benimsenmiş, birinci fıkraya milletve-killerinin parti grubundan da çıkarılmaları söz konusu olduğu için «grup» eklenmiş, bazı fıkralar ifade düz-günlüğünü sağlamak bakımından yeniden yazılmıştır.

Danışma Meclisi Metninin 42 nci maddesinin birinci fıkrası 54 üncü madde olarak aynen benimsenmiş; iki ve üçüncü fıkraları 32 nci maddede geniş ve açık bir şekilde yer aldığı için komisyon metnine alınma-mıştır.

Danışma Meclisi Metninin 43 üncü maddesi 55 inci madde olarak benimsenmiş, disiplin kurullarının daha ciddi çalışması, sevkedilenin mağduriyetinin önlenmesi için toplanma sayısı salt çoğunluktan, üye tamsayısı-nın en az üçte iki çoğunluğuna çıkarılmış; kararların gizli oyla alınması, kararın gerekçeli yazılıp ilgiliye tebliğ edilecek olması, muhalefet şerhlerinin açıkça yazılabilmesi, boş oy kullanma halinde çoğunluğun sağ-lanamaması halleri göz önünde tutularak; son fıkra, disiplin kuruluna sevkedilenin, ek savunması alınmak suretiyle değişik şekilde tecziyesi mümkün olduğu düşünülerek metne alınmamıştır.

Danışma Meclisi Metninin 44 üncü maddesi 56 ncı madde olarak, düzeltmeye tabi tutularak aynen benim-senmiştir.

Danışma Meclisi Metninin 45 inci maddesi 57 ncı madde olarak benimsenmiş; itiraz, önemine binaen partiden veya gruptan geçici veya kesin çıkarma cezalarına hasredilmiştir.

Danışma Meclisi Metninin 46 ncı maddesindeki «disiplin organlarınca» şeklindeki ifade «disiplin kurulla-rınca» şeklinde değiştirilip, 58 inci madde olarak, 47 nci maddesindeki «organ» kelimesi «kurul» şeklinde değiştirilip 59 uncu madde olarak aynen benimsenmiştir.

Danışma Meclisi Metninin 48 inci maddesi 60 ncı madde olarak metne alınmış; partinin eşya ve malla-rının, denetlemede kolaylık sağlanması bakımından, muntazam şekilde belli olması bakımından birinci fık-raya «demirbaş eşya defteri» ilâve edilmiş; ilçe kongresine delege seçiminde önemi büyük olduğundan, üye kayıt defterinin köy ve mahalleler belli olacak şekilde tutulması öngörülmüş; bütün defterlerin, ön seçim, si-yasî partilerin idarî ve malî denetimi ile soruşturma için ehemmiyet kazandığından ve masrafı da gerektirme-diğinden ilçe seçim kurulu başkanı tarafından mühürlenip, tasdik edilmesi getirilmiştir.

Danışma Meclisi Metninin 49 uncu maddesi 61 inci madde olarak benimsenmiş; siyasî partinin yapmama-sı halinde firmaların imal edip, satacağı düşünülerek «parti bayrağı, flâması ve benzeri rumuzlar» eklen-miş; siyasî partilerin lokal işletip, gelir sağlaması mahzurlu görüldüğünden, Devletçe sağlanan yardım ise, vatandaşlardan kamu harcamaları için alınan paraların, kamu kuruluşu olmayan partilere verilmesinin uygun olmadığı, Anayasada imkân veren hükmün bulunmadığı sonucuna varıldığından komisyon metnine alınma-mıştır.

Danışma Meclisi Metninin 50 inci maddesi 62 ncı madde olarak benimsenmiş; parti üyelerinden alınacak giriş ve üyelik aidatının belli bir miktar olarak tespiti, para değerindeki değişmeler sebebiyle mahzurlu gö-rülüp, parti tüzüklerine bırakılmış ve bu düşünce içerisinde madde yeni bir düzenlemeye tabi tutulmuştur.

Danışma Meclisi Metninin 51 inci maddesi 63 üncü madde olarak aynen benimsenmiş; ancak, grubu ol-mayan milletvekillerinden alınacak aidatın tereddüt doğurması, ihtilaf yaratması mümkün görüldüğünden, maddeye bununla ilgili bir fıkra eklenmiştir.

Danışma Meclisi Metninin 52 nci maddesi 64 üncü madde olarak benimsenmiş, ancak belli bir rakamda dondurmanın mahzurlarını gidermek için, aday aidatı, milletvekili ödeneğine bağlanmıştır.

Danışma Meclisi Metninin 53 üncü maddesi, zarurî küçük düzeltmeler ile 65 inci madde olarak alınmıştır.

Danışma Meclisi Metninin 54 üncü maddesi, komisyon metnine alınmamıştır.

Danışma Meclisi Metninin 55 inci maddesi 66 ncı madde olarak benimsenmiş; devletçe yapılacak yardım kaldırıldığı için devletin katkısı olan kurum ve kuruluşlardan bağış alamamanın sınırı genişletilmiştir. Bağış yapamayacakların, aynı hakların devrimi ivazsız yapamayacakları aşikâr olduğundan, metne bu husus konulmamıştır.

Danışma Meclisi Metninin 56 ncı maddesi 67 nci madde olarak alınırken, siyasî partilerin gerçek ve tüzelkişilerden hangi halde ve ne gibi sınırlamalarla kredili veya ipotek karşılığı mal satın alabilecekleri maddeye eklenmiştir.

Danışma Meclisi metninin 57 nci maddesinin kenar başlığı ve siyasî partilerin yerleşmeleri, amaç ve faaliyetleri için mal edinmeleri ve bunlardan bazı hallerde gelir sağlamaları zorunlu olduğundan madde içeriği değiştirilip, 68 inci madde olarak metne alınmıştır.

Danışma Meclisi metninin 58 inci maddesi, kenar başlığı «gelirlerin sağlanmasında usul» olarak değiştirilip, 69 uncu madde olarak benimsenip, yeniden düzenlenmiş; emniyet ve denetim kolaylığı sağlaması bakımından, bastırılıp teşkilata dağıtılan makbuzların seri ve sıra numara kayıtlarının genel merkezde tutulacağı, sağlanan gelirin türünün yazılacağı, makbuz dip koçanlarının saklanması başlangıç tarihi gösterilmiştir.

Danışma Meclisi metninin 59 uncu maddesi, kenar başlığı «giderlerin yapılmasında usul» olarak değiştirilip 70 inci madde olarak benimsenmiş, para değerindeki değişimler nazara alınarak, bütçede öngörülmesi şartıyla makbuz veya fatura aranmaksızın yapılacak harcamalar bin liradan, beşbin liraya çıkarılmış; elektrik ve su gibi tarifeye bağlı giderler için kararın gerekmediği belirtilmiştir. Belgelerin saklama süresinin başlangıç tarihi de açıklığa kavuşturulmuştur.

Danışma Meclisi metninin 60 ıncı maddesi, redaksiyona tabi tutularak 71 inci madde olarak benimsenmiştir.

Komisyon metnine (Borç verme yasağı) kenar başlığı ile 72 nci madde eklenmiş, siyasî partilerin üyelerine ve başkalarına borç veremeyecekleri hükme bağlanmış ve böylece denetim kolaylığı sağlanmak istenmiştir.

Malî hükümlerin müeyyideleri üçüncü bölümden çıkarılıp, beşinci bölüme alınmış ve böylece bölüm ve maddeler arasında teselsül sağlanmıştır.

Danışma Meclisi metninin 62 nci maddesi 73 üncü madde olarak benimsenip, ilk fıkrasında uygulama kolaylığı bakımından bazı ilaveler yapılmış, bütçelerin gönderilme ve inceleme zamanları belirtilmiştir. Siyasî partilerin malî denetimi önem arz ettiğinden, hesaplarının bilanço esasına göre düzenleneceği, gelir - gider defterlerinin bu esasa göre tutulacağı ikinci fıkra da belirlenmiştir. Genel merkez ve iller teşkilatının kesinhesaplarının, merkez karar ve yönetim kurulunca incelenerek karara bağlanacağı ve birleştirileceği getirilmiştir. Anayasa Mahkemesinin denetimine tabi olacak kesinhesapların, Resmî Gazetede yayınlanmasının pratik bir yararı görülmemiştir.

Danışma Meclisi metninin 63 üncü maddesinden, siyasî partilerin o yıla ait bütçelerinin Anayasa Mahkemesine gönderilmesinin denetim bakımından yararı olmayacağı düşünülerek bu kısım çıkarılmış, kesinhesapların gönderilmesi bir esasa bağlanmış ve bilgi için C. Başsavcılığına da verileceği de belirtilerek 74 üncü madde olarak yeniden düzenlenmiştir.

Danışma Meclisi metninin 64 üncü maddesi 75 inci madde olarak ve kenar başlığı kısaltılıp «Denetim» şeklinde benimsenmiş; Anayasa Mahkemesinin bilgilerin belgelendirilmesini istemesinin süre ile bağlı tutulması sakıncalar doğuracağından, süre çıkarılmış; denetimin bütün uzman elemanlardan yararlanarak yapılması temin edilmiş, fıkralar yeniden yazılarak açıklık kazandırılmıştır.

Danışma Meclisi metninin 61 inci maddesi 76 ncı madde olarak benimsenip, redaksiyona tabi tutulmuş; ikinci fıkrasının bu maddenin muhtevası ve başlığı ile uygunluk arz etmediği düşünülerek, «Paraya çevirme» kenar başlığı altında ve 77 nci madde olarak düzenlemeye tabi tutulmuş, fıkradan mahfuz hisse ile ilgili hususlar Türk Medenî Kanununda açıkça belirlendiği için çıkarılmıştır.

Danışma Meclisi metninin 65, 66 ve 67 nci maddeleri aynı konuları, değişik bir şekilde yasaklamaya tabi tuttuğu görülerek ve Anayasanın muhtelif maddelerinde yer alan hükümler 78 inci madde olarak, yeniden ve uyum içerisinde düzenlenmiş ve kenar başlık da değiştirilmiştir.

Danışma Meclisi metninin 68 inci maddesi 79 uncu madde olarak aynen benimsenmiş, sadece bentler rakam ile değil, harf ile gösterilmiştir.

Danışma Meclisi metninin 69 uncu maddesi 80 inci madde olarak benimsenmiş, kenar başlıktaki ve metindeki «Devlet teklifi» ibaresi, «Devletin teklifi» olarak düzeltilmiştir.

Danışma Meclisi metninin 70 inci maddesi 81 inci madde olarak benimsenmiş, bentler rakamdan harfe dönüştürülmüş, uygulamada zorluk yaratacağı düşünülerek tüzük ve programlarının yasaklanmamış dillere çevrilebileceği maddeye ilave edilmiştir.

Danışma Meclisi metninin 71 inci maddesi 82 nci, 72 nci maddesinin ilk fıkrası 83 üncü madde olarak aynen benimsenmiş; 72 nci maddenin ikinci fıkrası, Anayasanın 10/3 maddesinde Devletin organlarına, idareye görev yüklemesi, partilerle ilgisinin bulunmaması sebebiyle metne alınmamıştır.

Danışma Meclisi metninin 73 üncü maddesi 84 üncü, 74 üncü maddesi 85 inci, 75 inci maddesinin bir ve ikinci fıkralarına «ayın» eklenerek 86 ncı madde olarak aynen benimsenmiştir.

Danışma Meclisi metninin 76 ncı maddesinde bazı yazım hataları görüldüğünden, Anayasanın 174 üncü maddesine uygun olarak ve bentler harf ile gösterilerek yeniden yazılıp, 87 nci madde olarak benimsenmiştir.

Danışma Meclisi metninin 77 nci maddesi, 88 inci madde olarak aynen benimsenmiştir.

Danışma Meclisi metninin 78 inci maddesi, kenar başlığı «Atatürk'e saygı» olarak değiştirilip 89 uncu madde olarak benimsenmiş ve parti adlarında, amblemlerinde Atatürk adının veya resminin kullanılamayacağı vurgulanmıştır.

Dördüncü Bölümün başlığı uzun ve bütün maddeleri kapsamadığı görülerek «Çeşitli Yasaklar» şeklinde değiştirilmiştir.

Danışma Meclisi metninin 79 uncu maddesi, kısa ve özlü bir biçimde yeniden yazılıp, 90 ncı madde olarak benimsenmiştir.

Danışma Meclisi metninin 80 inci maddesine partilerin dernek de kuramayacakları eklenerek 91 inci, 81 inci maddesi 92, 82 nci maddesi de 93 üncü madde olarak aynen benimsenmiştir.

Danışma Meclisi metninin 83 üncü maddesine, uygulamada tereddüt doğurmaması veya kasıtlı davranışlara yol açmaması için «Üniforma niteliğinde kıyafet» eklenmiş, aynı zamanda madde redaksiyona tabi tutularak 94 üncü madde olarak kabul edilmiştir.

Danışma Meclisi metninin 84 üncü maddesine, 101 inci madde ile paralellik sağlamak için, maddede bahsedilenlerden fiilleriyle partinin kapatılmasına neden olanların on yıl süreyle partilere giremeyecekleri, milletvekili adayı olamayacakları eklenip, 95 inci madde olarak benimsenmiştir.

Danışma Meclisi metninin 85 inci maddesi aynen benimsenmiş, istismar edilmemesi, yalnız bir partinin malı gibi gösterilmemesi için «daha önce kurulmuş Türk Devletlerine ait bayrak, amblem ve flamalar»ın partilerce kullanılamayacağı birinci fıkraya; «din, dil, ırk, mezhep ve bölge adlarıyla» parti kurulamayacağı da üçüncü fıkraya eklenerek, 96 ncı madde olarak kabul edilmiştir.

Danışma Meclisi metninin 86 ncı maddesi, 97 nci madde olarak aynen benimsenmiş, 12 Eylül 1980 Harekâtı, devam eden karar ve icraatlarıyla bir bütünlük gösterdiğinden, maddeye bunu sağlayan ilave yapılmıştır.

Danışma Meclisi metninin 87 nci maddesi, 98 nci madde olarak benimsenmiş; bir ve ikinci fıkralar tek fıkra halinde redaksiyona tabi tutularak yazılmış, uygulamada kolaylık sağlaması bakımından fıkraya «C. Başsavcı Vekili» ilave edilmiş, siyasi partilerin cevabı yazılarını bir hafta yerine en geç onbeş gün içinde vermek zorunluğu getirilmiştir. Ayrıca yardımcıların soruşturma bitinceye kadar, süreli veya süresiz müsaade olmadan atanamayacakları şeklinde, atanma soruşturma ile sınırlandırılmıştır.

Danışma Meclisi metninin 88 inci maddesi, 99 uncu madde olarak benimsenmiş, ancak kurulun görevi, kuruluşu ve karar yeter sayısı ilgili hususlarda değişiklik yapılmış, kurulun görevi belirli hale getirilmiş, Yargıtay Büyük Genel Kurulunca yapılacak seçimlerin zorluğu, sonuç alınamaması gibi hususlar göz önünde tutularak, kurulun Yargıtay Ceza Daireleri Başkanlarından oluşmasının daha pratik ve aksamalara yol açma-

yacağı düşünülmüş, başkanların özürleri hali göz önünde tutulmuş, ciddi hususların karara bağlanacak olması sebebiyle kurulun üye tamsayısı ile toplanması getirilmiştir.

Danışma Meclisi metninin 89 uncu maddesi 100 üncü madde olarak ve yeni bir düzenlemeye tabi tutularak benimsenmiştir. Adalet Bakanının dava açılmasını istemesi, Bakanlar Kurulunun görüşüne değil kararına dayandırılmış, Anayasa Mahkemesinde sonuç alınamayacak bir davanın açılmasının önlenmesi bakımından Adalet Bakanının istemi halinde de, C. Başsavcısına dava açamayacağını bildirme tanınmış ve dolayısıyla bu Bakanın itiraz hakkı da düzenlenmiştir. Ayrıca süreler de değişiklik yapılmıştır.

Danışma Meclisi metninin 90 ıncı maddesi 101 inci madde olarak benimsenmiş, (b) bendinde, siyasi partilerin karar almaksızın yasaklara aykırı faaliyetleri olabileceği düşünülerek bu yönde değişiklik yapılmış, ayrıca bende büyük sorumlulukları olan, partiyi yönetip, temsil eden genel başkan, genel başkan yardımcısı ve genel sekreter ilave edilmiş ve dolayısıyla bunlar (d-1) bendinin dışına çıkmışlardır. Ayrıca siyasi partilerin radyo veya televizyon konuşmaları yapacağı bildirilmiş olan temsilcisinin, dördüncü kısımdaki yasaklara riayetsizlik hali de kapatma şümülüne alınmıştır. (d-1) bendinde de değişiklik yapıp, C. Başsavcısının partiden çıkarılmasını istediği üyelerle ilgili, siyasi partinin itiraz hakkı, Kanunun dördüncü kısımdaki yasakların çok ciddi durumları içermesi, geciktirilmeye tahammülü olmaması sebebiyle kaldırılmış, doğrudan dava açma hali getirilmiştir. Dava sırasında üyenin çıkarılması halinde, davanın düşeceği de açıklanmıştır. Kesin olarak çıkarılan üyelerle ilgili yasak beş yıldan, on yıla çıkarılmış, üyeliğin otomatik olarak geri dönmesi söz konusunu olamayacağından bu fıkra metne alınmamış, bu gibi üyeler hakkında ceza bakımından umumî hükümlerin uygulanacağı vurgulanmıştır.

Danışma Meclisi metninin 91 inci maddesi, 102 nci madde olarak benimsenmiş, siyasi partilerin C. Başsavcılığının isteklerine uymaması halinde, kapatma davasının açılması, daha belirgin hale getirilmiştir.

Danışma Meclisi metninin 92 nci maddesi, redaksiyona tabi tutularak 103 üncü madde olarak benimsenmiştir.

Danışma Meclisi metninin 93 üncü maddesi, 104 üncü madde olarak aynen benimsenmiştir.

(Kurulduğu tarihten itibaren, teşkilâtını tamamlayıp iki dönem yani on yıl süreyle genel seçimlere katılmayan bir partinin, siyasi hayatta kalıp, faaliyet göstermesi, partilerden bekleneni veremeyeceği ve tanım maddesine uygun düşmeyeceği düşünülerek, bu durumda olan partilere önce tebligat yapıp kapanma kararı alması, bu yola gitmezse kapatılması için dava açılmasını temin maksadıyla 105 inci madde düzenlenmiştir.

Danışma Meclisi metninin 94 üncü maddesi, 106 ncı, 95 inci maddesi 107 nci ve 96 ncı maddesi 108 inci madde olarak uygulama kolaylığı sağlayacak değişikliklerle, 97 nci maddesinden «Ayrıca Resmî Gazete'de yayınlanır.» cümlesi çıkarılarak 109 uncu madde, olarak benimsenmiştir.

Danışma Meclisi metninin 98 inci maddesinde, kapanan siyasi partinin mallarının başka bir partiye veya birleşeceği partiye devredilmesi, ilgili partinin kabul etmemesi halinde ihtilaf doğuracağı düşünülerek, bunu önleyen değişiklik getirilmiş; Hükümetin denetim ve gözetiminin «Devamlı» olacağı vurgulanmış; üçüncü fıkra da açıklık sağlanmış; son fıkra, parti mallarının üç ay gibi bir zaman sähipsiz kalacağı pratik bir çözüm olmadığı görüşü ile metne alınmamış ve 110 uncu madde olarak kabul edilmiştir.

Danışma Meclisi metninin 99 uncu maddesi, 111 inci madde olarak benimsenmiş, maddeye C. Başsavcılığının denetim için istediği bilgilerin verilmemesi hali de eklenerek, sorumluların cezalandırılması sağlanmıştır. Ayrıca hapis cezası da getirilerek, maddenin uygulama etkinliği artırılmıştır.

Danışma Meclisi metninin 100 üncü maddesi, 112 nci madde olarak alınmış, ön seçimlerin kanuna konulması da nazara alınarak, ön seçim dahil edilmiş ceza miktarı artırılmıştır.

Danışma Meclisi metninin 101 inci maddesi, 113 üncü madde olarak benimsenmiş, defter ve kayıtları tutmamak ile tahrif veya yok etmek, gizlemek arasında fark olduğundan ayrı şekilde ceza tayini öngörülmüştür.

Danışma Meclisi metninin 102 nci maddesi, para cezası artırılıp ve aynı zamanda mükerrer veya mevcut olmayı kaydedenlerin de cezalandırılması gerektiğini vurgulayıp, cezasını tayin eder şekildeki ilavelerle 114 üncü madde; 103 üncü maddesi, hapis cezası konulup, para cezaları artırılarak 115 inci madde; 104 üncü maddesi cezalar artırılarak 116 ncı madde; 105 ve 106 ncı maddeleri de 117 ve 118 inci maddeler olarak benimsenmiştir.

Tasarıya 119 uncu madde eklenip, geçici 1 inci maddeye aykırı hareketler için geçici maddenin tesirini artırmak, müeyyideye bağlamak düşüncesiyle muhtelif durumlara göre hapis cezaları getirilmiştir.

Tasarıya Komisyonumuzca eklenen 120 nci madde ile, önseçimlerin, muhtelif kademelerdeki kongre seçimlerinin, düzen içerisinde ve sağlıklı bir biçimde geçmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

Danışma Meclisi metninin 109 uncu maddesi, 121 inci ve 107 nci maddesi 122 nci madde olarak küçük düzeltmelerle aynen benimsenmiş ve uyum sağlamak bakımından «Çeşitli Hükümler» başlığı altında dokuzuncu kısımda biraraya getirilmiştir.

Danışma Meclisi metninin 108 inci maddesi, değişikliğin kendi kanununda veya seçim kanununda yer alması gereken bir hüküm olduğu için Komisyon metnine alınmamıştır.

Danışma Meclisi metninin geçici 1 inci maddesi, kanunun Anayasaya yollama yapmasının uygun olacağı görüşüyle; Anayasanın geçici 4 üncü maddesi, özel yasaklılar kenar başlığı ile aynen alınmıştır.

Danışma Meclisi metninin geçici 2 nci maddesi, geçici 1 inci madde kapsamındaki yasaklara riayet-sizliğini meşrulaştırır şekilde görüldüğünden ve ayrıca bazı kötü uygulamalara yol açacağı düşünülerek met-ne alınmamış; yerine bunların kurucular arasında yer alması halinde, o siyasî partinin tüzelkişilik kazana-mayacağını belirleyen geçici 2 nci madde düzenlenmiştir.

Danışma Meclisi metninin geçici 3 üncü maddesi, Anayasa Mahkemesine sadece kesinhesapların gönderi-lecek olması karşısında Komisyon metnine alınmamıştır. Geçici 3 üncü madde olarak, geçici 1 inci madde kapsamına girenlerin kimlikleri, statüleri ve hukukî durumlarının İçişleri Bakanlığınca Resmî Gazete'de ilan edileceği, ilanın itiraza ve sonuçta davaya açık olduğu belirtilip, düzenlenmiştir.

Yürürlük ve yürütme ile ilgili 110 ve 111 inci maddeler 123 ve 124 üncü maddeler olarak aynen benim-senmiştir.

Millî Güvenlik Konseyinin onayına arz olunur.

Başkan
Hâkim Tümgeneral
Muzaffer BAŞKAYNAK

Üye
Hv. Hâk. Alb.
Zeki GÜNGÖR

Üye
Hâk. Alb.
İsmet ONUR

Üye
Hâk. Alb.
İlhan KÖSEOĞLU

Üye
Hâk. Alb.
Ersin ESEROL

Üye
Dz. Hâk. Yzb.
Tevfik ODMAN

Üye
Orhan AYDIN
Yük. Seçim Krl.
Eski Bşk.

Üye
Engin DOĞU
Adalet Bakanlığı
Tetkik Hâkimi

Üye
Bahattin ABLUM
İçişleri Bakanlığı
Hukuk Başmüsaviri

Üye
Erdoğan AYTEKİN
Anayasa Mahkemesi
Raportörü

Üye
Mater KABAN
Cumhuriyet Başsavcı
Yardımcısı

DANIŞMA MECLİSİNİN KABUL ETTİĞİ METİN

Siyasî Partiler Kanunu Tasarısı

BİRİNCİ KISIM

Genel Esaslar

Amaç

MADDE 1. — Bu Kanunun amacı, Anayasada kurulması öngörülen, Siyasî Partilerle ilgili esasları düzenlemektir.

Kapsam

MADDE 2. — Bu Kanun, siyasî partilerin kurulmaları, teşkilâtlanmaları, faaliyetleri; görev, yetki ve sorumlulukları, gelir ve giderleri; denetlenme, kapanma ve kapatılmalarıyla ilgili hükümleri kapsar.

Tanım

MADDE 3. — Siyasî partiler, milletvekili ve mahallî idareler seçimleri yoluyla, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak, programları ve belli görüşleri yönünde, medenî ölçüler içinde sürekli ve açık çalışmaları ile millî iradenin oluşmasını sağlayarak toplumun ve Devletin demokratik temel düzenini koruma ve kamu faaliyetlerini etkileme, yönetme ve denetleme amacı güden, ülke çapında teşkilâtlanan, tüzelkişiliğe sahip millî kuruluşlardır.

Siyasî partilerin Anayasadaki yeri, vazgeçilmezliği ve niteliği

MADDE 4. — Siyasî partiler ister iktidarda ister muhalefette olsunlar, demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır.

Siyasî partiler Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlıdırlar.

Siyasî partilerin kuruluşu, organlarının seçimi, işleyişi, faaliyetleri ve kararları Anayasada nitelikleri belirtilen demokrasi esaslarına aykırı olamaz.

Siyasî parti kurma hakkı

MADDE 5. — Vatandaşlar siyasî parti kurma hakkına sahiptirler.

Siyasî partiler, Anayasa ve kanunlar çerçevesinde, önceden izin almaksızın serbestçe kurulurlar.

Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin bir kişi veya zümre tarafından yönetilmesini veya sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerindeki egemenliğini sağlamak veya dil, ırk, din ve mezhep ayrımı yaratmak veya sair herhangi bir yoldan bu kavram ve görüşlere veya herhangi bir diktatörlük türüne dayanan bir devlet düzeni kurmak amacıyla siyasî parti kurma hakkı kullanılamaz.

Üye olma ve üyelikten ayrılma serbestliği

MADDE 6. — Her Türk vatandaşı, kanunda ve parti tüzüğünde gösterilen şartlara ve usullere göre siyasî partilere üye olmakta ve üyelikten çekilmekte serbesttir.

Kimse aynı zamanda birden fazla siyasî partinin üyesi olamaz; aksi halde üyelik sıfatı bu siyasî partilerin hepsinde birden sona ermiş sayılır.

Kimse bir partinin birden fazla teşkilât birimine üye kaydolamaz; aksi halde son kayıt tarihinden önce yapılmış olan kayıtlar geçersizdir.

Siyasî partilerin teşkilâtı

MADDE 7. — Siyasî partilerin teşkilâtı, merkez organları ile il ve ilçe teşkilâtından ve parti tüzüklerinin köy ve mahallelerde öngördüğü görevliler ile Türkiye Büyük Millet Meclisi, il genel meclisleri ve belediye meclislerindeki gruplarından ibarettir.

İKİNCİ KISIM

Siyasî Partilerin Teşkilâtlanması

BİRİNCİ BÖLÜM

Kuruluş

Partilerin kurulması

MADDE 8. — Siyasî partiler, milletvekilliğine seçilme yeterliğine sahip en az onbeş Türk vatandaşı tarafından kurulur.

Siyasî partilerin genel merkezi Başkent Ankara'da bulunur.

Siyasî partiler, kuruluş bildirilerini İçişleri Bakanlığına verilmesiyle tüzelkişilik kazanırlar.

Bildiride, siyasî partinin adı ile genel merkez adresinin gösterilmesi; bütün kurucuların adı, soyadı, doğum tarihi ve imzalarının bulunması, meslek veya sanat ve ikametgâhlarının belirtilmesi ve kurucular tarafından imzalanmış olan parti tüzüğü ile programından beşer adedinin ekli olarak verilmesi şarttır.

İçişleri Bakanlığınca, bildirinin alındığı anda bir alındı belgesi verilir.

İçişleri Bakanlığı, kuruluş bildirisi ile eklerinde noksanlık görürse noksanların tamamlanmasını ilgili partiden ister.

İçişleri Bakanlığı kuruluş bildirisini ve alındı belgenin tasdikli birer örneği ile bildiri eklerinden birer takımı, üçgün içinde, Cumhuriyet Başsavcılığı ile Anayasa Mahkemesine gönderir ve kuruluşu Resmî Gazete'de ilân eder.

Cumhuriyet Başsavcılığının partilerin kuruluşunu denetlemesi

MADDE 9. — Cumhuriyet Başsavcılığı kurulan partilerin tüzük ve programlarının ve kurucuların hukukî durumlarının Anayasa ve kanun hükümlerine uygunluğunu, kuruluşlarını takiben öncelikle ve otuz gün içinde inceler; kurucuların kanunda gösterilen şartları haiz olduklarının belgelendirilmesini yazı ile ister.

Yukarıda söz konusu edilen istemin tebliği tarihinden başlayarak otuz gün içinde noksanlık giderilmediği veya belgelendirme sağlanmadığı takdirde, siyasî partilerin kapatılmasına dair hükümler uygulanır.

Parti sicili

MADDE 10. — Cumhuriyet Başsavcılığınca siyasî partiler için birer sicil tutulur.

Siyasî partiler, bu sicille konulmak üzere :

a) Adlarını, genel merkezlerin açık adreslerini, merkez organları ile il ve ilçe merkezlerindeki organlarını gösteren tasdikli bir listeyi;

b) Parti tüzüğü ve programıyla partinin faaliyetlerini düzenleyen yönetmelikleri ile diğer yayınları, bunların yürürlüğe konuluşlarını veya yayımlarını takiben onbeş gün içinde Cumhuriyet Başsavcılığına;

Gönderirler.

(a) bendinde gösterilen bilgilerle (b) bendindeki belgeler her parti için açılacak dosyada saklanır. Bu dosyalar siyasî partilerin sicillerini teşkil eder.

Yukarıda belirtilen bilgi ve belgelerde sonradan yapılacak değişiklikler de onbeş gün içinde Cumhuriyet Başsavcılığına bildirilir. Bu değişiklikler ve siyasî partilerin kapatılmaları veya kapanmaları da sicillerine geçirilir.

Bu sicil herkese açıktır. Soruşturma ile ilgili bilgilerin gizliliğine ilişkin hükümler saklıdır.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

İKİNCİ BÖLÜM

Üyelik ve Organlarda Görev Alma

Siyasî partilere üye olma

MADDE 11. — 21 yaşını dolduran ve medenî ve siyasî hakları kullanma ehliyetine sahip bulunan her Türk vatandaşı siyasî partilere üye olabilir.

Ancak;

1. Hâkimler ve Savcılar, Yüksek Yargı organları mensupları, Yüksek Öğretim Kurumlarındaki öğretim elemanları, Yüksek Öğretim Kurumu üyeleri, Kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri ile yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri, öğrenciler ve Silahlı Kuvvetler mensupları,

2. Zimmet, ihtilâs, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflâs gibi yüz kızartıcı suçlar ile istimal ve istihlâk kaçakçılığı dışında kalan kaçakçılık suçları ve ihale ve alım satımlara fesat karıştırma suçlarından biriyle mahkûm olanlar,

3. Herhangi bir suçdan dolayı ağır hapis veya, taksirli suçlar hariç, beş yıl veya daha fazla hapis cezasına mahkûm edilenler,

4. Türk Ceza Kanununun ikinci kitabının birinci babını birinci ve ikinci fasıllarında yazılı suçlardan veya bu suçların işlenmesini alenî olarak tahrik etme suçundan hüküm giyenler,

5. Türk Ceza Kanununun 312 nci maddesinin ikinci fıkrasında yazılı halkı sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığı gözeterek kin ve düşmanlığa açıkça tahrik etme suçlarıyla, aynı kanunun 316, 317 ve 318 inci maddelerinde yazılı kalpazanlık suçlarından mahkûm olanlar,

6. Türk Ceza Kanununun 536 ncı maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarında yazılı eylemlerle aynı kanunun 537 ncı maddesinin birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci fıkralarında yazılı eylemleri siyasî ve ideolojik amaçlarla işlemekten hüküm giyenler,

Siyasî partilere üye olamazlar.

Üyeliğe kabul şartları

MADDE 12. — Siyasî parti üyesi olmaya kanuna göre engel hali bulunmayanların parti tüzüklerinde gösterilen şartlar uyarınca üyeliğe kayıtları yapılabilir. Ancak, üyeliğe kaydını isteyen kimsenin, istemini reddeden teşkilat kademesinin üstündeki teşkilat kademesine, parti tüzüğünde gösterilen şekilde, itiraz etmek hakkı vardır. İtiraz üzerine verilen karar kesindir.

Siyasî partiler, üye olma istemlerini, sebep göstermeksizin de reddedebilirler.

Siyasî parti tüzüğündeki kabul şartlarında, üyelik için başvurular arasında, dil, ırk, cinsiyet, din, mezhep, aile, zümre, sınıf ve meslek farkı gözetilemez.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Merkez Teşkilatı

Partinin genel merkez teşkilatı

MADDE 13. — Parti merkez organları

- Büyük kongre,
 - Genel başkan,
 - Merkez karar organı,
 - Merkez disiplin organından,
- ibarettir.

Bu organlar parti tüzüğünde başka türlü de adlandırılabilir.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

Parti tüzüğünde, partinin amacına uygun olarak, merkez yönetim kurulu, küçük kongre, araştırma merkezi ve benzeri ihtiyarî organların kurulması öngörülebilir.

Büyük kongre

MADDE 14. — Siyasî partinin en yüksek organı büyük kongredir.

Büyük kongrenin :

a) Seçilmiş üyeleri : Türkiye Büyük Millet Meclisinin üye tamsayısının üç katından fazla olmamak kaydıyla, parti tüzüğünde gösterilen şekilde ve sayıda il kongrelerince seçilen delegeler; ve

b) Tabîî üyeleri : Parti genel başkanı ile parti tüzüğüne göre seçilen merkez organları üyeleri; partinin üyesi olan Bakanlar Kurulu üyeleri ile Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleridir.

Taşıdıkları sıfat dolayısıyla büyük kongre üyesi olan kimseler, ayrıca il kongrelerince delege olarak seçilemezler.

Parti genel başkanı ile partinin merkez karar ve varsa merkez yönetim organı ile disiplin organları üyelerini gizli oyla seçmek; partinin tüzük ve programında değişiklik yapmak; partinin gelir gider kesinhesabını kabul ve merkez karar organını ibra etmek yahut kesinhesabı reddetmek; toplumu ve Devleti ilgilendiren konularla kamu faaliyetleri ve parti politikası hakkında genel nitelikte olmak şartıyla temenni kararları veya bağlayıcı kararlar almak; kanunun veya parti tüzüğünün gösterdiği sair hususları karara bağlamak; partinin feshine veya başka bir partiyle birleşmesine ve böylece hukukî varlığı sona erecek partinin mallarının tasfiye suretine dair kararlar vermek, büyük kongrenin yetkilerindendir.

Büyük kongrenin olağan toplantıları iki yılda bir yapılır. Olağanüstü toplantılar, genel başkanın veya merkez karar organının lüzum görmesi yahut büyük kongre üyelerinin en az beşte birinin yazılı istemi üzerine yapılır.

Parti kurucuları, ilk büyük kongrenin tabîî üyeleridir. Parti kurucuları ilk büyük kongreyi, partinin tüzekliklik kazanmasından başlayarak iki yıl içinde toplamak zorundadırlar.

Büyük kongre ilk toplantısını yapınca kadar, büyük kongre yetkilerini kurucular kurulu kullanır. Partinin genel başkanı ve merkez karar ve varsa merkez yönetim organı ile disiplin organları üyeleri ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri bu kurulun tabîî üyeleridir.

Büyük kongrenin toplantı yeter sayısı, büyük kongre üye tamsayısının salt çoğunluğudur. İlk çağrı üzerine yapılan toplantıda toplantı yeter sayısı bulunamıyorsa, ikinci çağrı üzerine yapılacak toplantıda toplantı yeter sayısı aranmaz. Büyük kongrenin karar yeter sayısı, kanunda veya parti tüzüğünde daha büyük bir sayı gösterilmediği hallerde, hazır bulunan üyelerin salt çoğunluğudur.

Parti tüzük ve programında değişiklik yapılmasına ilişkin teklifleri ve toplum ve Devletin demokratik temel düzenini veya kamu faaliyetlerini yahut parti politikasını ilgilendiren konularda karar alınmasına dair teklifleri karara bağlamak için, bunların genel başkan yahut merkez karar veya yönetim organı veya büyük kongre üyelerinin en az yirmide biri tarafından ileri sürülmüş olması gerekir. Bu teklifler, büyük kongrece seçilecek bir komisyonda görüşüldükten sonra, komisyon raporuyla birlikte incelenir ve karara bağlanır.

Genel Başkan

MADDE 15. — Parti Genel Başkanı, büyük kongrece gizli oyla ve üye tam sayısının salt çoğunluğu ile seçilir. İlk iki oylamada sonuç alınamazsa, üçüncü oylamada en çok oy alan seçilmiş sayılır.

Partiyi temsil yetkisi genel başkana aittir. Başkanlığın herhangi bir sebeple boşalması halinde büyük kongre toplanınca kadar merkez karar organı partiyi temsil yetkisini kendi içinden seçeceği bir üyeye tevdi eder ve en geç üç ay içerisinde büyük kongreyi toplantıya çağırır.

Parti genel başkanı, merkez karar ve varsa yönetim organlarının tabîî başkanıdır.

Parti tüzüğü, genel başkana görevinin yerine getirilmesinde ve yetkilerinin kullanılmasında yardımcılık veya vekillik etmek üzere genel başkan yardımcısı, genel başkanvekili veya genel sekreter gibi adlarla gerekli gördüğü sayıda yardımcıları öngörebilir. Bunların ne suretle seçileceğini parti tüzüğü gösterir.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

Ana muhalefet partisi genel başkanı

MADDE 16. — Bakanlar Kuruluna katılmayan siyasî partiler arasında kırktan az olmamak üzere en fazla milletvekiline sahip olan partinin genel başkanına ana muhalefet partisi genel başkanı denir. Bu siyasî partilerin milletvekilleri sayısı eşitse son milletvekili genel seçimlerinde aldıkları muteber oy sayısına bakılır; bu oylar da eşitse aralarında kur'a çekilir.

Ana Muhalefet partisi genel başkanının Devlet protokolündeki yeri Başbakandan sonra ve Bakanlardan önce gelir.

Ana muhalefet partisi genel başkanına ayrılan taşıt aracının seçimlerde kullanılmasında, Başbakana ait resmî taşıt aracının seçimlerde kullanılmasına dair kanunî kayıtlamalar uygulanır.

Merkez karar organı

MADDE 17. — Siyasî partinin merkez karar organı, parti tüzüğünde gösterilen şekilde kurulur. Merkez karar organının üye sayısı onbeşden az olamaz.

Merkez karar organı, iki büyük kongre arasında parti tüzük ve programına ve büyük kongre kararlarına uymak şartıyla, partiyi ilgilendiren hususlarda karar almak yetkisine sahiptir. Parti işlerini düzenleyen parti içyönetmelikleri de bu organ tarafından yapılır.

Merkez karar organı, zorunlu sebepler dolayısıyla büyük kongrenin toplanamadığı hallerde, partinin hukukî varlığına son verilmesiyle tüzük ve programının değiştirilmesi dışında bütün kararları alabilir.

Parti tüzüğünde, merkez karar organı, aynı zamanda, merkez yönetim organı olarak görevlendirilebilir veya ayrı bir merkez yönetim organının kurulması öngörülebilir.

Merkez karar organının, parti tüzüğü ile merkez yönetim organı olarak görevlendirilmediği hallerde, en az altı ayda bir toplanması şarttır. Olağanüstü toplantılar, genel başkanın çağrısı, merkez yönetim organının kararı veya merkez karar organı üye tamsayısının en az üçte birinin yazılı istemi üzerine yapılır.

Merkez disiplin organı

MADDE 18. — Siyasî partinin merkez disiplin organı veya organları bu Kanunda ve parti tüzüğünde gösterilen şekilde kurulur. Bu organların üye sayısı yediden az olamaz.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İl ve İlçe Teşkilatı

İl teşkilatı

MADDE 19. — İl kongresi, sayısı binden fazla olmamak üzere, parti tüzüğüne göre ilçe kongrelerince seçilen delegelerden kurulur. O ilin Türkiye Büyük Millet Meclisinde bulunan partili üyeleri ile yönetim ve disiplin kurulları başkan ve üyeleri, il kongresinin tabii üyeleridir; ancak, geçici il yönetim kurulu başkan ve üyelerine tabii üyelik hakkı tanınmaz.

İl kongresi, parti tüzüğünün göstereceği süreler içinde toplanır; bu süre iki yılı aşamaz.

İl yönetim kurulu, parti tüzüğünün göstereceği sayıda, il başkanı dahil en az yedi üyeden kurulur.

İl başkanı ve il yönetim kurulunun il kongresince nasıl seçileceği, merkez karar veya yönetim organınca ne gibi hallerde ve nasıl işten el çektilereceği ve geçici yönetim kurulunun nasıl kurulacağı parti tüzüğünde gösterilir. El çektilme kararı 90 ıncı maddenin 3/A bendinde gösterilen haller dışında yetkili kurulların üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ve gizli oyla alınır. İşten el çektilme kararının il yönetim kuruluna bildirilmesinden itibaren kırkbeş gün içinde il kongresi toplanarak yeni daimî il yönetim kurulunu seçer. Bu süre içerisinde il kongresi için yeni delegeler seçilmiş değilse, kongre eski delegelerle toplanır.

İl teşkilatı arasında bir il disiplin kurulu bulunur. İl disiplin kurulunun üye sayısı ve bu üyelerle başkanının nasıl seçileceği, parti tüzüğünde gösterilir.

Bu maddede yazılı kurulların görev ve yetkileriyle yedek üyelerinin sayısı, nasıl seçileceği ve ne suretle göreve çağrılacağı parti tüzüğünde belirtilir.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

İlçe teşkilatı

MADDE 20. — İlçe kongresi, ilçe ve çevresindeki köy ve mahalle bölgelerinde partiye kayıtlı bulunan parti üyelerinin parti tüzüğü ile düzenlenen şekilde seçtikleri, sayısı altıyüzü aşmayan delegelerden kurulur. İlçe yönetim kurulu ve varsa ilçe disiplin kurulu başkan ve üyeleri, ilçe kongresinin tabii üyeleridir; ancak, geçici ilçe yönetim kurulu başkan ve üyelerine tabii üyelik hakkı tanınmaz.

İlçe kongresi, parti tüzüğünün göstereceği süreler içinde toplanır; bu süre iki yılı aşamaz.

İlçe yönetim kurulu, ilçe başkanı dahil en az beş üyeden kurulur.

İlçe başkanı ile ilçe yönetim kurulunun ilçe kongresince nasıl seçileceği, il yönetim kurulunca veya merkez karar organınca ne gibi hallerde ve nasıl işten el çektirileceği ve geçici yönetim kurulunun nasıl kurulacağı, parti tüzüğünde gösterilir. El çektirme kararı 90 ıncı maddenin 3/A bendinde gösterilen haller dışında yetkili kurulların üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ve gizli oyla alınır. İşten el çektirme kararının ilçe yönetim kuruluna bildirilmesinden itibaren kırkbeş gün içerisinde ilçe kongresi toplanarak yeni daimi ilçe yönetim kurulunu seçer. Bu süre içerisinde ilçe kongresi için yeni delegeler seçilmiş değilse, kongre eski delegelerle toplanır.

Diğer ilçe teşkilatı kurullarının nasıl seçileceği ve bunların görev ve yetkileri ile yukarıdaki fıkralarda yazılı kurulların yedek üyelerinin sayısı, nasıl seçileceği ve ne suretle göreve çağrılacağı parti tüzüğünde gösterilir.

Siyasî partilerin, illerin merkez ilçelerinde teşkilat kurmaları hususunda, ilçe teşkilatına ilişkin hükümler uygulanır.

Muhtarlık bölgelerindeki parti görevlileri

MADDE 21. — Köy ve mahalle muhtarlık bölgelerinden partiye kayıtlı bulunan parti üyeleri, parti tüzüğü öngörmüşse, muhtarlık bölgesindeki parti işlerinin yürütülmesi için bir parti görevlisi ile bir de yedeğini, parti tüzüğüne göre seçerler.

Siyasî partinin muhtarlık bölgesindeki parti temsilcisinin nasıl görevlendirileceği ve nasıl işten el çektirileceği parti tüzüğünde düzenlenir.

Siyasî partiler il ve ilçe teşkilatı dışında herhangi bir yerde, herhangi bir ad altında teşkilat kuramazlar.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Meclis Grupları

Grup kurma hakkı

MADDE 22. — En az yirmi milletvekiline sahip olan siyasî partiler Türkiye Büyük Millet Meclisinde siyasî parti grubu kurma hakkına sahiptirler.

Bir siyasî partinin grup kurduğu, o partinin genel başkanlığı tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına yazıyla bildirilir. Bu yazıya parti grubunun geçici içyönetmeliğinin eklenmesi gereklidir.

Grup içyönetmeliği

MADDE 23. — Bir partinin grup içyönetmeliği, grubun ilk kuruluşunda, partinin merkez karar organı tarafından geçici olarak yapılır.

Bu geçici içyönetmeliğin, partinin Türkiye Büyük Millet Meclisi grubu üyeleri tamsayısının salt çoğunluğuna eşit sayıda üye tarafından imzalanması şarttır.

Grup içyönetmeliğine parti tüzüğü ve programına aykırı hükümler konulamaz. İçyönetmelik, daha sonra, ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi grubu genel kurulu tarafından değiştirilebilir.

Grup genel kurulu

MADDE 24. — Bir siyasî partinin grup genel kurulu, o partinin Türkiye Büyük Millet Meclisindeki üyelerinden kurulur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkan ve başkanvekilleri, üyesi bulundukları siyasî parti gruplarının faaliyetlerine katılamazlar.

Grup yönetim ve disiplin organları

MADDE 25. — Grup yönetim ve disiplin organlarının kuruluş, görev ve yetkileri, parti tüzüğüne uygun olarak grup içyönetmeliğinde belirtilir.

Grup disiplin organının hangi hallerde merkez disiplin organı ile bir arada çalışacağı, parti tüzüğünde gösterilir.

Grup başkanı

MADDE 26. — Partinin genel başkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi ise, Türkiye Büyük Millet Meclisi grubunun da başkanıdır.

Partinin genel başkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi değilse, grup başkanlığı konusu, parti tüzüğüne uygun olarak grup içyönetmeliği ile düzenlenir.

Diğer grup organları

MADDE 27. — Parti tüzüğü veya grup içyönetmeliği, grup çalışmalarının amacına uygun olarak başka organlar kurulmasını da öngörebilir.

Seçimlerde gizli oy

MADDE 28. — Grup genel kurulunda seçimler gizli oyla yapılır.

Grup ve Hükümet ilişkileri

MADDE 29. — Parti tüzüğünde veya grup içyönetmeliğinde Bakanlar Kuruluna yahut bir Bakana Türkiye Büyük Millet Meclisinde veya grupta güven veya güvensizlik oyu verilmesi konusunda karar alma yetkisini Türkiye Büyük Millet Meclisi grup genel kurulundan başka bir parti organına bırakan hüküm bulunamaz.

Bakanlar Kuruluna katılacak üyeler parti gruplarında ve diğer parti organlarında seçim yoluyla tespit edilemez.

Grupla diğer parti organları arasında işbirliği

MADDE 30. — Siyasî parti grubunun merkez karar ve varsa yönetim organları ile ahenk içinde çalışmasını sağlayıcı tedbirler, parti tüzüğünde gösterilir.

Parti grup başkanları arasında toplantı

MADDE 31. — Siyasî partilerin Türkiye Büyük Millet Meclisi grup başkanları, grup başkanı siyasî parti başkanı değilse siyasî partilerin genel başkanları üç ayda bir Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının daveti üzerine toplanarak, ülkenin genel sorunları ve meclis çalışmaları üzerinde görüşme yaparlar.

Görüşme gündemini ve tarihini Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı tespit eder. Siyasî parti genel başkanlarından birinin yazılı teklifi veya Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının lüzum görmesi halinde, olağanüstü toplantılar da yapılabilir.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

ALTINCI BÖLÜM

Mahalli İdareler Meclislerindeki Parti Grupları

İl genel meclisi parti grubu

MADDE 32. — İl genel meclisi partili üyelerinin kuracakları gruplar ve bunların kurulları, merkez karar organınca, parti tüzüğüne göre tespit edilir.

Belediye meclisi parti grubu

MADDE 33. — Belediye meclisi partili üyelerinin kuracakları gruplar ve bunların kurulları merkez karar organınca parti tüzüğüne göre tespit edilir.

Partili belediye başkanı bu grubun tabii üyesidir, ancak; grubun kararıyla bağlı değildir.

YEDİNCİ BÖLÜM

Teşkilâtla İlgili Diğer Hükümler

Kongrelerle ilgili genel hükümler

MADDE 34. — 22 Kasım 1972 tarihli ve 1630 sayılı Dernekler Kanununun bu Kanuna aykırı olmıyan hükümleri, siyasî partilerin her kademedeki kongreleri için de uygulanır.

Şu kadar ki, parti tüzükleri ve yönetmelikleri, parti kongreleri için gerekli ilânın gazete ile yapılması şartını kaldırabileceği gibi, toplantı yeter sayısını ve yeter sayının sağlanamadığı hallerde birinci ve ikinci toplantı arasındaki süreyi de azaltabilir. Bu kanundaki özel hükümler saklıdır.

İbra için oya katılamayacak olanlar

MADDE 35. — Değişik kademelerdeki kongrelerde tabii üye olarak bulunan karar veya yönetim organ ve kurullar üyeleri, mensup oldukları organ veya kurulun ibrası için yapılan oylamalara katılamazlar.

Teşkilatın merkezleri

MADDE 36. — Siyasî partilerin merkez teşkilatının bulunduğu yer Ankara il merkezi; il ve ilçe teşkilatına dahil kurulların kuruluş yeri ise ilgili il ve ilçe merkezleridir.

Bağdaşmayan görevler

MADDE 37. — Siyasî partinin disiplin kurullarında görev alanlar, kongreler, Türkiye Büyük Millet Meclisindeki parti grubu, il genel ve belediye meclislerindeki grup üyelikleri hariç, partinin diğer organ, kurul ve görevlerinde bulunamazlar.

Siyasî partinin belli bir disiplin kurulunda görev alan kimse, diğer bir disiplin kurulunda görev alamaz.

Siyasî partinin il ve ilçe yönetim kurullarından birinde üye olan kimse, diğer bir il veya ilçe yönetim kurulunda üye olamaz. İl ve ilçe başkanları hakkında da aynı hüküm uygulanır.

Organlarda görev alanların bildirilmesi

MADDE 38. — Her kademedeki parti organları ile parti tüzüğünde belirtilen bir göreve getirilenlerin adları, soyadları, doğum yer ve tarihleri, meslek veya sanatları ile ikametgâhları, o mahallin en büyük mülkiye amirliğine seçim veya atanmadan başlayarak onbeş gün içinde yazı ile bildirilir.

Merkez organlarında görevlendirilenlerle ilgili yazı, İçişleri Bakanlığına ve Cumhuriyet Başsavcılığına verilir.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

Kamu yararına dernek sayılmama

MADDE 39. — 22 Kasım 1972 tarihli ve 1630 sayılı Dernekler Kanununun kamu yararına çalışan dernek sayılma hükümleri siyasî partiler hakkında uygulanmaz.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Siyasî Partilerin Seçime Katılması

Siyasî partilerin seçimlere katılması

MADDE 40. — Siyasî partinin ülke çapında teşkilatlanmış sayılması ve seçimlere katılabilmesi için, ille-
rin en az yarısında teşkilatını kurmuş ve ilk büyük kongresini yapmış olması veya Türkiye Büyük Millet
Meclisinde grubu bulunması şarttır.

Bir ilde teşkilatlanma, merkez ilçesi dahil o ilin ilçelerinin en az yarısında teşkilat kurmayı gerektirir.

DOKUZUNCU BÖLÜM

Disiplin İşleri

Disiplin suçları ve cezaları

MADDE 41. — Siyasî partilerin disiplin organlarıncı verilebilecek cezalar, uyarma, kınama, partiden ge-
çici çıkarma ve kesin olarak çıkarma cezalarıdır.

Hangi disiplin organlarının hangi disiplin cezalarını vermeye yetkili olduklarının, hangi halde ne tür di-
siplin cezası verileceğinin parti tüzüğünde açıkça belli edilmesi zorunludur.

Partinin hangi organ ve mercilerinin kimler hakkında ve hangi disiplin organında disiplin cezası isteminde
bulunabileceği ve disiplin cezalarına karşı hangi üst disiplin organına hangi şartlarla itiraz edilebileceği, ka-
nunda belirtilmeyen hallerde, parti tüzüğü ile düzenlenir.

Disiplin organlarıncı parti üyeleri hakkında verilen kararlar gerekçeleriyle birlikte en geç otuz gün içinde
ilgiliye tebliğ olunur.

Bir partiye mensup Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesinin o partinin Türkiye Büyük Millet Meclisi gru-
bu üyeliğinden kesin olarak çıkarılması partiden çıkarılmayı, partiden kesin olarak çıkarılması da Türkiye
Büyük Millet Meclisi grubu üyeliğinden çıkarılmayı ifade eder.

Partinin Türkiye Büyük Millet Meclisi grubundan geçici olarak çıkarılması hakkında verilen ceza, ilgili
üyenin ceza süresince gruptaki çalışmalara katılmamasını gerektirir.

Geçici çıkarma cezasına uğrayan parti üyesi, faaliyetine katılamayacağı parti organlarına hiçbir teklif ya-
pamaz. Ancak bu hüküm, o üyenin parti tüzüğüne, programına, partinin diğer mevzuatına ve organlarının
bağlayıcı kararlarına uyması zorunluluğunu ortadan kaldırmaz. Geçici çıkarma cezasına uğrayan parti üyeleri-
ne, parti içinde hiçbir görev verilemez.

Disiplin organları üyelerinin seçimi ve nitelikleri

MADDE 42. — Siyasî partilerin disiplin organlarının üyeleri iki yılda bir yapılacak olan olağan kongre-
lerce seçilir. Türkiye Büyük Millet Meclisi grubu disiplin organı üyelerinin seçimi, en az iki yıl için olmak
üzere, parti tüzüğünde gösterildiği şekilde yapılır.

Disiplin kurulu üyeleri, bir başka disiplin kurulunda üye olamazlar; her kademedeki kongreleriyle, Tür-
kiye Büyük Millet Meclisindeki ve mahallî idareler meclislerindeki gruplar genel kurulları dışında, partinin
diğer organ, kurul ve görevlerinde bulunamaz, partiye bir hizmet bağı ile bağlı olamaz ve partiden herhangi
bir suretle gelir sağlayamazlar.

Birinci ve ikinci derecedeki kan hısımları veya sıhrî hısımlar aynı disiplin kurulunda görev alamazlar.

Disiplin organlarının çalışması

MADDE 43. — Disiplin organları, üye tamsayısının salt çoğunluğu ile toplanır ve hazır bulunanların salt çoğunluğuyla karar verir. Ancak, 90 ncı maddenin 3. A bendinde gösterilen haller dışında, partiden kesin çıkarma cezaları için üye tamsayısının salt çoğunluğunun kararı gerekir.

Disiplin organlarının kararları gizli oyla verilir.

Disiplin kuruluna sevk edilen partili, kendisini yazı veya sözle savunmak hakkına sahiptir. Savunma için süre, savunmaya çağrı belgesinin ilgiliye tebliği tarihinden başlamak üzere onbeş gündür. Ancak, seçimlerde veya herkesin gözü önünde açıkça veya yayın yoluyla işlenen disiplin suçlarında, bu süre bir haftadır. Savunma süresini geçirenler, savunma hakkından vaz geçmiş sayılırlar. Savunmaya çağırma, disiplin kurulu başkanlığınca yazı ile yapılır. Bu yazıda uygulanması istenen disiplin cezası ile bu cezanın istenmesine sebep olan fiiller açıkça gösterilir.

Disiplin organları, sevk yazısında istenen disiplin cezasından daha ağır ceza veremezler.

Disiplin işlerinde yetkisizlik

MADDE 44. — Siyasal partilerin her kademesindeki kongrelerinde, disiplin organlarına sevk yetkisine sahip bulunan parti organ ve mercilerinin kararları ile disiplin organlarıncı verilen disiplin cezaları hakkında görüşme yapılamaz ve bu konularda karar alınamaz.

46 ncı madde hükmü saklıdır.

Disiplin cezalarına itiraz

MADDE 45. — Siyasal partilerin disiplin organlarıncı kesin olarak verilen disiplin cezalarına karşı, cezaya çarptırılan parti üyesi, disiplin organına sevk eden organın veya disiplin organının görev ve yetkisizliği yahut alınan kararların kanuna veya parti tüzüğüne veya içyönetmeliğine şekil ve usul bakımından aykırı bulunduğu iddiası ile itiraz edebilir. Bu itirazlar, kararın usulüne uygun olarak tebliğinden itibaren bir ay içinde, disiplin organının bulunduğu mahallin asliye hukuk mahkemesine yapılır. Mahkeme bu itirazları, diğer işlerden önce en geç bir ay içinde, basit muhakeme usulüne göre inceleyerek karara bağlar; bu karar kesindir.

Af yetkisi

MADDE 46. — Disiplin organlarıncı verilecek cezaların partinin hangi organı tarafından ve ne şekilde af edileceği siyasal partilerin tüzüklerinde gösterilir.

Disiplin konusunda tedbir kararı

MADDE 47. — Partiden geçici çıkarmayı veya kesin çıkarmayı gerektiren hallerde, disiplin cezası verilmesi için sevk kararı almaya yetkili olan parti organları, tedbir niteliğinde olmak üzere, disiplin organına sevk edilen üyeyi parti içindeki görevlerinden derhal uzaklaştırabilirler.

İlgili, bu tedbir kararının kaldırılmasını sevk edildiği disiplin organından isteyebilir. Bu istek, disiplin organı tarafından yedi gün içinde karara bağlanır.

ONUNCU BÖLÜM

Parti Defterleri

Tutulacak defterler ve kayıtlar

MADDE 48. — Her kademedeki parti organları üye kayıt defteri, karar defteri, gelen ve giden evrak kayıt defteri, gelir ve gider defteri tutmak zorundadırlar.

Karar defteri, ilgili organın ve kurulun kararlarını tarih ve numara sırasıyla ihtiva eder. Kararlar oylamaya katılanlar tarafından imzalanır. Kongrece alınan kararları da ihtiva etmesi gereken kongre tutanak özetleri başkanlık divanı üyelerince imzalanır.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

Gelen ve giden evrak, tarih ve numara sırasıyla gelen ve giden evrak kayıt defterlerine kaydedilir ve gelen evrakın asılları ile gönderilen evrakın örnekleri bu tarih ve numaralar altında dosyalarda saklanır.

Parti adına elde edilen gelirlerin alındığı ve yapılan giderlerin ne gibi işlere ve yerlere harcandığı ilgili defterlere sıra ile ve müsbet evrakı belirtecek şekilde geçirilir.

Üye kayıt defterleri ve gelir gider defterlerinin sayfaları ve kaç sayfadan ibaret oldukları notere tasdik ettirilir.

Partiye giriş işlemlerini gösteren üyelik beyannamelerinin birer örneği ilçe ve il kademesinde ayrı bir dosyada saklanır.

Parti organ ve kurullarınca tutulmasında fayda görülen diğer defterler parti tüzük ve içyönetmeliklerinde gösterilir.

Parti genel merkezinde üye kayıt defterlerinin özetinin nasıl tutulacağı, bütçe ve kesinhesabın nasıl hazırlanıp düzenleneceği parti içyönetmeliğiyle belirtilir.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Malî Hükümler

BİRİNCİ BÖLÜM

Partilerin Gelirleri

Gelir kaynakları

MADDE 49. — Siyasî partiler aşağıda çeşitleri belirtilen gelirleri elde edebilirler :

1. Parti üyelerinden alınacak giriş aidatı ile üyelik aidatı;
2. Türkiye Büyük Millet Meclisindeki partili üyelerden alınacak milletvekilliği aidatı;
3. Milletvekili adaylığı için başvurulardan başvuru üzerine alınacak özel aidat;
4. Parti rozeti ve üye kimlik kartlarından sağlanacak gelirler;
5. Parti yayınlarının satış bedelleri;
6. Parti defter, makbuz ve kâğıtları karşılığı alınacak paralar;
7. Parti lokallerinin işletilmesinden elde edilecek gelirler;
8. Partice tertiplenen balo, eğlence ve konser faaliyetlerinden sağlanan gelirler;
9. Parti mal varlığından elde edilen gelirler;
10. Bağışlar;
11. Devletçe sağlanan yardım;

7 nci bentte yazılı parti lokallerinin ticarî nitelikte işletilmesi hali 9 uncu bentte yazılı parti mal varlığından elde edilen gelirler hariç olmak üzere, yukarıdaki bentlerde yazılı kaynaklardan elde edilen gelirlerden hiçbir surette vergi, resim ve harç alınmaz.

Giriş ve üyelik aidatı

MADDE 50. — Parti üyelerinden alınacak giriş aidatının miktarı parti tüzüğünde gösterilir. Bu miktar bin lirayı aşamaz.

Her üye aylık veya yıllık olarak üyelik aidatı ödemeyi partiye girişinde kabul etmek zorundadır. Bu aidatın yıllık tutarı ikibindört yüz lirayı geçemez. Üyelik aidatının alt ve üst sınırı parti tüzüğünde gösterilir.

Parti üyesi, vermeyi kabul ettiği aidatın miktarını, bu Kanun ve parti tüzüğüne uygun olmak şartıyla, kayıtlı bulunduğu teşkilât kademesi başkanlığına yazıyla bildirerek artırabilir.

Aidatı alacak olan teşkilât kademesi yönetim organı parti üyesinin, vermeyi kabul ettiği miktarda aidat ödeyecek durumda olmadığını tespit ederse, aidat yükümünü asgarî hadde kadar azaltabilir.

Bir parti üyesinin partiye borçlu olduğu aidatın bir kısmını veya tamamını ödememiş olması, bu kimse- nin, partinin her kademesindeki kongrelerine delege seçilmesini hiçbir suretle engellemez; bu kimse hakkında, partiden çıkarma ve geçici çıkarmaya dair disiplin cezaları uygulanamaz. Parti tüzüğü, partiye borçlu olduğu aidatın tamamını ödememiş olan parti üyelerinin yukarıda sayılanlar dışında bazı parti görevlerine se-

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

çilemeyeceğini veya atanamayacağını belirtebileceği gibi, bunların seçimlerde parti adayı olmasını yasaklayan hükümler de koyabilir.

Milletvekilliği aidatı

MADDE 51. — Bir siyasî partiye mensup Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin ayrıca ne miktar aidat ödeyeceği ve bu suretle paraların ne miktarının grup faaliyetlerine ve ne miktarının parti merkezine ayrılacağı, Türkiye Büyük Millet Meclisi grubu kararıyla belli edilir. Ancak, bu miktarın yıllık tutarı milletvekilinin ödeneğinin net bir aylık tutarını geçemez.

Adaylıkla ilgili gelirler

MADDE 52. — 49 uncu maddenin 3 üncü bendinde yazılı özel aidat, elli bin lirayı aşmamak kaydı ile parti içyönetmeliklerinde gösterilir.

Satış bedelleri

MADDE 53. — 49 uncu maddenin 4, 5 ve 6 ncı bentlerinde gösterilen satış bedelleri, partinin merkez karar veya varsa yönetim organının kararı ile belirtilir.

Lokal işletme gelirleri

MADDE 54. — Parti lokallerinin işletilmesine ilişkin bedeller partilerin ilgili organlarının yapacakları tarifelerde gösterilir.

Bağışlar

MADDE 55. — Genel ve katma bütçeli dairelerle mahallî idareler ve muhtarlıklar, kamu iktisadî teşebbüsleri, özel kanunıyla veya özel kanunla verilen yetkiye dayanılarak kurulmuş bankalar ve diğer kuruluşlar, kamu iktisadî teşebbüsü sayılmamakla beraber ödenmiş sermayesinin yarısı Devlete veya bu fıkra da adı geçen kurum, idare, teşebbüs, banka veya kuruluşlara ait müesseseler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, işçi ve işveren sendika, birlik, federasyon ve konfederasyonları ile dernekler, vakıflar ve kooperatifler, siyasî partilere, hiçbir suretle taşınır veya taşınmaz mallar veya nakit veya haklar bağışlayamaz ve bu gibi mal veya hakların kullanılmasını bedelsiz olarak bırakamazlar; bağlı oldukları kanun hükümleri dışında, siyasî partilere aynı hakların devrine dair tasarruflarda bulunamazlar.

Yukarıdaki fıkranın dışında kalan gerçek veya tüzel kişilerin her birinin bir siyasî partiye aynı yıl içerisinde beşyüz bin liradan fazla kıymette aynı veya nakdî bağışta bulunması yasaktır. Bağış veya bağışların bağışta bulunana veya yetkili temsilcisine veya vekiline ait olduğunun partice verilen makbuzda açıkça belirtilmesi gerekir. Böyle bir belgeye dayanılmaksızın siyasî partilerce bağış kabul edilemez.

Siyasî partiler yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan, yabancı uyruklu kişilerle, yabancı ülkelerdeki dernek, grup ve kurumlardan herhangi bir surette aynı veya nakdî yardım ve bağış alamazlar.

Kredi ve borç alma yasağı

MADDE 56. — Siyasî partiler hiçbir şekilde hiçbir yerden ve hiçbir kimseden dolaylı veya dolaysız olarak kredi veya borç alamazlar.

Amaç dışı taşınmaz mal edinme yasağı

MADDE 57. — Siyasî partiler amaçları dışında taşınmaz mal edinemezler.

22.11.1972 tarihli ve 1630 sayılı Dernekler Kanununun 52 nci maddesinin son fıkrası hükmü, siyasî partiler için uygulanmaz.

Gelir makbuzları

MADDE 58. — Bir siyasî partinin bütün gelirleri, o siyasî partinin tüzelkişiliği adına elde edilir.

Siyasî partilerin genel merkezlerinin ve teşkilat kademelerinin gelirleri parti merkez karar organınca bas-
tırılan makbuzlar karşılığında alınır. Parti teşkilat kademeleri aldıkları ve kullandıkları makbuzlar dolayısı-
yla parti merkez karar organına karşı malî sorumluluk taşırlar.

Makbuzların asıl kısımlarıyla dip koçanlarında aynı sıra numarası bulunur. Makbuz dip koçanlarının sak-
lama süresi beş yıldır.

Sağlanan gelirin miktarıyla, gelirin sağlandığı kimsenin adı, soyadı ve adresi, makbuzu düzenleyen kim-
liği ve imzası, makbuzda ve dip koçanlarında yer alır.

İKİNCİ BÖLÜM

Partilerin Giderleri

Giderlerde usul

MADDE 59. — Bir siyasî partinin bütün giderleri, o siyasî parti tüzelkişiliği adına yapılır.

Giderlere ait müsbit evrak, özel kanunlardaki hükümler saklı kalmak üzere kademelerce beş yıl süre-
yle saklanır.

Bin liraya kadar (bin lira dahil) giderlerin müsbit evrak ile belgelendirilmesi zorunlu değildir. Ancak,
miktarı ne olursa olsun, bütün giderlerin yetkili yönetim organının veya merciin kararına dayanması şarttır.

Parti teşkilatı, bağlı bulundukları üst kademeye, gelir ve giderleri hakkında altı ayda bir hesap vermekle
yükümlüdür.

Mali sorumluluk

MADDE 60. — Siyasî partilerin yapacakları giderler, akitler ve girişecekleri yükümlülükler, genel merkez-
de parti tüzelkişiliği adına, illerde il yönetim kurulu adına, ilçelerde ilçe yönetim kurulu adına yapılır.

Siyasî partilerin il ve ilçelerdeki teşkilat kademeleri tarafından parti tüzelkişiliği adına akit yapılmasına ve
yüküm yüklenilmesine ilişkin esaslar, merkez karar organınca tespit olunur. Bu esaslara aykırı olarak yahut
siyasî partilerin tüzüklerine göre, merkez karar organınca önceden yazılı yetki verilmediği veya sonradan bir
kararla tasdik edilmediği takdirde, partinin teşkilat kademelerinin yaptıkları akit ve yüklendikleri yükümlü-
lüklerden dolayı, parti tüzelkişiliği hiçbir suretle sorumlu tutulamaz; merkez karar organı veya genel başkan
veya parti tüzelkişiliği aleyhine takipde bulunulamaz. Bu takdirde sorumluluk, akti yapan veya yükümlülüğü
yüklenen kişi veya kişilere ait olur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Mali Hükümlerin Müeyyideleri

Hazinece elkoyma

MADDE 61. — 55 inci maddede bağışlar hakkında belirtilen esaslara aykırı olarak gelir sağladığı Ana-
yasa Mahkemesince tespit edilen siyasî partilerin bu suretle elde ettikleri gelirler, Hazineye irad kaydedi-
lir; taşınmaz mallar Hazine adına tapuya tescil ettirilir.

57 nci maddede belirtilen esaslara aykırı olarak bir siyasî partinin taşınmaz mallara sahip olduğu anla-
şılırsa, Anayasa Mahkemesinin kararıyla ve bu mahkemenin göstereceği süre içinde bu malların paraya
çevrilmesi yoluna gidilir; bu durumda 55 inci maddede belirtilen bağış miktarını aşan kısım Hazineye irad
kaydedilir.

Ölümüne bağlı tasarruflarda Türk Medenî Kanununun mahfuz hisse ile ilgili hükümleri saklıdır.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

56 ncı madde hükmüne aykırı olarak siyasi partilere sağlanan kredi veya borçlar üzerine Anayasa Mahkemesi kararıyla Hazinece elkonulur; krediyi veya borcu verene karşı Hazine hiçbir yükümlülük altına girmez.

58 inci maddede belirtilen esaslara aykırı olarak bir siyasi partinin tevsik edilmeyen kaynaklardan gelir sağladığı anlaşırsa, Anayasa Mahkemesi kararıyla bu gelir Hazineye irad kaydedilir.

Müsbet evrak ile belgelendirilmesi gerektiği halde belgelendirilemeyen parti giderleri miktarınca parti mal varlığı, Anayasa Mahkemesi kararıyla, Hazineye irad kaydedilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Parti İçi Mali İşlemler

Parti bütçeleri ve kesinhesapları

MADDE 62. — Siyasi partilerin genel merkezleri ve bağlı ilçeleri de kapsamak üzere iller teşkilâtı, ayrı ayrı her takvim yılı başında gelir tahminlerini ve gider miktarlarını gösteren bir yıllık bütçe hazırlarlar. Bu bütçeler, en geç ilgili takvim yılından önceki Aralık ayı sonuna kadar parti merkez karar organınca incelenir ve karara bağlanır.

Siyasi partilerin bütçeleri basit işletme hesabı esasına göre düzenlenir.

Parti merkezi ve bağlı ilçeleri de kapsamak üzere iller teşkilâtı her bütçe yılını izleyen Haziran ayı sonuna kadar bir evvelki yıla ait bütçelerin kesinhesaplarını hazırlarlar. Kesinhesap cetvelleri ilgili bulundukları bütçelerin iç bölüm ve maddelerine uygun olarak düzenlenir.

Bu kesinhesaplar, merkez karar organınca incelenerek karara bağlanır.

Merkez karar organınca karara bağlanan kesinhesaplar, hesap dönemini takip eden yıl içinde Resmî Gazetede yayımlanır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Anayasa Mahkemesinin Denetimi

Bütçe ve kesinhesabın Anayasa Mahkemesine gönderilmesi

MADDE 63. — Siyasi partilerin genel merkezleri, karara bağladıkları genel merkez ve mahallî teşkilâtın o yıla ait bütçe ile bir evvelki yılın kesinhesabının tasdikli birer örneğini, en geç aynı bütçe yılının Haziran ayı sonuna kadar Anayasa Mahkemesine vermek zorundadırlar.

Anayasa Mahkemesinin incelemesi

MADDE 64. — Anayasa Mahkemesi bütçe ve kesinhesapların alınmasından başlayarak kendisine verilen bilgilerin belgelendirilmesini bir yıl içinde ilgili siyasi partilerden her zaman isteyebilir ve gerekli görürse evrak üzerinde inceleme yapar; siyasi partilerin genel merkezlerinde ve teşkilâtında doğrudan doğruya veya kendi üyeleri arasından seçeceği bir naip eliyle yahut mahallin en kıdemli hâkiminin niyabetinde gerekli inceleme ve araştırmaları yaptırabilir; bu maksatla tarafsız, resmî görevi bulunmayan ve yeminli bilirkişi görevlendirebilir.

Anayasa Mahkemesi, ilgili siyasi partinin temsilcisinden yazılı mütalaa isteyebilir. Gerekli görürse onları sözlü olarak da dinleyebilir.

Anayasa Mahkemesi incelemeleri ve araştırmaları sonucunda, o siyasi partinin gelir ve giderlerinin doğruluğu ve kanuna uygunluğuna veya kanuna uygun olmayan gelirler ile giderler dolayısıyla da bunların Hazineye gelir kaydedilmesine karar verir.

Siyasi partilerin büyük kongrelerinin bütçe ve kesinhesaplar hakkındaki kararları, Anayasa Mahkemesinin incelemesini etkilemez.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

DÖRDÜNCÜ KISIM

Siyasî Partilerle İlgili Yasaklar

BİRİNCİ BÖLÜM

Yasak Amaçlar ve Faaliyetler

Devletin şekline, Cumhuriyetin niteliklerine, egemenliğe, ülke ve millet bütünlüğüne, genel ahlaka aykırı amaç ve faaliyetlerle ilgili yasaklar

MADDE 65. — Siyasî partiler :

1. Türkiye Devletinin «Cumhuriyet» olan şeklini;
2. Türkiye Cumhuriyetinin, Anayasanın ikinci maddesiyle başlangıcında belirtilen «esaslar»'ını;
3. Türkiye Devletinin, Anayasanın üçüncü maddesinde açıklanan «ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, diline, bayrağına, millî marşına ve başkentine» dair hükümlerini;
4. «Egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu ve bunun ancak, Anayasanın koyduğu esaslara göre yetkili organları eliyle kullanılabileceği» esasını;
5. Türk Milletine ait olan «Egemenliğin kullanılmasının belli bir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamayacağı veya hiçbir kimse veya organın, kaynağını Anayasadan almayan bir devlet yetkisi kullanamayacağı» hükmünü;

Değiştirmek amacını güdemezler ve bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar ve;

6. Bölge, ırk, belli kişi, aile, zümre veya cemaat, din, mezhep veya tarikat esaslarına dayanamaz veya adlarını kullanamazlar;
7. Sınıf veya zümre egemenliğini veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayamazlar ve bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar;
8. Askerliğe veya sivil savunma hizmetlerine hazırlayıcı nitelikte eğitim ve öğretim faaliyetlerinde bulunamazlar;
9. Genel ahlâk ve adâba aykırı amaçlar güdemezler ve bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar.

Demokratik Devlet düzeni ile temel hak ve hürriyetlere aykırı amaç, faaliyet ve yorum yasağı

MADDE 66. — Siyasî partiler, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin bir kişi veya zümre tarafından yönetilmesini veya sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde egemenliğini sağlamak veya dil, ırk, din, mezhep ayırımı yaratmak veya sair herhangi bir yoldan bu kavram ve görüşlere dayanan bir devlet düzeni kurmak amacını güdemezler; veya bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar; başkalarını bu yolda teşvik veya tahrik edemezler; Anayasanın hiçbir hükmünü, Anayasada yer alan hak ve hürriyetleri yok etmeye yönelik bir faaliyette bulunma hakkını verir şekilde yorumlayamazlar.

Demokratik düzenin korunması

MADDE 67. — Siyasî partiler, seçimler ve halk oylamalarının serbest, eşit, gizli, tek dereceli genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılması esasına ve Türkiye Cumhuriyetinin insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, demokratik, lâik, sosyal hukuk devleti niteliğine ve adalet anlayışına uymayan amaçlar güdemezler ve bu amaçlara yönelik faaliyette bulunamazlar.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

İKİNCİ BÖLÜM

Millî Devlet Niteliğinin Korunması

Bağımsızlığın korunması

MADDE 68. — Siyasî partiler;

1. Türkiye Cumhuriyetinin, milletlerarası hukuk alanında bağımsızlık ve eşitlik ilkesine dayanan hukukî ve siyasî varlığını ortadan kaldırmak yahut milletlerarası hukuk gereğince münhasıran Türkiye Cumhuriyetinin yetkili olduğu hususlara diğer devletlerin, milletlerarası kuruluşlar ve tüzelkişilerin karışmasını sağlamak amacını güdemezler ve bu amaçlara yönelik faaliyette bulunamazlar.

2. Yurt dışında teşkilatlanıp faaliyette bulunamazlar.

3. Yabancı devletler, milletlerarası kuruluşlar ve yabancı gerçek ve tüzelkişiler ile yabancı ülkelerdeki dernek, grup ve kurumlardan herhangi bir suretle, doğrudan doğruya veya dolaylı olarak, yardım kabul edemezler; bunlardan emir alamazlar ve bunların, Türkiye'nin bağımsızlığı ve ülke bütünlüğü aleyhindeki karar ve faaliyetlerine katılamazlar.

Devlet tekliği ilkesinin korunması

MADDE 69. — Siyasî partiler, Türkiye Cumhuriyetinin dayandığı «Devlet tekliği ilkesi» ni değiştirmek amacını güdemezler ve bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar.

Azınlık yaratılmasının önlenmesi

MADDE 70. — Siyasî partiler;

1. Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde millî veya dinî kültür veya mezhep yahut dil farklılığına dayanan «azınlıklar bulunduğunu ileri süremezler»;

2. «Türk dilinden veya kültüründen gayri dil ve kültürleri korumak veya geliştirmek ya da yaymak» yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak millet bütünlüğünün bozulması amacını güdemezler ve bu yolda faaliyette bulunamazlar;

3. Kongrelerinde, özel veya resmî, açık veya kapalı salon toplantılarında, mitinglerinde, propagandalarında, program ve tüzüklerinin yazımı ve yayımlanmasında Türkçe'den başka dillerde açıklama yapamaz, Türkçe'den başka dillerde yazılmış pankartlar, levhalar, plâklar, ses ve görüntü bantları, broşür ve beyannameler kullanamaz ve dağıtamazlar; bu eylem veya işlemlerin başkaları tarafından da yapılmasına müsaade edemezler ve kayıtsız kalamazlar.

Bölgecilik ve ırkçılık yasağı

MADDE 71. — Siyasî partiler, bölünmez bir bütün olan ülkede, bölgecilik veya ırkçılık amacını güdemezler ve bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar.

Eşitlik ilkesinin korunması

MADDE 72. — Siyasî partiler, herkesin dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olduğu prensibine aykırı amaç güdemez ve faaliyette bulunamazlar.

Siyasî partiler, ister iktidarda, ister muhalefette olsunlar, devlet organları ile idare makamlarının bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmelerini sağlamak amacını güderler.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Atatürk İlke ve İnkılaplarının Korunması ve Lâik Devlet Niteliği

Lâiklik ilkesinin korunması ve halifelğin istenemeceği

MADDE 73. — Siyasî partiler, Türkiye Cumhuriyetinin lâiklik niteliğinin değiştirilmesi ve halifelğin yeniden kurulması amacını güdemez ve bu amaca yönelik faaliyetlerde bulunamazlar.

Dinî ve dince kutsal sayılan şeyleri istismar yasağı

MADDE 74. — Siyasî partiler, Devletin sosyal, ekonomik, siyasî veya hukukî temel düzenini, kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasî yahut şahsî çıkar veya nüfuz sağlama amacıyla, her ne suretle olursa olsun dinî veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamazlar.

Partilerin dinî gösteride bulunma yasağı

MADDE 75. — Siyasî partiler, herhangi bir şekilde dinî tören tertiplemez veya parti sıfatıyla bu gibi törenlere katılamazlar.

Siyasî partiler, dinî bayramları ve cenaze törenlerini parti gösterilerine ve propagandalarına vesile yapamazlar.

Devlet protokolünce düzenlenen cenaze törenleri ile partisinden bir üyenin ölümü halinde veya parti nezaketinin gereği olarak bir diğer parti üyesinin veya bir bağımsız kişinin cenaze töreninde partinin temsili ve parti adına çelenk gönderilmesi ile anma törenleri ve bayramlaşmalar, herhangi bir siyasî propagandaya dönüştürülmemek kaydıyla birinci fıkradaki yasağın dışındadır.

Atatürk ilke ve inkılaplarının korunması

MADDE 76. — Siyasî partiler, Türk toplumunu çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkarmak ve Türkiye Cumhuriyetinin lâiklik niteliğini korumak amacını güden :

1. 3 Mart 1340 tarihli ve 430 sayılı Tevhidi Tedrisat Kanunu;
 2. 25 Teşrinisânî 1341 tarihli ve 671 sayılı Şapka İktisası Hakkındaki Kanun;
 3. 30 Teşrinisânî 1341 tarihli ve 677 sayılı Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedârlıklarla Birtakım Unvanların Men ve İlgasına Dair Kanun;
 4. 17 Şubat 1926 tarihli ve 743 sayılı Türk Kanunu Medenisiyle kabul edilen, evlenme akdinin evlendirme memuru önünde yapılacağına dair medenî nikâh esası ile aynı Kanunun 110 uncu maddesi;
 5. 20 Mayıs 1928 tarihli ve 1288 sayılı Beynelmilel Erkâmın Kabulü Hakkında Kanun;
 6. 1 Teşrinisânî 1928 tarihli ve 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun;
 7. 26 Teşrinisânî 1934 tarihli ve 2590 sayılı Efendi, Bey, Paşa gibi Lâkap ve Unvanların Kaldırıldığına Dair Kanun;
 8. 3 Kânunuevvel 1934 tarihli ve 2596 sayılı Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanun;
- Hükümlerine aykırı amaç güdemezler ve faaliyette bulunamazlar.

Diyanet İşleri Başkanlığının yerinin korunması

MADDE 77. — Siyasî partiler, lâiklik ilkesi doğrultusunda, bütün siyasî görüş ve düşüncülerin dışında kalarak ve milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinerek özel kanunda gösterilen görevleri yerine getirmek durumunda olan Diyanet İşleri Başkanlığının, genel idare içinde yer almasına ilişkin Anayasanın 136 ncı maddesi hükmüne aykırı amaç güdemezler.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

Cumhuriyetin büyük kurucusuna saygı

MADDE 78. — Siyasî partiler, Türk Milletinin kurtarıcısı, Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu Atatürk'ün şahsiyet ve faaliyetlerini veya hatırasını kötülemek veya küçük düşürmek amacını güdemezler ve buna yol açacak hareket ve faaliyetlerde bulunamazlar.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Siyasî Partilerin Tüzük ve Programları, Yan Kuruluşları, Parti Üyeliği ve Kapatılan Partilerle İlgili Yasaklar

Tüzük ve programlar ile parti faaliyetlerine ilişkin sınıramalar

MADDE 79. — Siyasî partilerin tüzük ve programları, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, millet egemenliğine, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz.

Siyasî partiler, tüzük ve programları dışında faaliyette bulunamazlar; Anayasanın 14 üncü maddesindeki sınırlamalar dışına çıkamazlar.

Yan kuruluşlar yasağı

MADDE 80. — Siyasî partiler, kadın kolu, gençlik kolu ve benzeri şekilde ayrıcalık yaratan yan kuruluşlar meydana getiremezler, vakıf kuramazlar.

Dernek, sendika, vakıf, kooperatif ve meslek kuruluşlarıyla siyasî ilişki ve işbirliği yasağı

MADDE 81. — Siyasî partiler, kendi siyasetlerini yürütmek ve güçlendirmek amacıyla, dernekler, sendikalar, vakıflar, kooperatifler ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları ile siyasî ilişki ve işbirliği içinde bulunamazlar, bunlardan maddî yardım alamazlar veya bu kuruluşlara maddî yardım yapamazlar; bunlara destek olamazlar ve bu amaçlarla ortak hareket edemezler.

Parti içi çalışmaların demokrasi esaslarına uygun olması zorunluluğu

MADDE 82. — Siyasî partilerin parti içi çalışmaları, özellikle parti yönetimi, denetimi; parti organları için yapılacak seçimler, parti genel başkanlığınca, genel merkez organlarınca ve parti gruplarınca alınan kararları ve yapılan eylemleri parti tüzüğüne, parti üyeleri arasındaki eşitlik ilkesine ve parti içi demokrasi esaslarına aykırı olamaz.

Parti üyeleri ve personeline üniforma giydirme ve güvenlik kuvvetlerinin görevlerini üstlendirme yasağı

MADDE 83. — Siyasî partiler, üyeleri ve personeli için üniforma ve devamlı olarak hariçte takılacak kolbağı ve benzeri alâmetler ihdas edemez ve bunları kullanıramazlar; parti üyelerinin, güvenlik kuvvetlerinin görev veya yetkilerin üstlenmesine veya parti kongre ve toplantılarında bu sıfatla hareket edilmesine göz yumamazlar.

Temelli kapatılan siyasî partiler mensuplarının durumu

MADDE 84. — Temelli kapatılan siyasî partilerin kurucuları ile her kademedeki yöneticileri, başka bir siyasî partinin kurucusu, yöneticisi ve denetçisi olamazlar.

Kapatılmış bir siyasî partinin mensuplarının üye çoğunluğunu teşkil edeceği yeni bir siyasî parti de kuramaz.

Kullanılmayacak parti adları ve işaretleri

MADDE 85. — 16.10.1981 tarihli ve 2533 sayılı Siyasî Partilerin Feshine Dair Kanun gereğince kapatılmış bulunan Siyasî Partiler ile bu tarihten önce her ne sebeple olursa olsun kapatılan siyasî partilerin isimleri, amblemleri, rumuzları, rozetleri ve benzeri işaretleri, kurulacak yeni siyasî partilerce doğrudan doğruya veya dolaylı olarak kullanılamaz.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

Kurulacak siyasî partiler, kapatılan siyasî partilerin devamı oldukları beyan ve iddiasında bulunamazlar. Komünist, anarşist, faşist, teokratik, nasyonal sosyalist adlarıyla veya aynı anlama gelen adlarla da siyasî partiler kurulamaz veya parti adında bu kelimeler kullanılamaz.

12 Eylül 1980 Harekâtına karşı beyan ve tutum yasağı

MADDE 86. — Siyasî partiler, Anayasanın başlangıç kısmında yazılı sebeplerle Türk Silahlı Kuvvetlerinin, milletin çağrısıyla gerçekleştirdiği 12 Eylül 1980 Harekâtına karşı bir tutum, beyan ve davranış içinde bulunamazlar.

BEŞİNCİ KISIM

Siyasî Partilerin Kapatılması

Görevli savcılık ve yetkili mahkeme

MADDE 87. — Siyasî partilerin kapatılması, Cumhuriyet Başsavcılığının açacağı dava üzerine Anayasa Mahkemesince, dosya üzerinde inceleme yapılarak, karara bağlanır. Mahkeme gerekli gördüğü hallerde sözlü açıklamalarını dinlemek üzere ilgilileri ve konu üzerinde bilgisi olanları çağırabilir.

Anayasa Mahkemesi bu konuda Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun son tahkikatla ilgili hükümlerini uygular.

Anayasa Mahkemesince bu konuda verilen kararlar kesindir.

Bu davalarda savcılık görevi Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yerine getirilir.

Cumhuriyet Başsavcılığı, iddianamesine esas teşkil edecek olayların araştırılması ve soruşturulmasında ve davanın açılması ve yürütülmesinde Cumhuriyet Savcılarına ve sorgu hâkimlerine tanınan bütün yetkilere sahiptir. Ancak, Anayasanın ve kanunların sadece hâkimler tarafından kullanılabileceğini belirttiği yetkilerin bunun dışındadır.

Cumhuriyet Başsavcısı, görevlendireceği Cumhuriyet Başsavcivekili veya Cumhuriyet Başsavcı Yardımcıları siyasî partilerin kongrelerini izleyebilecekleri gibi, Cumhuriyet Başsavcılığı siyasî partilerden incelemek üzere gerekli gördüğü belgeleri isteyebilir.

Siyasî partiler Cumhuriyet Başsavcılığının isteklerine en geç bir hafta içinde cevap vermek zorundadırlar.

Cumhuriyet Başsavcısı soruşturmayı kendisi veya Cumhuriyet Başsavcivekili veya yardımcıları eliyle yürütür.

Cumhuriyet Başsavcısının bu işle görevlendirdiği Başsavcı yardımcılarının, Yargıtay üyeliğine seçilmeleri hariç, istekleri dışında süreli veya süresiz başka bir göreve atanmaları Cumhuriyet Başsavcısının yazılı muvafakatına bağlıdır.

Cumhuriyet Başsavcısının gerekli gördüğü hallerde araştırma, soruşturma ve inceleme için makamından ayrılan Cumhuriyet Başsavcı Başyardımcısı veya Cumhuriyet Başsavcı Yardımcılarına verilecek yol giderleri, tazminat ve gündelikler hususunda 4.2.1983 tarihli ve 2797 sayılı Yargıtay Kanununun 67 nci maddesi hükümleri uygulanır.

Siyasî partilerle ilgili yasakları inceleme kurulu

MADDE 88. — Bu Kanunla kendisine verilen görevleri yerine getirmek üzere bir «Siyasî Partilerle İlgili Yasakları İnceleme Kurulu» kurulmuştur.

Bu kurul, Yargıtay Büyük Genel Kurulunca, beşi ceza, dördü hukuk daireleri başkan ve üyeleri arasından dört yıl süre için seçilen dokuz üyeden oluşur. Kurul kendi üyeleri arasından bir başkan ve bir başkanvekili seçer.

Kurulun toplantı yetersayısı üye tamsayısının salt çoğunluğu, karar yetersayısı da hazır bulunan üyelerin salt çoğunluğudur.

Siyasî partilerle ilgili yasaklara aykırılık halinde dava açılması

MADDE 89. — Bir siyasî partinin, bu Kanunun 4 üncü kısmında yer alan maddelerin hükümlerine aykırı amaçlar gütmesi veya faaliyette bulunması sebebiyle Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından partinin kapatılması için, bu Kanunun 87 nci maddesi gereğince, dava açılması :

1. Re'sen veya,
 2. Bakanlar Kurulunda görüşüldükten sonra Adalet Bakanının yazılı istemi ile; veya,
 3. Bir siyasî partinin istemi üzerine;
- Olur.

Ancak, bir siyasî partinin Cumhuriyet Başsavcılığından dava açılmasını isteyebilmesi için, bu partinin son milletvekili genel seçimlerine katılmış olması, Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunması, ilk büyük kongresini yapmış olması, partinin merkez karar organının üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyu ile dava açılmasının istenmesi yolunda karar alınmış bulunması ve istemin parti adına parti genel başkanı veya genel başkana izafeten veya vekâleten partiyi mahkemelerde temsil yetkisine sahip parti merciince Cumhuriyet Başsavcılığına yazılı olarak yapılmış olması gerekir.

Cumhuriyet Başsavcılığı, partinin yazılı isteminde yeterli deliller bulunduğu kanısına vardığı takdirde davayı açar. Yeterli delillerin bulunmadığı kanısına varırsa dava açmayacağını istemde bulunan siyasî parti genel başkanlığına, makul süre içinde yazı ile bildirir.

Siyasî partinin, Cumhuriyet Başsavcılığının bu bildirisi üzerine bildirinin tebliği tarihinden başlayarak yedi gün içinde, Siyasî Partilerle İlgili Yasakları İnceleme Kuruluna yazı ile itirazda bulunma hakkı vardır.

Kurul, itirazı ivedilikle ve en geç altmış gün içinde inceler; itirazı haklı görmezse dava açılmaz; haklı görürse, Cumhuriyet Başsavcılığı Anayasa Mahkemesine dava açmakla yükümlüdür.

Bu maddenin birinci fıkrasının 2 nci ve 3 üncü bentlerinde yer alan hükümler, genel seçimle bu seçimin yenilenmesine veya milletvekili ara seçimlerine dair verilen kararın Resmî Gazetede yayımlandığı tarihten başlayarak oy verme gününün ertesi gününe kadar geçecek süre içinde uygulanamaz.

Siyasî partilerle ilgili yasaklara aykırılık halinde kapatma

MADDE 90. — Anayasa Mahkemesince bir siyasî parti hakkında kapatma kararı :

1. Parti tüzüğünün veya programının yahut partinin faaliyetlerini düzenleyen ve yetkili parti organları veya mercilerince yürürlüğe konulmuş olan diğer parti mevzuatının bu Kanunun dördüncü kısmında yer alan maddeler hükümlerine aykırı olması; veya

2. Parti büyük kongresince yahut merkez karar organı veya merkez yönetim organı veyahut Türkiye Büyük Millet Meclisindeki grup genel kurulunca, bu Kanunun dördüncü kısmında yer alan maddeleri hükümlerine aykırı karar alınması yahut genelge veya bildiriler yayımlanması;

Halinde verilir.

3. A) Yukarıda 2 nci bentte sayılanlar dışında kalan parti organı, mercii, kurulu veya bir parti üyesi tarafından bu Kanunun dördüncü kısmında yer alan maddeler hükümlerine aykırı fiillerin işlenmesi veya konuşmalar yapılması halinde fiilin işlendiği veya konuşmanın yapıldığı tarihten başlayarak iki yıl geçmemiş ise Cumhuriyet Başsavcılığı, tayin edeceği süre içinde söz konusu organ, merci veya kurulun işten el çektilmesini ve parti üyesinin veya üyelerinin bu bentte sayılan organ, merci, kurul veya kurula dahil olsun veya olmasınlar partiden kesin olarak çıkarılmasını yazı ile ilgili siyasî partiden ister.

Siyasî parti bu isteğin tebliğinden başlayarak on gün içinde Siyasî Partilerle İlgili Yasakları İnceleme Kuruluna itiraz edebilir.

Kurul bu itiraz üzerine, evrak üzerinde karar verebileceği gibi, dilerse Cumhuriyet Başsavcısını, ilgili siyasî partinin temsilcisini ve söz konusu fiili işlediği ileri sürülen parti üyesini veya üyelerini ve varsa vekillerini dinler; gerekli gördüğü takdirde soruşturmayı doğrudan doğruya veya kendi üyeleri arasından seçeceği naip eliyle veya adli yargı mahkemeleriyle hâkimliklerine yazacağı talimatlarla derinleştirir, tanık dinleyebilir, tarafsız ve resmî görevleri olmayan yeminli bilirkişi atayabilir. Delilleri topladıktan sonra

itirazın red veya kabulü hakkında en çok altmış gün içinde karar verir. İtirazın kabulüne dair karar kesindir.

Kurul, kararını, Cumhuriyet Başsavcılığına ve ilgili siyasî partinin genel başkanlığına yazı ile bildirir. Kurul, Cumhuriyet Başsavcılığının isteğini yerinde görüp itirazı reddetmiş ise söz konusu organ, merci veya kurulun işten el çektilirilmesi ve fiili işlediği ileri sürülen veya konuşmalar yapan parti üyesi veya üyelerinin partiden kesin olarak çıkarılmasına ilgili siyasî partinin yetkili organlarınca, kurulun yazılı bildirisinin alınmasından başlayarak otuz gün içinde karar verilmediği takdirde, söz konusu fiillerin veya konuşmaların dördüncü kısımda belirtilen nitelikte olduklarının 89 uncu madde uyarınca açılacak dava sonucunda Anayasa Mahkemesince tespit edilmesi halinde, ilgili siyasî parti kapatılır.

Bu bent uyarınca alınmış bulunan partiden kesin olarak çıkarma kararları hakkında 45 inci madde hükümleri uygulanmaz.

B) (A) bendi gereğince bir siyasî partiden kesin olarak çıkartılan veya çıkartılmayıp da bir siyasî partinin kapatılmasına sebep olan parti üyeleri, çıkartma kararının veya Anayasa Mahkemesinin kapatma kararının kendilerine yazı ile bildirilmesinden başlayarak beş yıl süre ile başka hiçbir siyasî partiye alınmaz, parti kurucusu olamaz, seçimlerde parti listelerin de bağımsız aday gösterilemezler; aksi takdirde bu gibileri üye kaydeden veya parti kurucusu olarak kabul eden veyahut seçimlerde listesinde bağımsız aday olarak gösteren siyasî partiler hakkında da (A) bendi hükümleri uygulanır.

Bir siyasî parti üyesinin o partiden bu bent gereğince kesin olarak çıkartılması halinde, bu kimsenin işlediği fiilin af veya sair suretlerle cezasının ve hukukî sonuçlarının ortadan kalkması ile o kimsenin parti üyeliği hakkı kendiliğinden geri döner ve bu kimsenin başka siyasî partilerde üye veya kurucu olmasını veyahut parti listelerinde bağımsız aday olarak gösterilmesini engelleyen yasaklar da kalkar.

84 üncü madde hükmü saklıdır.

Cumhuriyet Başsavcılığının isteklerine uyulmaması halinde yapılacak işlem

MADDE 91. — Siyasî partilerin denetimi ve faaliyetlerinin takibi hususlarında Cumhuriyet Başsavcılığının istediği bilgi ve belgeleri, belli edilen süre veya belli edilmemesi halinde makul süre içinde vermeyen siyasî partinin kapatılması için dava açılabilir. Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından, ilgili siyasî partiye tebliğ olunur. Bu tebliğde bildirilecek süre içinde yine istek yerine getirilmez veya cevap verilmezse Cumhuriyet Başsavcılığı o siyasî partinin kapatılması için Anayasa Mahkemesinde re'sen dava açabilir. Bilgi ve belgelerin verilmemesinin muhik bir sebebe dayanmadığının tespiti halinde o siyasî partinin kapatılmasına karar verilir.

Kanunsuz siyasî faaliyetlere mihrak olma sebebiyle kapatma

MADDE 92. — Bir siyasî partinin bu Kanunun 65, 67, 68, 69, 70, 71, 73 74 ve 86 ncı maddeleri hükümlerine aykırı fiillerin işlendiği bir mihrak haline geldiğinin sübuta ermesi takdirinde, o siyasî parti Anayasa Mahkemesince kapatılır.

Bir siyasî partinin yukarıdaki fıkrada yazılı fiillerin mihrakı haline geldiği :

a) 90 ıncı maddenin 3 üncü bendinin uygulanması sonucunda bu fiillerin o partinin üyelerince kesif bir şekilde işlenmiş olduğunun; ve

b) Bu fiillerin kesif olarak işlenmesinin o partinin merkez karar organı veya merkez yönetim organı veya Türkiye Büyük Millet Meclisindeki grup genel kurulu yahut bu grubun yönetim kurulunca zımnen veya sarahaten benimsendiğinin;

Sübuta ermesi ile olur.

Bu madde gereğince bir siyasî partinin kapatılması hakkında dava Cumhuriyet Başsavcılığınca ancak re'sen açılabilir.

Diğer sebeplerle dava açılması

MADDE 93. — Bir siyasî partinin bu Kanunun dördüncü kısmında yer alan maddeler hükümleri dışında kalan emredici hükümleriyle diğer kanunların siyasî partilerle ilgili emredici hükümlerine aykırılık halinde bulunması sebebiyle o parti aleyhine Anayasa Mahkemesine Cumhuriyet Başsavcılığınca re'sen yazı ile başvurulur.

Anayasa Mahkemesi, söz konusu hükümlere aykırılık görürse bu aykırılığın giderilmesi için ilgili siyasî parti hakkında ihtar kararı verir. Bu karar o siyasî parti genel başkanlığına yazılı olarak bildirilir. Bu yazının tebliği tarihinden itibaren altı ay içinde aykırılık giderilmediği takdirde, Cumhuriyet Başsavcısı Anayasa Mahkemesine bu siyasî partinin kapatılması için re'sen dava açar.

İdarî mercilerin, savcılarının ve mahkemelerin görevi

MADDE 94. — 90, 92 ve 93 üncü maddelerde söz konusu fiil ve haller hakkında bilgi edinen idarî merciler edindikleri bilgiyi mahallî Cumhuriyet savcılığına derhal ve yazılı olarak intikal ettirirler. Mahkemeler dahi bu gibi fiil veya halleri öğrendikleri zaman durumu derhal mahallî Cumhuriyet savcılığına yazı ile duyururlar.

Cumhuriyet savcılıkları yukarıdaki fıkrada söz konusu fiil ve hallere dair edindikleri bilgileri derhal Adalet Bakanlığına ve Cumhuriyet Başsavcılığına yazı ile bildirirler.

Kapatılan partinin malları

MADDE 95. — Anayasa Mahkemesi kararıyla kapatılan siyasî partinin bütün malları Hazineye geçer.

Kapatma kararı hükümet eliyle uygulanır.

Kapatma kararının kapatmaya ilişkin hükmün sonuçlarına etkili olamayacağı

MADDE 96. — Bir siyasî partinin kapatılması için dava açıldıktan sonra o partinin yetkili organı tarafından verilen kapanma kararı, Anayasa Mahkemesinde açılmış bulunan kapatma davasının yürütülmesine ve kapatma kararı verilmesi halinde doğacak hukukî sonuçlara hükmedilmesine engel değildir.

ALTINCI KISIM

Siyasî Partilerin Kapanması

Kapanma kararı

MADDE 97. — Bir siyasî partinin kapanmasına ancak büyük kongrece karar verilebilir. Bu karar gizli oyla alınır; karar yeter sayısı, parti tüzüğünde belirtilen toplanma yeter sayısının salt çoğunluğudur.

Siyasî partinin kapanmasına karar verilirse bu karar derhal kapanan partinin genel başkanlığı tarafından, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Anayasa Mahkemesi, Cumhuriyet Başsavcılığı ve İçişleri Bakanlığına bildirilir; ayrıca Resmî Gazetede yayımlanır.

Siyasî partinin tüzelkişiliği, kapanma kararının alındığı tarihte sona erer.

Kapanan siyasî partinin malları

MADDE 98. — 97 nci madde uyarınca kapanan bir siyasî partinin malları, büyük kongre toplanma yeter sayısının salt çoğunluğunun oyu ile alacağı bir karar üzerine, bir diğer siyasî partiye veya başka bir parti ile birleşmek için kapanma kararı alınmışsa birleşeceği partiye devredilebilir. Aksi halde kapanan siyasî partinin malları Hazineye geçer.

Kapanma kararları, Hükümetin gözetim ve denetimi altında, büyük kongrenin görevlendireceği bir tasfiye kurulu eliyle uygulanır.

(Danışma Meclisinin Kabul ettiği Metin)

Kapatılması için hakkında soruşturma veya dava açılmış olan bir siyasi parti, açılan soruşturma veya dava sonuçlanmadan önce kapanma kararı aldığı takdirde, soruşturma veya dava sonuçlanıncaya kadar mallarını hiçbir gerçek veya tüzelkişiyeye devredemez.

Kapanma kararını veren büyük kongre, parti mallarının, kapanma tarihinden başlayarak üç ay içinde kurulacak bir siyasi partiye devredileceğine dair kararı birinci fıkra uyarınca alabilir. Kararda öngörülen siyasi parti bu süre içinde kurulmazsa kapanan partinin bütün malları Hazineye geçer.

YEDİNCİ KISIM

Ceza Hükümleri

Cumhuriyet Başsavcılığı ve Anayasa Mahkemesine gerekli bilgilerin verilmemesi

MADDE 99. — a) Siyasi partilerin, Cumhuriyet Başsavcılığınca tutulacak sicilleri için istenen bilgi ve belgeleri vermeyen parti sorumluları hakkında beşbin liradan onbin liraya kadar hafif para cezası;

b) 63 üncü madde hükümlerine aykırı hareket eden parti sorumluları hakkında onbin liradan az olmamak üzere ağır para cezası;

c) 64 üncü madde gereğince yapılan inceleme ve araştırmaları engelleyen parti sorumluları ile aynı madde gereğince istenen bilgileri kasten vermeyen parti sorumluları hakkında altı aydan bir yıla kadar hapis cezası;

Verilir.

Tekerrür halinde bu cezalar yarı nispette artırılarak hükmolunur.

Oylamaya hile karıştırılması

MADDE 100. — Siyasi parti kongrelerinin seçimleri ve kararları için yapılan oylamalarla, her kademedeki her çeşit parti görevlileri ve yedeklerinin seçimi için yapılan oylamalara ve bu oylamaların sayım ve dökümüne hile karıştıranlar altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Parti defter ve kayıtlarının tutulmaması, tahrifi, defterlerin yok edilmesi veya gizlenmesi

MADDE 101. — 48 inci maddede yazılı defter ve kayıtları tutmayanlar, bu defter ve kayıtları tahrif veya yokedenler veya gizleyenler üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Mükerrer kayıt

MADDE 102. — Bu kanunun 6 ncı maddesinin 2 nci ve 3 üncü fıkralarına aykırı hareket edenler beşbin liradan onbin liraya kadar hafif para cezası ile cezalandırılırlar.

Organlarda görev alanların resmi makamlara bildirilmemesi

MADDE 103. — 38 inci maddede yazılı bildirim yerine getirmeyen parti sorumluları beşbin liradan onbin liraya kadar hafif para cezasına mahkûm edilirler.

Aynı hüküm, her kademedeki her çeşit parti görevlileri ile yedeklerinin seçimi için yapılacak toplantıların gün ve yerlerini, kongre veya toplantıdan yedi gün önce mahallin en büyük mülki amirliğine bildirmeyen parti sorumluları hakkında da uygulanır.

Kanuna aykırı bağış, kredi veya borç alınması

MADDE 104. — 55 inci madde hükümlerine aykırı olarak bağışta bulunan kimse ve bağışı kabul eden parti sorumlusu, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

56 ncı maddeye aykırı olarak kredi veya borç veren kimse ve bu kredi veya borcu alan parti sorumlusu hakkında da yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

Yabancı devletler, milletlerarası kuruluşlar veya yabancı gerçek ve tüzelkişilerden yardım ve bağış kabul edenler bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Kanuna aykırı sair davranışlar

MADDE 105. — Bu Kanunun dördüncü kısmında yazılı yasak fiilleri işleyenler başka kanunlarda daha ağır bir cezayı gerektirmeyen hallerde altı aydan az olmamak üzere hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Genel Ceza Hükümleri

MADDE 106 — Bu Kanunla, 22 Kasım 1972 tarihli ve 1630 sayılı Dernekler Kanununa yapılan atıflar hakkında, söz konusu kanunda yer alan ve bu kanun hükümlerine aykırı bulunmayan ceza müeyyidele-ri, siyasî partiler ve sorumluları hakkında da uygulanır.

SEKİZİNCİ KISIM

Uygulanmayan ve Değiştirilen Hükümler

Uygulanmayan Kanun Hükümleri

MADDE 107 — 22 Kasım 1972 tarihli ve 1630 sayılı Dernekler Kanununun 40 ıncı maddesi ile; 24 Temmuz 1953 tarihli ve 6187 sayılı Vicdan ve Toplanma Hürriyetinin Korunması Hakkında Kanunun 2 nci ve 3 üncü maddeleri; Hükümleri siyasî partiler hakkında uygulanmaz.

Değiştirilen Kanun Hükümleri

MADDE 108. — 298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 14 üncü maddesinin 11 inci bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir;

«11. Siyasî partilerin, yasama meclisi genel ve ara seçimlerine ve Belediye Başkanlığı ile belediye ve il genel meclisi üyelikleri genel seçimlerine katılabilmeleri için kendi tüzüklerine göre ilk genel kongrelerini yapmış olup, illerin en az yarısında, oy verme gününden en az altı ay evvel bu illerde ve illere bağlı merkez ilçeler dahil yarıdan fazla ilçede, teşkilâtlarını kurmuş bulunmaları veya ilk genel kongrelerini yapmış olmak kaydıyla Türkiye Büyük Millet Meclisinde gruba sahip olmaları gereklidir. Bu esaslar dairesinde seçime katılabilecek siyasî partileri tespit ve seçimin başlangıç tarihinden on gün, seçimin yenilenmesi halinde yenileme kararının ilanından sonraki beş gün içinde ilan etmek.»

DOKUZUNCU KISIM

Geçici Hükümler

GEÇİCİ MADDE 1 — Siyasî parti kurma, siyasî partilere üye kaydedilme ve seçimlerde aday olma bakımlarından 7 Kasım 1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının geçici 4 üncü maddesi hükümleri uygulanır.

Bazı aykırılıkların düzeltilmesi için yapılan ihtarın süresi

GEÇİCİ MADDE 2. — Bir siyasî partinin, Anayasanın geçici 4 üncü maddesi hükümlerine aykırılık halinde bulunması sebebiyle yapılan başvuru üzerine 93 üncü madde gereğince Anayasa Mahkemesi tarafından ihtar kararı verildiği takdirde aykırılığın giderilmesi için ilgili siyasî partiye tanınan süre bir ay olarak uygulanır.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

İlk Bütçenin Hazırlanması

GEÇİCİ MADDE 3. — 1983 yılında kurulacak siyasî partiler, 63 üncü maddeye göre Anayasa Mahkemesine vermekle yükümlü oldukları bütçelerini, 1983 ve 1984 takvim yılları gelir ve giderlerini içerecek şekilde düzenleyip en geç 1984 yılı Haziran ayı sonuna kadar Anayasa Mahkemesine vermek zorundadırlar.

ONUNCU KISIM

Son Hükümler

Diğer kanunların genel olarak uygulanacak hükümleri

MADDE 109 — Medenî Kanun ile Dernekler Kanununun ve dernekler hakkında uygulanan diğer kanunların bu Kanuna aykırı olmayan hükümleri, siyasî partiler hakkında da uygulanır.

Yürürlük

MADDE 110. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 111. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

ANAYASA KOMİSYONUNUN TEKLİF ETTİĞİ METİN

Siyasî Partiler Kanunu Tasarısı

BİRİNCİ KISIM

Genel Esaslar

Amaç

MADDE 1. — Bu Kanunun amacı, siyasî partilerle ilgili esasları düzenlemektir.

Kapsam

MADDE 2. — Bu Kanun, siyasî partilerin kurulmaları, teşkilatlanmaları, faaliyetleri, görev, yetki ve sorumlulukları, gelir ve giderleri, denetlenmeleri, kapanma ve kapatılmalarıyla ilgili hükümleri kapsar.

Tanım

MADDE 3. — Siyasî partiler, Anayasa ve kanunlara uygun olarak; milletvekili ve mahallî idareler seçimleri yoluyla, tüzük ve programlarında belirlenen görüşleri doğrultusunda çalışmaları ve açık propaganda-ları ile millî iradenin oluşmasını sağlayarak demokratik bir Devlet ve toplum düzeni içinde ülkenin çağdaş medeniyet seviyesine ulaşması amacını güden ve ülke çapında faaliyet göstermek üzere teşkilatlanmış tüzel-kişiliğe sahip kuruluşlardır.

Siyasî partilerin vazgeçilmezliği ve niteliği

MADDE 4. — Siyasî partiler, demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır. Atatürk ilke ve inkı-lâplarına bağlı olarak çalışırlar.

Siyasî partilerin kuruluşu, organlarının seçimi, işleyişi, faaliyetleri ve kararları Anayasada nitelikleri be-lirtilen demokrasi esaslarına aykırı olamaz.

Siyasî parti kurma hakkı

MADDE 5. — Vatandaşlar siyasî parti kurma hakkına sahiptirler.

Siyasî partiler, Anayasa ve kanunlar çerçevesinde, önceden izin almaksızın serbestçe kurulurlar.

Siyasî parti kurma hakkı, Anayasanın başlangıç kısmında belirtilen temel ilkelere aykırı olarak ve Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Devletin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin bir kişi veya zümre tarafından yönetilmesini veya sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde egemenliğini sağlamak veya dil, ırk, din, mezhep ayrımı veya bölge farklılığı yaratmak veya sair herhangi bir yoldan bu kavram ve görüşlere veya herhangi bir diktatörlük türüne dayanan bir devlet düzeni kurmak amacıyla kullanılamaz.

Üye olma ve üyelikten çekilme hakkı

MADDE 6. — Her Türk vatandaşı, kanunda ve parti tüzüğünde gösterilen şartlara ve usullere göre siyasî partilere üye olma ve dilediği anda üyelikten çekilme hakkına sahiptir.

Kimse, aynı zamanda birden fazla siyasî partinin üyesi olamaz, aksi halde üyelik sıfatı bu siyasî partile-rin hepsinde birden sona ermiş sayılır.

Kimse, bir partinin birden fazla teşkilat birimine üye kaydolamaz, aksi halde son kayıt tarihinden önce yapılmış olan üyelik kayıtları geçersizdir.

(Anayasa Komisyonunun Teklif Ettiği Metin)

Siyasî partilerin teşkilatı

MADDE 7. — Siyasî partilerin teşkilatı, merkez organları ile il ve ilçe teşkilatından ve Türkiye Büyük Millet Meclisindeki parti grubundan ibarettir.

Siyasî partiler, yukarıdaki fıkrada belirtilenler dışında herhangi bir yerde ve herhangi bir ad altında teşkilat kuramazlar.

İKİNCİ KISIM

Siyasî Partilerin Teşkilatlanması

BİRİNCİ BÖLÜM

Kuruluş

Partilerin kurulması

MADDE 8. — Siyasî partiler, milletvekili seçilme yeterliğine sahip en az otuz Türk vatandaşı tarafından kurulur.

Siyasî partilerin genel merkezi Ankara'da bulunur.

Siyasî partiler, aşağıda belirtilen bildiri ve belgelerin, İçişleri Bakanlığına verilmesiyle tüzelkişilik kazanırlar.

Bildiride, kurulacak siyasî partinin adı, genel merkez adresi, kurucuların adı, soyadı, doğum yeri ve tarihi, öğrenim durumları, meslek veya sanatlarıyla ikametgâhlarının belirtilmesi ve bu bildirinin bütün kurucular tarafından imzalanması ve bildiriye beşer adet olmak üzere kurucuların nüfus kayıt örnekleri, adli sicil belgeleri ve kurucuların ayrı ayrı düzenledikleri siyasî parti kurucusu olabilme şartlarını taşıdıklarını belirten imzalı beyannameler ile kurucular tarafından imzalanmış parti tüzüğü ve programının eklenmesi şarttır.

Bilgi ve belgelerin alındığı anda, İçişleri Bakanlığınca bir alındı belgesi verilir.

İçişleri Bakanlığı, kuruluş bildirisi ve alındı belgesinin onaylı birer örneği ile bildiri eklerinin birer takımını üç gün içinde Cumhuriyet Başsavcılığı ile Anayasa Mahkemesine gönderir.

Cumhuriyet Başsavcılığının partilerin kuruluşunu denetlemesi

MADDE 9. — Cumhuriyet Başsavcılığı kurulan partilerin tüzük ve programlarının ve kurucuların hukukî durumlarının Anayasa ve kanun hükümlerine uygunluğunu ve belgelerinin tamam olup olmadığını, kuruluşlarını takiben öncelikle ve ivedilikle inceler. Tespit ettiği noksanlıkların giderilmesini, lüzum göreceği ek bilgi ve belgelerin gönderilmesini yazıyla ister. Bu yazının tebliği tarihinden başlayarak otuz gün içinde noksanlık giderilmediği veya istenen ek bilgi ve belgeler gönderilmediği takdirde, siyasî partilerin kapatılmasına dair hükümler uygulanır.

Siyasî parti sicili

MADDE 10. — Cumhuriyet Başsavcılığınca her siyasî parti için bir sicil dosyası tutulur.

Bu sicil dosyasında :

a) Kuruluş bildirisi ve ekleri,

b) Merkez organları ile teşkilat kurdukları il ve ilçeleri, bunların organlarında görev alanların adları, soyadları, doğum yeri ve tarihleri, meslek veya sanatları ile ikametgâhlarını gösterir onaylı listeler ve nüfus cüzdanı örnekleri,

c) Partinin faaliyetlerini düzenleyen her tür yönetmelikler ve diğer yayınları,

d) Partiye kayıtlı üyelerin, ilçelere göre (b) bendindeki bilgileri içeren listeleri,

Bulunur.

Cumhuriyet Başsavcılığınca istenilen sicille ilgili diğer bilgi ve belgeler de bu dosyaya konulur.

(Anayasa Komisyonunun Teklif Ettiği Metin)

Siyasî partiler, (b) ve (c) bentlerindeki bilgi ve belgeler ile bunlarda ve parti tüzük ve programlarında yapılan değişiklikleri, yayın veya değişiklik tarihinden itibaren onbeş gün içinde; (d) bendindeki listeler ile bunlarla ilgili değişiklikleri ise, altı ayda bir Cumhuriyet Başsavcılığına gönderirler.

Siyasî partilerin kapatılmaları veya kapanmaları sicillerine işlenir.

Bu sicil herkese açıktır. Soruşturma ile ilgili bilgilerin gizliliğine ilişkin hükümler saklıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

Üyelik

Siyasî partilere üye olma

MADDE 11. — Yirmibir yaşını dolduran, medenî ve siyasî hakları kullanma ehliyetine sahip bulunan her Türk vatandaşı bir siyasî partiye üye olabilir.

Ancak;

a) Hâkimler ve savcılar, yüksek yargı organları mensupları, yükseköğretim kurumlarındaki öğretim elemanları, Yükseköğretim Kurulu üyeleri, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri ile yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri, özel kanunla veya özel kanunun verdiği yetkiye dayanarak kurulmuş bankaların ve teşekküllerin yönetim ve denetim işlerinde çalışanlar ile aylıklı ve yevmiyeli memurları ve kamu yararına çalışan derneklerden özel gelir kaynakları ve özel imkânları kanunla sağlanmış olanların merkez kurullarında görev alanlar, öğrenciler ve Silahlı Kuvvetler mensupları, siyasî partilere giremezler.

b) 1. — Kamu hizmetlerinden yasaklılar,

2. — Zimmet, ihtilâs, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlar ile istimal ve istihlâk kaçakçılığı dışında kalan kaçakçılık suçları, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma veya Devlet sırlarını açığa vurma suçlarından biriyle mahkûm olanlar,

3. — Herhangi bir suçtan dolayı ağır hapis veya taksirli suçlar hariç üç yıl veya daha fazla hapis cezasına mahkûm olanlar,

4. — Türk Ceza Kanununun İkinci Kitabının birinci babında yazılı suçlardan veya bu suçların işlenmesini alenî olarak tahrik etme suçundan mahkûm olanlar,

5. — Türk Ceza Kanununun 312 nci maddesinin ikinci fıkrasında yazılı halkı sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığı gözeterek kin ve düşmanlığa açıkça tahrik etme suçlarından mahkûm olanlar,

6. — Türk Ceza Kanununun 536 ncı maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarında yazılı eylemlerle aynı Kanunun 537 ncı maddesinin birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci fıkralarında yazılı eylemleri siyasî ve ideolojik amaçlarla işlemekten mahkûm olanlar,

Siyasî partilere üye olamazlar ve üye kaydedilemezler.

Üyeliğe kabul şartları

MADDE 12. — Siyasî parti üyesi olmaya kanuna göre engel hali bulunmayanların, üyeliğe kabul şartları parti tüzüklerinde gösterilir. Tüzükte üyelik için başvurular arasında dil, ırk, cinsiyet, din, mezhep, aile, zümre, sınıf ve meslek farkı gözetilen hükümler bulunamaz.

Siyasî partiler üye olma istemlerini sebep göstermeksizin de reddedebilirler. Ancak, üyeliğe kaydını isteyenin, istemini reddeden teşkilatın bir üst kademesine, parti tüzüğünde gösterilen şekilde itiraz hakkı vardır. İtiraz üzerine verilen karar kesindir.

(Anayasa Komisyonunun Teklif Ettiği Metin)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Merkez Teşkilatı

Partilerin genel merkez teşkilatı

MADDE 13. — Parti merkez organları şunlardır:

- a) Büyük kongre,
- b) Genel başkan,
- c) Merkez karar ve yönetim kurulu,
- d) Merkez disiplin kurulu,
- e) Küçük kongre.

Parti tüzüğünde, partinin amacına uygun olarak danışma ve araştırma amaçlı ihtiyarî kurullar oluşturulabilir. Bunların görev ve yetkileri ile üyelerinin sayısı ve seçilme usulleri de tüzükte gösterilir.

Büyük kongre

MADDE 14. — Siyasî partinin en yüksek organı büyük kongredir.

Büyük kongre, seçilmiş üyeler ile tabîî üyelerden oluşur.

Seçilmiş üyeler, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının iki katından fazla olmamak kaydıyla, parti tüzüğünde gösterilen şekilde ve sayıda il kongrelerince seçilen delegelerdir. Tabîî üyeler; parti genel başkanı, merkez karar ve yönetim kurulu ile merkez disiplin kurulu üyeleri ve partinin üyesi olan bakanlar ve milletvekilleri.

Tasdikları sıfat dolayısıyla büyük kongre üyesi olan kimseler, ayrıca il kongrelerince delege olarak seçilemezler.

Parti genel başkanı ile partinin merkez karar ve yönetim kurulu, merkez disiplin kurulu üyelerini gizli oyla seçmek; partinin tüzük ve programında değişiklik yapmak; partinin gelir - gider kesinhesabını kabul ve merkez karar ve yönetim kurulunu ibra etmek yahut kesinhesabı reddetmek; kanunlar, parti tüzük ve parti programı çerçevesinde toplumu ve Devleti ilgilendiren konularla kamu faaliyetleri ve parti politikası hakkında genel nitelikte olmak şartıyla temenni kararları veya bağlayıcı kararlar almak; kanunun veya parti tüzüğünün gösterdiği sair hususları karara bağlamak; partinin kapanmasına veya başka bir partiyle birleşmesine ve böylece hukukî varlığı sona erecek partinin mallarının tasfiye veya intikal suretine dair kararlar vermek, büyük kongrenin yetkilerindendir.

Büyük kongrenin olağan toplantıları iki yılda bir yapılır. Olağanüstü toplantılar, genel başkanın veya merkez karar ve yönetim kurulunun ilzüm göstermesi veya büyük kongre üyelerinin en az beşte birinin yazılı istemi üzerine yapılır.

Parti kurucuları, ilk büyük kongrenin tabîî üyeleridir. Parti kurucuları ilk büyük kongreyi, partinin tüzelkişilik kazanmasından başlayarak iki yıl içinde toplamak zorundadırlar.

Büyük kongre ilk toplantısını yapmaya kadar, büyük kongre yetkilerini kurucular kurulu kullanır. Partinin genel başkanı ile yaş hariç olmak üzere kuruculuk şartlarını haiz merkez karar ve yönetim kurulu ile disiplin kurulları üyeleri ve milletvekilleri, bu kurulun tabîî üyeleridir.

Büyük kongrenin toplantı yeter sayısı, büyük kongre üye tamsayısının salt çoğunluğudur. İlk çağrı üzerine yapılan toplantıda toplantı yeter sayısı bulunamıyorsa, ikinci çağrı üzerine yapılacak toplantıda toplantı yeter sayısı aranmaz. Büyük kongrenin karar yeter sayısı, kanunda veya parti tüzüğünde daha büyük bir sayı gösterilmediği hallerde, hazır bulunan üyelerin salt çoğunluğudur.

Parti tüzük ve programında değişiklik yapılmasına ilişkin olan veya parti politikasını ilgilendiren konularda karar alınmasına dair teklifleri karara bağlamak için, bunların genel başkan, merkez karar ve yönetim kurulu veya büyük kongre üyelerinin en az yirmide biri tarafından ileri sürülmüş olması gerekir. Toplumu ve Devleti ilgilendiren konularla kamu faaliyetleri konularında karar alınmasına dair teklifleri karara bağlamak için bu tekliflerin büyük kongrede hazır bulunan üyelerin üçte biri tarafından yapılmış olması şarttır.

(Anayasa Komisyonunun Teklif Ettiği Metin)

Yukarıdaki teklifler, büyük kongrece seçilecek bir komisyonda görüşüldükten sonra, komisyon raporuyla birlikte incelenir ve karara bağlanır.

Genel başkan

MADDE 15. — Parti genel başkanı, büyük kongrece gizli oyla ve üye tamsayısının salt çoğunluğu ile seçilir. İlk iki oylamada sonuç alınamazsa, üçüncü oylamada en çok oy alan seçilmiş sayılır.

Bir kimse, ara verilmeksizin beş defa genel başkan seçilebilir. Bu şekilde genel başkan seçilen kimsenin, yeniden seçilebilmesi için aradan dört yıllık bir sürenin geçmesi zorunludur.

Partiyi temsil yetkisi genel başkana aittir. Kanunlardaki özel hükümler saklı kalmak kaydı ile parti adına dava açma ve davada husumet yetkisi, genel başkana veya ona izafeten bu yetkileri kullanmak üzere parti tüzüğünün göstereceği parti mercilerine aittir.

Parti genel başkanı, merkez karar ve yönetim kurulunun tabii başkanıdır.

Parti tüzüğü, genel başkana görevinin yerine getirilmesinde ve yetkilerinin kullanılmasında yardımcılık etmek üzere genel başkan yardımcısı ve genel sekreter adlarıyla gerekli gördüğü sayıda yardımcıları öngörebilir. Bunların ne suretle seçileceği, görev ve yetkileri parti tüzüğünde gösterilir.

Genel başkanlığın herhangi bir sebeple boşalması halinde, büyük kongre toplanıncaya kadar, merkez karar ve yönetim kurulu partiyi temsil yetkisini kendi içinden seçeceği bir üyeye tevdi eder ve en geç kırkbeş gün içerisinde büyük kongreyi toplantıya çağırır.

Merkez karar ve yönetim kurulu

MADDE 16. — Siyasî partinin merkez karar ve yönetim kurulu, parti tüzüğünde gösterilen şekilde kurulur. Merkez karar organının üye sayısı onbeşden az olamaz.

Merkez karar ve yönetim kurulu, iki büyük kongre arasında parti tüzük ve programına ve büyük kongre kararlarına uymak şartıyla, partiyi ilgilendiren hususlarda karar almak yetkisine sahiptir. Parti işlerini düzenleyen parti içyönetmelikleri de bu organ tarafından yapılır.

Merkez karar ve yönetim kurulu, zorunlu sebepler dolayısıyla büyük kongrenin toplanamadığı hallerde, partinin hukukî varlığına son verilmesiyle tüzük ve programının değiştirilmesi dışındaki bütün kararları alabilir.

Parti tüzüğünde, merkez karar ve yönetim kurulunun; «merkez karar kurulu» ve «merkez yönetim kurulu» adları ile iki kurula ayrılması öngörülebilir.

Bu şekildeki ayırmanın öngörüldüğü hallerde :

a) Merkez yönetim kurulu üyeleri de büyük kongrece seçilir. Bu kurul üyelerinin sayısı, 15 inci madde hükmü saklı kalmak üzere merkez karar ve yönetim kurulunun görevlerinden hangilerinin merkez yönetim kurulu tarafından yerine getirileceği parti tüzüğünde gösterilir.

b) Parti genel başkanı, merkez yönetim kurulunun da tabii başkanı olur.

c) Merkez yönetim kurulu üyeleri, büyük kongre ve büyük kongre yetkilerini kullanan kurucular kurulu toplantılarının tabii üyesi olurlar.

d) Merkez karar kurulu, en az altı ayda bir toplanır. Olağanüstü toplantılar; genel başkanın çağırışı veya merkez yönetim kurulunun kararı veya merkez karar kurulunun üye tamsayısının en az üçte birinin yazılı istemi üzerine yapılır.

Merkez disiplin kurulu

MADDE 17. — Siyasî partinin merkez disiplin kurulu, bu Kanunda ve parti tüzüğünde gösterilen şekilde kurulur. Bu kurulun üye sayısı yediden az olamaz.

Küçük kongre

MADDE 18. — Küçük kongre, parti merkez karar ve yönetim kurulunun yetki alanına giren konularda danışmada bulunmak ve bu kurulca gerekli görüldüğü zaman toplanmak üzere, partinin milletvekilleri, genel başkanı, merkez karar ve yönetim kurulu ile il başkanlarından oluşur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İl ve İlçe Teşkilatı

İl teşkilatı

MADDE 19. — Siyasî partilerin il teşkilatı; il kongresi, il başkanı, il yönetim kurulu ve il disiplin kurulundan oluşur.

İl kongresi, sayısı altıyüzden fazla olmamak üzere, parti tüzüğüne göre ilçe kongrelerince seçilen delegelerden oluşur. O ilin partili milletvekilleri ile yönetim ve disiplin kurulları başkan ve üyeleri, il kongresinin tabii üyeleridir. Geçici yönetim kurulu başkan ve üyeleri de kongreye katılma hakkına sahiptirler. Ancak geçici il yönetim kurulu başkanı ve üyelerinden delege sıfatı olmayanların kongrede oy kullanma hakları yoktur.

İl kongresi, parti tüzüğünün göstereceği süreler içinde toplanır. Bu süre yirmi aydan az ve iki yıldan fazla olamaz.

İl yönetim kurulu, parti tüzüğünün göstereceği sayıda, il başkanı dahil en az beş, en fazla onbeş üyeden oluşur.

İl başkanı ile il yönetim kurulu il kongresince seçilir. İl başkanı ile yönetim kurulunun, seçim şekli ve merkez karar ve yönetim kurulunca hangi hallerde ve nasıl işten el çektirileceği ve geçici yönetim kurulunun nasıl oluşturulacağı parti tüzüğünde gösterilir. El çekti me kararı, 101 inci maddenin (d-1) bendinde gösterilen haller dışında yetkili kurulların üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ve gizli oyla alınır. İşten el çekirme kararının il yönetim kuruluna bildirilmesinden itibaren otuz gün içinde il kongresi toplanarak yeni il yönetim kurulunu seçer. Bu süre içerisinde il kongresi için yeni delegeler seçilmiş değilse, kongre eski delegelerle toplanır.

Bir kimse, ara verilmeksizin beş defa il başkanı seçilebilir. Bu şekilde il başkanı seçilen kimsenin, yeniden seçilebilmesi için aradan dört yıllık bir sürenin geçmesi zorunludur.

İl teşkilatında bir il disiplin kurulu bulunur. İl disiplin kurulunun üye sayısı ve bu üyelerde aranacak nitelikler parti tüzüğünde belirtilir.

Bu maddede yazılı kurulların; görev ve yetkileriyle yedek üyelerinin sayısı, nasıl seçileceği ve ne suretle göreve çağrılacağı parti tüzüğünde açıklanır.

İlçe teşkilatı

MADDE 20. — Siyasî partilerin ilçe teşkilatı; ilçe kongresi, ilçe başkanı ve ilçe yönetim kurulundan oluşur. Parti tüzüğünde, ilçe disiplin kurulu teşkili de öngörülebilir.

İlçe kongresi, ilçe ve çevresindeki köy ve mahalle bölgelerinde partiye kayıtlı bulunan parti üyelerinin seçtikleri, sayısı dörtyüzü aşmayan delegelerden oluşur. İlçe yönetim kurulu ve varsa ilçe disiplin kurulu başkan ve üyeleri, ilçe kongresinin tabii üyeleridir. Geçici ilçe yönetim kurulu başkan ve üyeleri de, kongreye katılma hakkına sahiptirler. Ancak geçici ilçe yönetim kurulu başkan ve üyelerinden delege sıfatı olmayanların, kongrede oy kullanma hakkı yoktur.

Delege seçimleri; köy ve mahallelerde partiye kayıtlı bulunan üyelerin miktarı esas alınmak suretiyle bu yerlere verilecek kontenjanlara göre yapılır. Köy ve mahallelerdeki üye sayısı delege kontenjanı verilmesini gerektiren nispetin altında ise bu durumdaki köy ve mahallelerin diğer köy ve mahallelerle birleştirilerek delege seçilmesi mümkündür.

(Anayasa Komisyonunun Teklif Ettiği Metin)

Yapılan delege seçimleri bir tutanakla tespit edilerek, tutanak parti ilçe başkanlığına gönderilir.

Parti tüzüğünde, münhasıran delege seçimi işlemlerini yürütmek üzere köy veya mahallelerdeki üyelerden birinin görevlendirilmesi öngörülebilir.

Delege seçimiyle ilgili diğer hususlar parti tüzüğünde gösterilir.

İlçe kongresi, parti tüzüğünün göstereceği süreler içinde toplanır. Bu süre yirmi aydan az ve iki yıldan fazla olamaz.

İlçe yönetim kurulu, parti tüzüğünün göstereceği sayıda, ilçe başkanı dahil en az beş, en fazla dokuz üyeden oluşur.

İlçe başkanı ile ilçe yönetim kurulu ilçe kongresince seçilir. İlçe başkanı ile ilçe yönetim kurulunun; seçim şekli ve il yönetim kurulunca veya merkez karar ve yönetim kurulunca hangi hallerde ve nasıl işten el çektirileceği ve geçici yönetim kurulunun nasıl oluşturulacağı parti tüzüğünde gösterilir. El çekirme kararı 101 inci maddenin (d-1) bendinde gösterilen haller dışında yetkili kurulların üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ve gizli oyla alınır. İşten el çekirme kararının ilçe yönetim kuruluna bildirilmesinden itibaren otuz gün içinde ilçe kongresi toplanarak yeni ilçe yönetim kurulunu seçer. Bu süre içerisinde ilçe kongresi için yeni delegeler seçilmiş değilse, kongre eski delegelerle toplanır.

Bir kimse, ara verilmeksizin beş defa ilçe başkanı seçilebilir. Bu şekilde ilçe başkanı seçilen kimsenin, yeniden seçilebilmesi için aradan dört yıllık bir sürenin geçmesi zorunludur.

Bu maddede yazılı kurulların görev ve yetkileri ile yedek üyelerinin sayısı ve ne suretle göreve çağrılacağı parti tüzüğünde gösterilir.

Siyasî partilerin, illerin merkez ilçelerinde teşkilat kurmaları hususunda ilçe teşkilatına ilişkin hükümler uygulanır.

Seçimlerin yapılması

MADDE 21. — Siyasî partilerin genel merkez, il ve ilçe organlarının seçimleri ile il kongresi ve büyük kongre delegelerinin seçimleri, yargı gözetimi altında gizli oy ve açık tasnif esasına göre aşağıdaki şekilde yapılır.

Seçim yapılacak büyük kongre ile il ve ilçe kongrelerinin toplantılarından en az onbeş gün önce, kongreye katılacak parti üyelerini belirleyen listeler, büyük kongre için Ankara İl Seçim Kurulu Başkanına, il kongreleri için o yer il seçim kurulu başkanına, ilçe kongreleri için o yer ilçe seçim kurulu başkanına, ilçede birden fazla ilçe seçim kurulunun bulunması halinde birinci ilçe seçim kurulu başkanına iki nüsha olarak verilir. Ayrıca toplantının gündemi, yeri, günü, saati ile çoğunluk sağlanamadığı takdirde yapılacak ikinci toplantıya ilişkin hususlar da bildirilir.

Seçim kurulu başkanı, gerektiğinde ilgili kayıt ve belgeleri de getirtip incelemek suretiyle varsa noksanları tamamlattırdıktan sonra seçime katılacakları belirleyen liste ile yukarıdaki fıkrada belirtilen diğer hususları onaylar. Onaylanan liste ile toplantıya ilişkin diğer hususlar kongrenin toplantı tarihinden yedi gün önce siyasî partinin ilgili teşkilatının bulunduğu binada asılmak suretiyle ilân edilir. İlân süresi üç gündür.

İlân süresi içinde, listeye yapılacak itirazlar hâkim tarafından incelenir ve en geç iki gün içinde kesin olarak karara bağlanır. Bu suretle kesinleşen listeler ile toplantıya ilişkin diğer hususlar, hâkim tarafından onaylanarak siyasî partinin ilgili teşkilatına gönderilir.

Kongrelerce yapılacak seçimlerde aday olanların listeleri, birlikte veya organlara göre ayrı ayrı olmak üzere başkanlık divanınca yeteri kadar düzenlenerek ilgili seçim kurulu başkanına mühürlenmek üzere verilir.

Seçim kurulu başkanı, bir başkan ile iki üyeden oluşan yeteri kadar seçim sandık kurulu oluşturur. Sandık kurulu başkanı ile bir üyesi en az on yıllık hizmeti bulunan memurlar, diğer üyesi de aday olmayan parti üyeleri arasından seçilir. Aynı şekilde ayrıca üçer yedek üye de belirlenir. Seçim sandık kurulunun yokluğunda, kurula en yaşlı üye başkanlık eder.

(Anayasa Komisyonunun Teklif Ettiği Metin)

Seçim sandık kurulu, kanunun ve parti tüzüğünün öngördüğü esaslara göre seçimlerin yürütülmesi, yönetimi ve oyların tasnifi ile görevli olup, bu görevleri seçim ve tasnif işleri bitinceye kadar aralıksız olarak devam eder.

Listede adı yazılı bulunmayanlar oy kullanamazlar. Oylar, oy verenin nüfus hüviyet cüzdanı veya resimli üyelik kimlik kartı ile ispat edilmesinden ve listedeki isminin karşısındaki yerin imzalanmasından sonra kullanılır. Oylar, oy verme sırasında sandık kurulu başkanı tarafından verilen, adayları gösterir seçim kurulu başkanınca mühürlenmiş listedeki isimlerin işaretlenmesi suretiyle kullanılır. Seçilecek organı oluşturan üye sayısından fazla adayın işaretlendiği oy pusulaları ile diğer kâğıtlara yazılan oylar geçersiz sayılır.

Seçim süresinin sonunda seçim sonuçları tutanakla tespit edilip, seçim sandık kurulu başkan ve üyeleri tarafından imzalanır. Tutanakların bir örneği seçim yerinde asılmak suretiyle ilân edilir. Kullanılan oylar ve diğer belgeler, tutanağın bir örneği ile birlikte üç ay süre ile saklanmak üzere ilçe seçim kurulu başkanlığına verilir.

Seçimin devamı sırasında yapılan işlemler ile tutanakların düzenlenmesinden itibaren iki gün içinde seçim sonuçlarına yapılacak itirazlar hâkim tarafından aynı gün incelenir ve kesin olarak karara bağlanır.

Hâkim, seçim sonuçlarını etkileyecek ölçüde bir usulsüzlük veya kanuna aykırı uygulama nedeniyle seçimlerin iptaline karar verdiği takdirde, bir aydan az ve iki aydan fazla bir süre içinde olmamak üzere seçimlerin yenileneceği tarihi tespit ederek ilgili siyasî partiye bildirir. Belirlenen günde yalnız seçim yapılır ve seçim işlemleri bu madde ile kanunun öngördüğü diğer hükümlere uygun olarak yürütülür.

İlçe seçim kurulu başkanı ve seçim sandık kurulu başkanı ile üyelerine, «Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun» da belirtilen esaslara göre genel bütçeden ücret ödenir.

Seçimler sırasında sandık kurulu başkan ve üyelerine karşı işlenen suçlar, Devlet memurlarına karşı işlenmiş gibi cezalandırılır.

BEŞİNCİ BÖLÜM
Türkiye Büyük Millet Meclisi
Siyasî Parti Grupları

Grup kurma

MADDE 22. — En az yirmi milletvekiline sahip siyasî partiler, Türkiye Büyük Millet Meclisinde grup kurabilirler.

Bir siyasî partinin grup kurduğu, o partinin genel başkanlığı tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına yazıyla bildirilir.

Grup içyönetmeliği

MADDE 23. — Grup içyönetmeliği, grubun kurulduğunun bildirildiği tarihten itibaren onbeş gün içinde, grubu oluşturan milletvekilleri tarafından hazırlanır. Bu içyönetmeliğin, milletvekillerinin salt çoğunluğu tarafından kabul edilmesi zorunludur. Bu şekilde hazırlanan içyönetmelik, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına gönderilir.

Grup içyönetmeliğine, parti tüzük ve programına aykırı hükümler konulamaz.

Grup genel kurulu

MADDE 24. — Bir siyasî partinin grup genel kurulu, o partinin milletvekillerinden oluşur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı ve başkanvekilleri, üyesi bulundukları siyasî partinin ve parti grubunun Meclis içinde veya dışındaki faaliyetlerine katılamazlar. Ancak, yeniden milletvekili adayı olmaya ilişkin faaliyetleri bu hükmün dışındadır.

(Anayasa Komisyonunun Teklif Ettiği Metin)

Grup yönetim ve disiplin kurulları

MADDE 25. — Her siyasî parti grubunda; kuruluşu, görev ve yetkileri grup içiyönetmeliğinde belirtilen birer yönetim ve disiplin kurulu bulunur.

Grup disiplin kurulunun, hangi hallerde merkez disiplin kurulu ile bir arada çalışacağı, parti tüzüğünde gösterilir.

Grup başkanı

MADDE 26. — Partinin genel başkanı milletvekili ise parti grubunun da başkanıdır; değilse grup başkanı grup üyeleri arasından içiyönetmelikte gösterilen yöntemle seçilir.

Grupta gizli oylama

MADDE 27. — Grup genel kurulunda, seçimlere ait oylamalar ile milletvekillerini bağlayıcı nitelikteki konulara ilişkin kararların oylamaları, gizli oyla yapılır.

Grup ve hükümet ilişkileri

MADDE 28. — Bakanlar Kuruluna veya bir bakana Türkiye Büyük Millet Meclisinde veya grupta güven veya güzensizlik oyu verilmesi konusunda karar alma yetkisi, grup genel kuruluna aittir. Bu yetki, başka bir organa veya mercie bırakılamaz.

Bakanlar Kuruluna katılacak üyeler, parti gruplarında ve diğer parti organlarında tespit edilemez.

ALTINCI BÖLÜM

Teşkilatla ilgili Diğer Hükümler

Kongrelerle ilgili genel hükümler

MADDE 29. — 22 Kasım 1972 tarihli ve 1630 sayılı Dernekler Kanununun bu Kanuna aykırı olmayan hükümleri, siyasî partilerin her kademedeki kongreleri için de uygulanır.

Şu kadar ki, parti tüzükleri ve yönetmelikleri, parti kongreleri için gerekli ilânın gazete ile yapılması şartını kaldıracabileceği gibi, toplantı yeter sayısını ve yeter sayının sağlanamadığı hallerde birinci ve ikinci toplantı arasındaki süreyi de azaltabilir. Bu Kanundaki özel hükümler saklıdır.

İbra için oya katılamayacak olanlar

MADDE 30. — Değişik kademelerdeki kongrelerde tabii üye olarak bulunan merkez karar ve yönetim kurulu ile yönetim kurulları üyeleri, mensup oldukları kurulun ibrası için yapılan oylamalara katılamazlar.

Teşkilatın merkezleri

MADDE 31. — Siyasî partilerin merkez teşkilatı Ankara il merkezinde; il ve ilçe teşkilatları ise ilgili il ve ilçe merkezlerinde bulunur.

Bağdaşmayan görevler

MADDE 32. — Siyasî partilerin merkez karar ve yönetim kurullarına üye olanlar, o partinin Türkiye Büyük Millet Meclisi parti grubu yönetim kurulunda görev alamazlar.

Siyasî partilerin disiplin kurullarında görev alanlar, kongreler, Türkiye Büyük Millet Meclisindeki parti grubu üyelikleri hariç, partinin diğer organ, kurul ve görevlerinde bulunamaz, partiye bir hizmet bağıyla bağlı olamaz ve partiden herhangi bir suretle gelir sağlayamazlar.

(Anayasa Komisyonunun Teklif Ettiği Metin)

Bir disiplin kurulunda görev alan kimse, diğer bir disiplin kurulunda görev alamaz.

Eşler ile bir ve ikinci derecedeki kan ve sıhrî hısımlar, aynı disiplin kurulunda görev alamazlar. Bunlarla ilgili kararlara katılamazlar.

Siyasî partilerin il ve ilçe yönetim kurullarından birinde üye olan kimse, diğer bir il veya ilçe yönetim kurulunda üye olamaz. İl ve ilçe başkanları hakkında da aynı hüküm uygulanır.

Organlarda görev alanların ilgili makamlara bildirilmesi

MADDE 33. — Her kademedeki parti organları ile parti tüzüğünde belirtilen bir göreve getirilenlerin adları, soyadları, doğum yer ve tarihleri, meslek veya sanatları ile ikametgâhları, o mahallin en büyük mülkî amirliğine seçim veya atanmadan başlayarak onbeş gün içinde yazı ile bildirilir.

Merkez organlarında görevlendirilenlerle ilgili bilgiler İçişleri Bakanlığına verilir.

Mahallî mülkî amirlikler ile İçişleri Bakanlığı bu madde hükümlerine göre kendilerine verilen bilgilerin onaylı birer örneğini Cumhuriyet Başsavcılığına gönderirler.

Kamu yararına dernek sayılmama

MADDE 34. — 22 Kasım 1972 tarihli ve 1630 sayılı Dernekler Kanununun kamu yararına çalışan dernek sayılma hükümleri siyasî partiler hakkında uygulanmaz.

Anamuhalefet partisi ve genel başkanı

MADDE 35. — Bakanlar Kuruluna katılmayan ve grubu bulunan siyasî partiler arasında en fazla milletvekiline sahip olan partiye anamuhalefet partisi, genel başkanına da anamuhalefet partisi genel başkanı denir. Bu siyasî partilerin milletvekili sayılarının eşit olması halinde, son milletvekili seçimlerinde aldıkları muteber oy sayısına bakılır.

YEDİNCİ BÖLÜM

Siyasî Partilerin Seçimlere Katılması ve Adayların Tespiti

Siyasî partilerin seçimlere katılması

MADDE 36. — Siyasî partilerin seçimlere katılabilmesi için illerin en az yarısında teşkilât kurmuş ve büyük kongresini yapmış olması veya Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunması şarttır.

Bir ilde teşkilatlanma, merkez ilçesi dahil o ilin ilçelerinin en az üçte birinde teşkilât kurmayı gerektirir.

Parti adaylarının tespiti

MADDE 37. — Milletvekilliği için yapılacak seçimlerde, siyasî partilerin bir seçim çevresindeki adaylarının listesi ve bunların listedeki sırası, o seçim çevresinde o siyasî parti üye kayıt defterine göre düzenlenen parti seçmen listesinde yer alan bütün üyelerin ilçe seçim kurullarının yönetiminde serbestçe oy kullanacakları bir önseçim ile o seçim çevresinden çıkacak milletvekili sayısının iki katı olarak tespit edilir.

Önseçimlerin yapılacağı gün, Yüksek Seçim Kurulu tarafından genel seçimlerden en az iki ay önceki bir tarih olarak belirlenip ilân edilir. Bütün yurtda önseçimler seçime katılacak partiler için aynı günde yapılır.

Genel seçimler için kabul edilen seçim çevresi, önseçim için de esas alınır.

Merkez adaylığı

MADDE 38. — Siyasî partinin bir seçim çevresinde teşkilatı bulunmaz veya göstermesi gereken aday sayısı kadar istekli aday adayı olmazsa, o seçim çevresine ait aday listesi, o seçim çevresinden çıkacak millet-

(Anayasa Komisyonunun Teklif Ettiği Metin)

vekili sayısının iki katı olarak parti tüzüğünün belli ettiği esaslara göre merkez karar ve yönetim kurulunca tespit edilir.

Siyasî partiler, önseçime katıldıkları seçim çevrelerinden çıkabilecek milletvekili sayısı toplamının yüzde beşini aşmamak üzere merkez adayı gösterebilirler. Ancak, gösterilen merkez adayı, aday listesinde önseçimde seçime katılan partililerin en az yüzde yetmişbeş oyunu almış olan adayın üstünde bir yere konamaz.

Aday listelerinin kesinleşmesinden önce herhangi bir sebeple bu listelerde boşalma olursa, boşalan adaylıklar listedeki sıraya göre kaydırılmak suretiyle doldurulur; listedeki noksanlıklar önseçimde en çok oy alanlarla tamamlanır; yetişmediği takdirde parti tüzüğünün belli ettiği merkez karar ve yönetim kurulu tarafından noksan yerlerin adayları belirlenir.

Adayların tespitinde uygulanacak hükümler

MADDE 39. — 26 Nisan 1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 2 nci maddesinin iki, üç ve dördüncü fıkraları, 3, 5, 7 ile 10, 14 ile 16, 18, 20, 24 ile 27, 67 ile 71, 73 ile 77, 81 ile 86, 88 ile 109, 111 ile 121, 127 ile 139, 142, 147, 148, 152 ile 154, 156, 158 ile 169, 172 ile 175, 177 ile 186 ncı maddeleri ile geçici 9 uncu maddesi hükümleri, önseçimlerde ve kullanılacak parti seçmen kütükleri hakkında da uygulanır.

Siyasî partilerde aday adaylığı ve merkez adaylığı

MADDE 40. — Siyasî partiler, Anayasa ve kanunlarda belirtilen şartlara aykırı olmamak kaydıyla adaylarda daha başka ne gibi şartlar bulunması gerektiğini tüzüklerinde gösterebilirler. Ancak aday adaylığı için, parti üyesi olmak şartı öngörülemez.

Bir kimse, aynı zamanda, önseçimlerde ve merkez adaylığında değişik siyasî partilerden veya aynı partiden, aynı seçim için birden fazla seçim çevresinden önseçime katılamaz.

Bir kimse, bir partiden önseçim veya merkez adaylığı yoklamasına katıldıktan sonra başka bir partiden merkez adayı gösterilemez ve partisinden istifa etmedikçe bağımsız aday olamaz.

Mahallî teşkilatın yönetim kurulu başkan ve üyeleri görev yaptıkları yerden aday olmak istedikleri takdirde, önseçimden doksan gün önce bu görevlerinden çekilmek zorundadırlar.

Bu hükümlere aykırı hareket edenlerin adaylığı Yüksek Seçim Kurulu tarafından iptal edilir.

Siyasî partilerin genel başkanlığı partilerinin, aday adayları listelerini ve seçim çevrelerini ön seçimin yapılacağı tarihten en az yirmi gün önce saat onyediye kadar Yüksek Seçim Kurulu ile ilgili il seçim kuruluna bildirir. Kurullarca ilgiliye bir alındı belgesi verilir.

Bu bildirimden sonra adaylıktan çekilmek önseçime kadar dikkate alınmaz. Ancak, bu gibiler aday seçilmişlerse çekilmeleri hüküm ifade eder. Ölüm halinde de aynı hüküm uygulanır.

Kurulların oluşumu

MADDE 41. — Önseçimde :

a) İlçe seçim kurulu; ilçe seçim kurulu başkanı ile dört üyeden oluşur.

Üyelerden ikisi en az on yıllık hizmeti bulunan ve o ilçede görev yapan memurlar arasından seçilir. Bunlar kurulun devamlı üyesidirler. İki üye ise aday adayı olmayan parti üyeleri arasından belirlenir. Bunlar, üyesi bulundukları parti adına o parti adayları için yapılacak önseçim işlemleriyle ilgili olarak kurula katılırlar.

Aynı usulle ikişer yedek üye de seçilir.

Birden fazla ilçe seçim kurulu bulunan ilçelerde, bu Kanunla ilçe seçim kurulu başkanına veya ilçe seçim kuruluna verilmiş bulunan görevler, birinci ilçe seçim kurulu başkanı veya kurulu tarafından yerine getirilir.

(Anayasa Komisyonunun Teklif Ettiği Metin)

b) Sandık kurulu; bir başkan ile dört asıl ve dört yedek üyeden oluşur. İki asıl iki yedek üye partiler tarafından, sandık başkanı ile iki asıl, iki yedek üye de Devlet memurları arasından yukarıdaki fıkra esaslarına göre belirlenir.

Kurullardaki üyelerin gelmemesi halinde yedekleri alınır; noksanlık yedeklerle giderilemiyorsa durum bir tutanakla tespit edilir ve kurul başkanı tarafından yukarıda nitelikleri açıklanan kimselerden seçilmek suretiyle tamamlanır.

Önseçimlere hangi siyasî partilerin hangi seçim çevrelerinden katılacakları, partilerin aday adayları listelerinin Yüksek Seçim Kuruluna bildirildiği tarihten itibaren üç gün içinde ilân edilir. İlçe seçim kurulunca siyasî partilerin her biri için parti seçmen listesinde kayıtlı her bin seçmene bir sandık ve kapalı hücre bulundurulur ve sandıkların yerleri tespit edilerek mutata vasıtalarla ilân olunur. Bu husus ayrıca ilgili siyasî partilere de duyurulur.

Parti seçmen listesi

MADDE 42. — Siyasî partilerin ilçe teşkilatı, kendi çevrelerindeki üyelerini, muntazam kayıt ve sıra numarası ve partiye giriş çıkış tarihleri ve üye hakkında diğer bilgileri ihtiva eden bir üye kayıt defterine kaydederler.

Üye kayıt defterleri, ilçe seçim kurulu başkanının denetimi altındadır. Üye kayıt defterleri, her yıl en az bir defa ilçe seçim kurulu başkanı tarafından incelenir ve kayıtların usule uygun olarak tutulup tutulmadığı bir tutanakla tespit edilir.

Üye kayıt defterinde parti üyesi olarak kaydedilen herkes, önseçimde oy kullanabilir.

Önseçimlerden en geç doksan gün önce üye olanlar, seçimde oy kullanabilir.

Önseçimlerden doksan gün önce, üye kayıt defterleri son kaydedilen üyeyi belirtir şekilde ilçe seçim kurulu başkanı tarafından mühürlenir.

Siyasî partiler, üye kayıt defterlerini en geç önseçimlerden altmış gün önce ilçe seçim kurulu başkanına vermek zorundadırlar.

Bu defterlere göre ilçe seçim kurulu başkanlığı tarafından çıkarılan parti seçmen listesi, önseçimden otuz gün önce parti yönetim kurulu ve ilçe seçim kurulu binaları önüne asılır. Bu listeye göre parti seçmen kartı onbeş gün içinde ilçe seçim kurulu başkanlığı tarafından her üyeye dağıtılır.

Parti üyeleri, parti seçmen listesine asıldığı tarihten itibaren onbeş gün içinde yazıyla itiraz edebilirler. İtirazlar ilçe seçim kurulu tarafından incelenir ve en geç iki gün içinde kesin olarak karara bağlanır. İtirazın yerinde görülmesi halinde parti seçmen listesi düzeltilir.

Önseçimde propaganda ile ilgili hükümler

MADDE 43. — Aday yoklamalarına katılan aday adayları için propaganda yapmak amacı ile açık hava toplantıları - örf ve âdete göre sohbet toplantısı sayılanlar hariç - kapalı salon toplantıları tertiplenemez, duvar ilânı, el ilânı ve diğer nevi matbualarla propaganda yapılamaz. Bu tür toplantılarda başka aday adaylarına karşı kötüleyici beyanlarda bulunulması yasaktır.

Siyasî partiler, tüzüklerinde gösterilmek kaydıyla adayları için bunların vereceği bilgileri de esas alarak adayların meslek veya sanat hayatlarındaki derece, başarı ve eserlerini, memlekete yaptığı hizmetleri gösterir, vesikalık fotoğraflarını taşıyan matbualar bastırıp dağıtabilir. Adayların soyadı alfabe sırasına göre düzenlenecek benzer bilgileri içeren matbualar sandık başlarına asılabilir.

Adaylar, mensup oldukları partinin programı, büyük kongresinin ve yetkili merkez organlarının kararları ile partinin seçim bildirisi dışında, millî, mahallî, yahut meslekî çapta herhangi bir vaadde bulunamazlar ve Türkçe'den başka dil ve yazı kullanamazlar.

Aday adayları, önseçimlerde oy kullanacak partili üyelere veya yakınlarına maddî çıkar sağlama amacı güdemezler; önseçimlerde oy kullanacakları etkilemek maksadıyla meşru ve hukuka uygun olmayan davranışlarda bulunamazlar.

Kuruldaki parti üyesinin görevini yerine getirmemesi

MADDE 44. — Önseçim günü oy verilmesine başlanmazdan önce veya oy verme sırasında ilçe seçim kuruluna dahil siyasî parti üyesi görevini yapmazsa, ceza hükümleri saklı kalmak üzere, yerine siyasî partilerin sıradaki yedek üyesi getirilir. Bu da mümkün olmazsa, bu cihet tutanağa geçirilir ve eksikler sandık alanı çevresindeki parti üyesi olabilme yeterliğine sahip ve okur - yazar olanlar arasından ilçe seçim kurulu başkanının seçeceği kimse ile tamamlanır.

Müşahitler

MADDE 45. — Önseçim sırasında siyasî partilerin birer müşahidi, kendi partilerine ait sandık başı işlemlerini takip etmek üzere hazır bulunabilir. Önseçimde aday olanlar, müşahit sıfatıyla sandık başında bulunamazlar.

Oy pusulası

MADDE 46. — Siyasî partiler, Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı ile ilgili il seçim kurulu başkanlığına 40 ıncı maddeye göre bildirdikleri aday adayları listelerini içeren oy pusulalarını çoğaltarak il ve ilçe seçim kurulu başkanlıklarına yeteri kadar zarf ile birlikte verirler. İlçe seçim kurulu başkanlıkları oy pusulalarını ve zarfları mühürledikten sonra, seçim günü sandık başkanlıklarında hazır bulundururlar.

Sandık başına gelen partili seçmene, sandık kurulu başkanı veya görevlendireceği kurul üyesi oy pusulasını, sandık kurulu başkanlığının mühürü ile mühürledikten sonra verir.

Partili seçmen, aday adaylarının karşısına işaret koymak suretiyle tercihini kullanır. İşaretleme o seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili adedinin iki katını geçemeyeceği gibi, bu sayının yarısının bir fazlasından da eksik olamaz. Bu sayılar tamsayı değilse kesir dikkate alınmaz. İşaretlemede yukarıdaki fıkrada belirtilen miktar ve nispetlere uyulmaması oy pusulasının geçersiz sayılmasını gerektirir.

Kimliğin tespiti

MADDE 47. — Önseçimlerde oy vermek için parti seçmen kartının gösterilmesi şarttır. Bu belgeyi göstermeyenlerden veya belgenin sahibi olduğunda tereddüt edilenlerden parti hüviyet cüzdanı, o da yoksa nüfus hüviyet cüzdanı istenir.

Son işlemler

MADDE 48. — Yüksek Seçim Kurulu, il seçim kurullarından gelen önseçimle tespit edilmiş parti adayları listelerinin tasdikli birer örneğini derhal ilgili partilerin genel başkanlıklarına teslim eder. Parti genel başkanlıkları, 38 inci madde ve parti mevzuatı gereğince merkez adayı olarak seçilen parti adaylarını bu listelere dahil ederek seçim çevrelerine göre düzenleyecekleri parti adayı cetvellerini, kanun hükümlerine göre Yüksek Seçim Kuruluna süresi içerisinde bildirirler.

Önseçim evrakının saklanması

MADDE 49. — Hesaba katılan, katılmayan ve itiraza uğramış olan oy pusulaları; sayım ve döküm cetvelleri ve adaylığa seçilme tutanaklarıyla diğer her türlü evrak, milletvekili seçimlerinin kesin sonuçlarının ilanı tarihinden itibaren üç ay süreyle ilçelerde ilçe seçim kurulu başkanı ve illerde il seçim kurulu başkanı tarafından saklanır.

Bu evrak, Yüksek Seçim Kurulunun istemi olmak sızın hiçbir yere gönderilmez.

(Anayasa Komisyonunun Teklif Ettiği Metin)

İtiraz hakkı

MADDE 50. — Seçim ve sandık kurullarının veya kurul başkanlarının kesin olmayan kararlarına karşı ilgili siyasî parti, o siyasî partiden önseçimde adayadayı olanlar veya o siyasî partilerin teşkilat kademele-
rinin başkanları veya vekilleri ile parti müşahitleri itiraz edebilirler.

Önseçim tutanağı

MADDE 51. — Önseçimlerde, her siyasî parti için ayrı ayrı düzenlenecek basılı tutanak kâğıdında o par-
tiden aday olmak üzere önseçimde aday olmuş bulunanların aldıkları oyların toplamı, rakam ve yazı ile belirtilir. Bu tutanak ilçe seçim kurulu başkanı ve üyelerince imzalanır.

Aynı miktarda oy almış olanlar arasındaki sırayı ilgili siyasî partinin merkez karar ve yönetim kurulu tespit eder.

Adaylık tutanağına yapılan itiraz, oyların dökümü ne veya sayımına ilişkin olduğu ve yeniden yapılan dö-
küm ve sayım sonucunda tutanakların iptaline karar verildiği takdirde, yeniden yapılan döküm ve sayım so-
nucuna göre seçildikleri anlaşılanlara Yüksek Seçim Kurulu tarafından tutanakları verilir.

Bir seçim çevresinde önseçimin, önseçim işlemleri sebebiyle iptaline karar verildiği takdirde, önseçim
yenilenmez ve bu seçim çevresi için bütün adaylar 38 inci maddede yazılı kurul tarafından tespit edilir.

Adaylardan yalnız birinin veya birkaçının tutanağının iptaline karar verildiği hallerde, tutanakları iptal
olunan adayların yerine, önseçimde aldıkları oy sırasına göre başta gelenlere tutanak verilir. Sırada olanlar
yetmediği takdirde boş kalan yerlerin doldurulması için bu maddenin yukarıdaki fıkrası uygulanır.

Belli bir seçim için parti adaylarının Yüksek Seçim Kuruluna bildirilmesinden sonra, önseçim ve adaylarla
ilgili itiraz ve şikâyetler dikkate alınmaz. Daha önce yapılmış olan itiraz ve şikâyetler üzerine başlamış olan
işlemler durdurulur.

Mahallî seçimler yoklaması

MADDE 52. — Siyasî partilerin, mahallî idareler seçimleri için aday gösterebilecekleri hallerde, bu aday-
ların nasıl seçilecekleri ve yoklamalarının nasıl yapılacağı ilgili kanundaki esaslara göre belirlenir.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Disiplin işleri

Disiplin suçları ve cezaları

MADDE 53. — Siyasî partilerin disiplin kurullarınca verilebilecek cezalar, uyarma, kınama, partiden ve-
ya gruptan geçici veya kesin olarak çıkarma cezalarıdır.

Disiplin kurullarının vermeye yetkili oldukları disiplin cezaları ile hangi halde ne tür disiplin cezası
verileceğinin parti tüzüğünde belli edilmesi zorunludur.

Partinin hangi organ ve mercilerinin kimler hakkında ve hangi disiplin kurulunda disiplin cezası istemin-
de bulunabileceği ve disiplin cezalarına karşı yapılan itirazları incelemeye yetkili üst disiplin kurulları ve
itirazın usul ve şartları, kanunda belirtilmeyen hallerde, parti tüzüğü ile düzenlenir.

Disiplin kurullarınca parti üyeleri hakkında verilen kararlar gerekçeleriyle birlikte en geç otuz gün içinde
ilgiliye tebliğ olunur.

Bir partiye mensup milletvekilinin; o partinin Türkiye Büyük Millet Meclisi grubu üyeliğinden kesin ola-
rak çıkarılması, partiden çıkarılmayı ve partiden kesin olarak çıkarılması da Türkiye Büyük Millet Meclisi
parti grubu üyeliğinden çıkarılmayı gerektirir.

Bir üyenin, Türkiye Büyük Millet Meclisi parti grubundan geçici olarak çıkarılması hakkında verilen ceza,
bu üyenin ceza süresince gruptaki çalışmalara katılmamasını gerektirir.

(Anayasa Komisyonunun Teklif Ettiği Metin)

Hakkında geçici çıkarma cezası verilen parti üyesi, faaliyetine katılamayacağı parti organlarına hiçbir tek-
lif yapamaz. Ancak bu hüküm o üyenin parti tüzüğüne, programına, partinin diğer mevzuatına ve organları-
nın bağlayıcı kararlarına uyması zorunluğunu ortadan kaldırmaz. Geçici çıkarma cezası verilen parti üyele-
rine, parti içinde hiçbir görev verilemez.

Disiplin kurulları üyelerinin seçilmesi

MADDE 54. — Siyasî partilerin disiplin kurullarının üyeleri kongrelerce gizli oyla seçilir. Türkiye Bü-
yük Millet Meclisi grubu disiplin kurulu üyelerinin seçimi, en az iki yıl için olmak üzere, parti tüzüğünde
gösterildiği şekilde yapılır.

Disiplin kurullarının çalışması

MADDE 55. — Disiplin kurulları, üye tamsayısının en az üçte iki çoğunluğuyla toplanır ve hazır bulu-
nanların çoğunluğuyla karar verir. Ancak 101 inci maddenin (d-1) bendinde gösterilen haller dışında, partiden
kesin çıkarma cezaları için üye tamsayısının çoğunluğunun kararı gereklidir.

Disiplin kuruluna sevk edilen partili, yazılı veya sözlü savunma hakkına sahiptir. Savunma için süre,
savunmaya çağrı belgesinin ilgiliye tebliği tarihinden başlamak üzere onbeş gündür. Ancak, seçimlerde veya
herkesin gözü önünde açıkça veya yayın yoluyla işlenen disiplin suçlarında bu süre yedi gündür. Savunma sü-
resini geçirenler, savunma hakkından vazgeçmiş sayılırlar. Savunmaya çağırma, disiplin kurulu başkanlığın-
ca yazı ile yapılır. Bu yazıda uygulanması istenen disiplin cezası ile bu cezanın istenmesine sebep olan fiiller
açıkça gösterilir.

Disiplin işleriyle ilgili görüşme ve karar yasağı

MADDE 56. — Disiplin kurullarına sevk yetkisine sahip bulunan parti organ ve mercilerinin kararları ile
disiplin kurullarınca verilen disiplin cezaları hakkında, siyasî partilerin her kademesindeki kongrelerinde gö-
rüşme yapılamaz ve bu konularda karar alınmaz.

58 inci madde hükmü saklıdır.

Disiplin cezalarına itiraz

MADDE 57. — Hakkında partiden veya gruptan geçici veya kesin çıkarma cezası verilen parti üyesi, bu
cezaya karşı, disiplin kuruluna sevkeden organ veya merciin veya disiplin kurulunun görev ve yetkisizliği
veya alınan kararların kanuna, parti tüzüğüne ve içyönetmeliğine şekil ve usul bakımından aykırı bulunduğu
iddiasıyla itiraz edebilir. Bu itirazlar, kararın tebliğinden itibaren otuz gün içinde, disiplin kurulunun bulun-
duğu mahallin asliye hukuk mahkemesine yapılır. Mahkeme bu itirazları, diğer işlerden önce ve en geç otuz
gün içinde, basit muhakeme usulüne göre inceleyerek karara bağlar; bu karar kesindir.

Af yetkisi

MADDE 58. — Disiplin kurullarınca verilen cezaların partinin hangi organı tarafından ve ne şekilde affe-
dileceği siyasî partilerin tüzüklerinde gösterilir.

Disiplin konusunda tedbir kararı

MADDE 59. — Partiden geçici çıkarmayı veya kesin çıkarmayı gerektiren hallerde, disiplin cezası veril-
mesi için sevk kararı almaya yetkili olan parti organları, tedbir niteliğinde olmak üzere, disiplin kuruluna
sevk edilen üyeyi parti içindeki görevlerinden derhal uzaklaştırabilirler.

İlgili, bu tedbir kararının kaldırılmasını sevk edildiği disiplin kurulundan isteyebilir. Bu istek, disiplin
kurulu tarafından yedi gün içinde karara bağlanır.

(Anayasa Komisyonunun Teklif Ettiği Metin)

DOKUZUNCU BÖLÜM

Parti Defterleri

Tutulacak defter ve kayıtlar

MADDE 60. — Her kademedeki parti organları üye kayıt defteri, karar defteri, gelen ve giden evrak kayıt defteri, gelir ve gider defteri ile demirbaş eşya defteri tutmak zorundadırlar.

Üye kayıt defteri, partiye üye olanların mahalle veya köyleri açıkça belli olacak şekilde tutulur.

Karar defteri, ilgili organın kararlarını, tarih ve numara sırasıyla ihtiva eder. Kararlar oylamaya katılanlar tarafından imzalanır. Kongrece alınan kararları da ihtiva etmesi gereken kongre tutanak özetleri başkanlık divanı üyelerince imzalanır.

Gelen ve giden evrak, tarih ve numara sırasıyla gelen ve giden evrak kayıt defterine kaydedilir ve gelen evrakın asılları ile gönderilen evrakın örnekleri bu tarih ve numaralar altında dosyalarda saklanır.

Parti adına elde edilen gelirlerin alındığı ve yapılan giderlerin ne gibi işlere ve yerlere harcandığı ilgili defterlere sıra ile ve belgeleri belirtecek şekilde geçirilir.

Bütün defterlerin sayfaları ve kaç sayfadan ibaret oldukları teşkilatın bulunduğu ilgili seçim kurulu başkanı tarafından mühürlenir ve tasdik edilir.

Partiye giriş işlemlerini gösteren üyelik beyannamelerinin birer örneği ilçe ve il kademesinde, alfabetik sıra esasına göre tasnif edilmiş olarak ayrı bir dosyada saklanır.

Parti organ ve kurullarınca tutulmasında fayda görülen diğer defterler, parti tüzük ve içyönetmeliklerinde gösterilir.

Parti genel merkezinde üye kayıt defterlerinin özetinin nasıl tutulacağı, bütçe ve kesinhesabın nasıl hazırlanıp düzenleneceği parti içyönetmeliğiyle belirtilir.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Mali Hükümler

BİRİNCİ BÖLÜM

Partilerin Gelirleri

Gelir kaynakları

MADDE 61. — Siyasî partiler aşağıda belirtilen gelirleri elde edebilirler :

- a) Parti üyelerinden alınacak giriş aidatı ile üyelik aidatı,
- b) Partili milletvekillerinden alınacak milletvekilliği aidatı,
- c) Milletvekili adaylığı için başvuranlardan başvuru üzerine alınacak özel aidat,
- d) Parti bayrağı, flaması, rozeti ve benzeri rumuzların satışından sağlanacak gelirler,
- e) Parti yayınlarının satış bedelleri,
- f) Üye kimlik kartlarının ve parti defter, makbuz ve kâğıtlarının sağlanması karşılığında alınacak paralar,
- g) Partice tertiplenen balo, eğlence ve konser faaliyetlerinden sağlanacak gelirler,
- h) Parti mal varlığından elde edilecek gelirler,
- i) Bağışlar.

(h) bendinde yazılı parti mal varlığından elde edilen gelirler hariç olmak üzere, diğer bentlerde yazılı kaynaklardan elde edilen gelirlerden hiçbir surette vergi, resim ve harç alınmaz.

Giriş ve üyelik aidatı

MADDE 62. — Parti üyelerinden alınacak giriş aidatının miktarı ile üyelik aidatının alt ve üst sınırı parti tüzüğünde gösterilir.

Her üye, aylık veya yıllık olarak üyelik aidatı ödemeyi partiye girişinde kabul etmek zorundadır.

(Anayasa Komisyonunun Teklif Ettiği Metin)

Parti üyesi, vermeyi kabul ettiği aidatın miktarını, parti tüzüğüne uygun olmak şartıyla, kayıtlı bulunduğu teşkilât kademesi başkanlığına yazıyla bildirerek artırabilir.

Bir parti üyesinin, partiye borçlu olduğu aidatın bir kısmını veya tamamını ödememiş olması, bu kim-
senin, partinin her kademesindeki kongrelerine delege seçilmesini hiçbir suretle engellemez; bu kimse hak-
kında, partiden çıkarma ve geçici çıkarmaya dair disiplin cezaları uygulanamaz. Parti tüzüğü, partiye borç-
lu olduğu aidatın tamamını ödememiş olan parti üyelerinin yukarıda sayılanlar dışında kalan diğer parti
görevlerine seçilemeyeceğini veya atanamayacağını belirtebileceği gibi bunların seçimlerde parti adayı olma-
sını yasaklayan hükümler de koyabilir.

Milletvekili aidatı

MADDE 63. — Bir siyasî partiye mensup milletvekillerinin, ne miktar aidat ödeyeceği ve bu suretle top-
lanan paraların grup faaliyetlerine ve parti merkezine hangi miktarlarda ayrılacağı, Türkiye Büyük Millet
Meclisi parti grubu kararıyla belli edilir. Ancak, bu miktarın yıllık tutarı milletvekili ödeneğinin net bir
aylık tutarını geçemez.

Grubu olmayan milletvekillerinin ödeyeceği aidat, yukarıdaki fıkra da belirtilen miktarın yarısını geçme-
mek kaydıyla merkez karar ve yönetim kurulunca tespit edilir.

Milletvekili aday aidatı

MADDE 64. — Milletvekili adaylığı için başvuranlardan alınacak özel aidat, milletvekili ödeneğinin net
bir aylık tutarını aşmamak kaydıyla parti içyönetmeliklerinde gösterilir.

Satış bedelleri

MADDE 65. — Bu Kanunun 61 inci maddesinin (d), (e) ve (f) bentlerinde gösterilen satış bedelleri, mer-
kez karar ve yönetim kurulunun kararı ile tespit edilir.

Bağışlar

MADDE 66. — Genel ve katma bütçeli dairelerle mahallî idareler ve muhtarlıklar, kamu iktisadî teşeb-
büsleri, özel kanunla veya özel kanunla verilen yetkiye dayanarak kurulmuş bankalar ve diğer kuruluşlar,
kamu iktisadî teşebbüsü sayılmamakla beraber ödenmiş sermayesinin bir kısmı Devlete veya bu fıkra da
adı geçen kurum, idare, teşebbüs, banka veya kuruluşlara ait müesseseler, kamu kurumu niteliğindeki meslek
kuruluşları, işçi ve işveren sendikaları ile bunların üst kuruluşları, dernekler, vakıflar ve kooperatifler siyasî
partilere, hiçbir suretle taşınır veya taşınmaz mal veya nakit veya haklar bağışlayamaz ve bu gibi mal veya
hakların kullanılmasını bedelsiz olarak bırakamazlar; bağlı oldukları kanun hükümleri dışında, siyasî parti-
lere aynı hakların devrine dair tasarruflarda bulunamazlar.

Yukarıdaki fıkranın dışında kalan gerçek veya tüzelkişilerin herbirinin bir siyasî partiye aynı yıl içe-
risinde bir milyon liradan fazla kıymette aynı veya nakdî bağışta bulunması yasaktır. Bağış veya bağış-
ların bağışta bulunanâ veya yetkili temsilcisine veya vekiline ait olduğunun partice verilen makbuzda açık-
ca belirtilmesi gerekir. Böyle bir belgeye dayanılmaksızın siyasî partilerce bağış kabul edilemez.

Siyasî partiler, yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan, yabancı uyruklu kişiler ile yabancı ülkeler-
deki dernek, grup ve kurumlardan herhangi bir surette aynı veya nakdî yardım ve bağış alamazlar.

Kredi ve borç alma yasağı

MADDE 67. — Siyasî partiler, hiçbir şekilde hiçbir yerden ve hiçbir kimseden dolaylı veya dolaysız ola-
rak kredi veya borç alamazlar. Ancak, ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla 66 ncı maddenin 1 ve 3 üncü fık-
ralarında gösterilenler dışında kalan gerçek ve tüzelkişilerden kredili veya ipotek karşılığı mal satın alabilirler.

(Anayasa Komisyonunun Teklif Ettiği Metin)

Taşınmaz mal edinme

MADDE 68. — Siyasî partiler, ikametleri ile amaç ve faaliyetleri için gerekli olanlardan başka taşınmaz mal edinemezler. Partiler, amaçları içinde olmak şartıyla sahip oldukları taşınmaz mallardan gelir sağlayabilirler.

22.11.1972 tarihli ve 1630 sayılı Dernekler Kanununun 52 nci maddesinin son fıkrası hükmü, siyasî partiler için uygulanmaz.

Gelirlerin sağlanmasında usul

MADDE 69. — Bir siyasî partinin bütün gelirleri, o siyasî partinin tüzelkişiliği adına elde edilir.

Siyasî partilerin genel merkezlerinin ve teşkilat kademelerinin gelirleri, parti merkez karar ve yönetim kurulunca bastırılan makbuzlar karşılığında alınır. Bastırılan ve parti teşkilat kademelerine gönderilen gelir makbuzlarının seri ve sıra numaralarına ait kayıtlar parti genel merkezinde tutulur. Parti teşkilat kademeleri aldıkları ve kullandıkları makbuzlar dolayısıyla parti merkez karar ve yönetim kuruluna karşı mali sorumluluk taşırlar.

Sağlanan gelirin türü ve miktarıyla, gelirin sağlandığı kimsenin adı, soyadı ve adresi, makbuzu düzenleyen kişinin sıfatı, adı, soyadı ve imzası, makbuzda ve dip koçanlarında yer alır.

Makbuzların asıl kısımlarıyla dip koçanlarında aynı sıra numarası bulunur. Makbuz dip koçanlarının saklama süresi, Anayasa Mahkemesinin ilk inceleme kararının ilgili partiye bildirilme tarihinden itibaren beş yıldır.

İKİNCİ BÖLÜM

Partilerin Giderleri

Giderlerin yapılmasında usul

MADDE 70. — Bir siyasî partinin bütün giderleri, o siyasî parti tüzelkişiliği adına yapılır.

Beşbin liraya kadar harcamaların makbuz veya fatura gibi bir belge ile tevsik edilmesi zorunlu değildir. Ancak, bütün harcamaların yetkili organ veya merciin kararına dayanması şarttır. Şu kadar ki, yetkili organca onaylanan bütçede öngörülmüş bulunmak kaydıyla beşbin lirayı aşmayan harcamalar ile genel tarifeye bağlı giderler için ayrıca karar alınmasına gerek yoktur.

Giderlere ait belgeleri saklama süresi, özel kanunlarda gösterilen daha uzun süreye ilişkin hükümler saklı kalmak üzere, kesinhesabın Anayasa Mahkemesinin ilk inceleme kararının ilgili partiye bildirilme tarihinden itibaren beş yıldır.

Parti teşkilatı bağlı bulunduğu üst kademeye, gelir ve giderleri hakkında parti tüzüğünde gösterilen sürede hesap vermekle yükümlüdür. Bu süre altı aydan fazla olamaz.

Mali sorumluluk

MADDE 71. — Siyasî partilerin yapacakları giderler, sözleşmeler ve girişecekleri yükümlülükler; genel merkezde parti tüzelkişiliği adına, illerde il yönetim kurulu adına ve ilçelerde ilçe yönetim kurulu adına yetkili kılınan kişi veya kurulca yapılır.

Siyasî partilerin il ve ilçelerdeki teşkilat kademeleri tarafından parti tüzelkişiliği adına sözleşme yapılmasına ve yükümlülük altına girilmesine ilişkin esaslar, merkez karar ve yönetim kurulunca tespit olunur. Bu esaslara aykırı olarak yahut siyasî partilerin tüzüklerine göre merkez karar ve yönetim kurulunca önceden yazılı yetki verilmediği veya sonradan bir kararla onaylanmadığı takdirde, partinin teşkilat kademelerinin yaptıkları sözleşme ve giriştikleri yükümlülüklerden dolayı, parti tüzelkişiliği hiçbir suretle sorumlu tutulamaz; merkez karar ve yönetim kurulu veya genel başkan veya parti tüzelkişiliği aleyhine takipte bulunulamaz. Bu takdirde sorumluluk, sözleşmeyi yapan veya yükümlülük altına giren kişi veya kişilere ait olur.

(Anayasa Komisyonunun Teklif Ettiği Metin)

Borç verme yasağı

MADDE 72. — Siyasî partiler, üyelerine ve diğer gerçek ve tüzelkişilere hiçbir şekilde borç veremezler.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Parti İçi Mali İşlemler

Parti bütçeleri ve kesinhesabı

MADDE 73. — Siyasî partilerin, bağlı ilçeleri de kapsamak üzere iller teşkilatı ayrı ayrı gelir tahminlerini ve gider miktarlarını gösteren bir yıllık bütçe hazırlarlar ve ilgili takvim yılından önceki Ekim ayı sonuna kadar genel merkeze gönderirler. Bu bütçeler ile aynı süre içinde hazırlanacak genel merkez bütçesi en geç ilgili takvim yılından önceki Aralık ayı sonuna kadar parti merkez karar ve yönetim kurulunca incelenir ve karara bağlanır.

Siyasî partilerin hesapları bilanço esasına göre düzenlenir.

Parti merkezi ve bağlı ilçeleri de kapsamak üzere iller teşkilatı her bütçe yılını izleyen Nisan ayı sonuna kadar, bir evvelki yıla ait uygulama sonuçlarını gösteren kesinhesaplarını hazırlarlar. İller teşkilatından gönderilenler ve parti merkezine ait olan kesinhesaplar, merkez karar ve yönetim kurulunca incelenerek karara bağlanır ve birleştirilir.

Siyasî partilerin bütçeleri, bilançoları, gelir ve gider cetvelleri ile kesinhesaplarının nasıl düzenleneceği iç-yönetmelikte gösterilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Anayasa Mahkemesince Yapılacak Denetim

Kesinhesabın gönderilmesi

MADDE 74. — Siyasî partilerin genel başkanları, karara bağlanarak birleştirilmiş bulunan kesinhesap ile parti merkez ve bağlı ilçeleri de kapsayan iller teşkilatının kesinhesaplarının onaylı birer örneğini Haziran ayı sonuna kadar Anayasa Mahkemesine ve bilgi için Cumhuriyet Başsavcılığına vermek zorundadırlar.

Denetim

MADDE 75. — Anayasa Mahkemesi, kesinhesaplara ait bilgilerin belgelendirilmesini siyasî partilerden her zaman isteyebilir.

Anayasa Mahkemesi denetimini evrak üzerinde yapar. Bu denetimi, Sayıştay denetçileri veya Maliye Bakanlığının uzman elemanları ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarının uzman elemanlarından yararlanarak hazırlatacağı raporlar üzerinden yapabileceği gibi, siyasî partilerin genel merkezlerinde ve mahallî teşkilatlarında doğrudan doğruya veya kendi üyeleri arasından görevlendireceği bir naip üye veya mahallin en kıdemli adli veya idarî yargı hâkimi niyabetinde yaptıracağı inceleme ve araştırmalar üzerinden de yapabilir. Bu maksatla, yeminli bilirkişi görevlendirebilir.

Anayasa Mahkemesi, ilgili siyasî partinin başkanından veya temsilcisinden yazılı mütalâa isteyebilir; gerekli görürse sorumlu uzman muhasipler de dahil ilgililerin sözlü açıklamalarını dinleyebilir.

Anayasa Mahkemesi denetimi sonunda, o siyasî partinin gelir ve giderlerinin doğruluğuna ve kanuna uygunluğuna veya kanuna uygun olmayan gelirler ile giderler dolayısıyla da bunların Hazineye gelir kaydedilmesine karar verir.

Siyasî partilerin büyük kongrelerinin kesinhesaplar hakkındaki kararları, Anayasa Mahkemesinin denetimini etkilemez.

(Anayasa Komisyonunun Teklif Ettiği Metin)

BEŞİNCİ BÖLÜM

Mali Hükümlerin Müeyyideleri

Hazinece elkoyma

MADDE 76. — Bu Kanunun 66 ncı maddesinde yer alan bağışlar hakkında belirtilen esaslara aykırı olarak gelir sağladığı Anayasa Mahkemesince tespit edilen siyasî partilerin bu suretle elde ettikleri gelirlerin Hazineye irad kaydedilmesine, taşınmaz malların Hazine adına tapuya tescil edilmesine karar verilir.

Bu Kanunun 67 nci maddesi hükmüne aykırı olarak siyasî partilere sağlanan kredi veya borçlar üzerine Anayasa Mahkemesi kararıyla Hazinece elkonulur, kredi veya borcu verene karşı Hazine hiçbir yükümlülük altına girmez.

Bu Kanunun 69 uncu maddesinde belirtilen esaslara aykırı olarak bir siyasî partinin tevsik edilmeyen kaynaklardan gelir sağladığı anlaşılırsa, Anayasa Mahkemesi kararıyla bu gelir Hazineye irad kaydedilir.

Belgelendirilmesi gerektiği halde belgelendirilmeyen parti giderleri miktarınca parti malvarlığı, Anayasa Mahkemesi kararıyla Hazineye irad kaydedilir.

Paraya çevirme

MADDE 77. — Bu Kanunun 68 inci maddesinde belirtilen esaslara aykırı olarak bir siyasî partinin taşınmaz mallara sahip olduğu anlaşılırsa, Anayasa Mahkemesinin kararıyla ve bu Mahkemenin göstereceği süre içinde siyasî parti tarafından bu malların paraya çevrilmesi yoluna gidilir.

DÖRDÜNCÜ KISIM

Siyasî Partilerle İlgili Yasaklar

BİRİNCİ BÖLÜM

Yasak Amaçlar ve Faaliyetler

Demokratik Devlet düzeninin korunması ile ilgili yasaklar

MADDE 78. — Siyasî partiler :

a) Türkiye Devletinin Cumhuriyet olan şeklini; Anayasanın başlangıç kısmında ve 2 nci maddesinde belirtilen esaslarını; Anayasanın 3 üncü maddesinde açıklanan Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, diline, bayrağına, millî marşına ve başkentine dair hükümlerini; egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu ve bunun ancak, Anayasanın koyduğu esaslara göre yetkili organları eliyle kullanılabileceği esasını; Türk Milletine ait olan egemenliğin kullanılmasının belli bir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamayacağı veya hiçbir kimse veya organın, kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamayacağı hükmünü; seçimler ve halkoylamalarının serbest, eşit, gizli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılması esasını değiştirmek;

Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, dil, ırk, renk, din ve mezhep ayrımı yaratmak veya sair herhangi bir yoldan bu kavram ve görüşlere dayanan bir devlet düzeni kurmak;

Amacını güdemezler veya bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar, başkalarını bu yolda tahrik ve teşvik edemezler.

b) Bölge, ırk, belli kişi, aile, zümre veya cemaat, din, mezhep veya tarikat esaslarına dayanamaz veya adlarını kullanamazlar.

c) Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde egemenliğini veya zümre egemenliğini veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayamazlar ve bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar.

(Anayasa Komisyonunun Teklif Ettiği Metin)

d) Askerlik, güvenlik veya sivil savunma hizmetlerine hazırlayıcı nitelikte eğitim ve öğretim faaliyetlerinde bulunamazlar.

e) Genel ahlâk ve adaba aykırı amaçlar güdemezler ve bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar.

f) Anayasanın hiçbir hükmünü, Anayasada yer alan hak ve hürriyetleri yok etmeye yönelik bir faaliyette bulunma hakkını verir şekilde yorumlayamazlar.

İKİNCİ BÖLÜM

Millî Devlet Niteliğinin Korunması

Bağımsızlığın korunması

MADDE 79. — Siyasî partiler :

a) Türkiye Cumhuriyetinin, milletlerarası hukuk alanında bağımsızlık ve eşitlik ilkesine dayanan hukukî ve siyasî varlığını ortadan kaldırmak yahut milletlerarası hukuk gereğince münhasıran Türkiye Cumhuriyetinin yetkili olduğu hususlara diğer devletlerin, milletlerarası kuruluşların ve tüzelkişilerin karışmasını sağlamak amacını güdemezler ve bu amaçlara yönelik faaliyette bulunamazlar.

b) Yurt dışında teşkilatlanıp faaliyette bulunamazlar.

c) Yabancı devletler, milletlerarası kuruluşlar ve yabancı gerçek ve tüzelkişiler ile yabancı ülkelerdeki dernek, grup ve kurumlardan herhangi bir suretle, doğrudan doğruya veya dolaylı olarak, yardım kabul edemezler; bunlardan emir alamazlar ve bunların Türkiye'nin bağımsızlığı ve ülke bütünlüğü aleyhindeki karar ve faaliyetlerine katılamazlar.

Devletin tekliği ilkesinin korunması

MADDE 80. — Siyasî partiler, Türkiye Cumhuriyetinin dayandığı Devletin tekliği ilkesini değiştirmek amacını güdemezler ve bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar.

Azınlık yaratılmasının önlenmesi

MADDE 81. — Siyasî partiler :

a) Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde millî veya dinî kültür veya mezhep veya ırk veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri süremezler.

b) Türk dilinden veya kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek veya yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak millet bütünlüğünün bozulması amacını güdemezler ve bu yolda faaliyette bulunamazlar.

c) Tüzük ve programlarının yazımı ve yayınlanmasında, kongrelerinde, açık veya kapalı salon toplantılarında, mitinglerinde, propagandalarında Türkçe'den başka dil kullanamazlar; Türkçe'den başka dillerde yazılmış pankartlar, levhalar, plâklar, ses ve görüntü bantları, broşür ve beyannameler kullanamaz ve dağıtamazlar; bu eylem ve işlemlerin başkaları tarafından da yapılmasına kayıtsız kalamazlar. Ancak, tüzük ve programlarının kanunla yasaklanmış diller dışındaki yabancı bir dile çevrilmesi mümkündür.

Bölgecilik ve ırkçılık yasağı

MADDE 82. — Siyasî partiler, bölünmez bir bütün olan ülkede, bölgecilik veya ırkçılık amacını güdemezler ve bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar.

Eşitlik ilkesinin korunması

MADDE 83. — Siyasî partiler, herkesin dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olduğu prensibine aykırı amaç güdemez ve faaliyette bulunamazlar.

(Anayasa Komisyonunun Teklif Ettiği Metin)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Atatürk İlke ve İnkılaplarının Korunması ve Lâik Devlet Niteliği

Lâiklik ilkesinin korunması ve halifeliğin istenemeyeceği

MADDE 84. — Siyasî partiler, Türkiye Cumhuriyetinin lâiklik niteliğinin değiştirilmesi ve halifeliğin yeniden kurulması amacını güdemez ve bu amaca yönelik faaliyetlerde bulunamazlar.

Dini ve dince kutsal sayılan şeyleri istismar yasağı

MADDE 85. — Siyasî partiler, Devletin sosyal, ekonomik, siyasî veya hukukî temel düzenini, kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasî yahut şahsî çıkar veya nüfuz sağlama amacıyla her ne suretle olursa olsun dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamazlar.

Dini gösteri yasağı

MADDE 86. — Siyasî partiler, herhangi bir şekilde dinî tören ve âyin tertipleyemez veya parti sıfatıyla bu gibi tören ve âyinlere katılamazlar.

Siyasî partiler, dinî bayramları, âyinleri ve cenaze törenlerini parti gösterilerine ve propagandalarına vesile yapamazlar.

Devlet protokolünce düzenlenen cenaze törenleri ile partisinden bir üyenin ölümü halinde veya parti nezaketinin gereği olarak bir diğer parti üyesinin veya bağımsız kişinin cenaze töreninde partinin temsili ve parti adına çelenk gönderilmesi ile anma törenleri ve bayramlaşmalar, siyasî propagandaya dönüştürülmek şartıyla birinci fıkradaki yasağın dışındadır.

Atatürk ilke ve inkılaplarının korunması

MADDE 87. — Siyasî partiler, Türk toplumunu çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkarmak ve Türkiye Cumhuriyetinin lâiklik niteliğini korumak amacını güden :

- a) 3 Mart 1340 tarihli ve 430 sayılı Tevhidi Tedrisat Kanunu,
 - b) 25 Teşrinisâni 1341 tarihli ve 671 sayılı Şapka İktisası Hakkında Kanun,
 - c) 30 Teşrinisâni 1341 tarihli ve 677 sayılı Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklar ile Bir Takım Unvanların Men ve İlgasına Dair Kanun,
 - d) 17 Şubat 1926 tarihli ve 743 sayılı Türk Kanunu Medenisiyle kabul edilen, evlenme akdinin evlendirme memuru önünde yapılacağına dair medenî nikâh esası ile aynı Kanunun 110 uncu maddesi,
 - e) 20 Mayıs 1928 tarihli ve 1288 sayılı Beynelmilel Erkamın Kabulü Hakkında Kanun,
 - f) 1 Teşrinisâni 1928 tarihli ve 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun,
 - g) 26 Teşrinisâni 1934 tarihli ve 2590 sayılı Efendi, Bey, Paşa gibi Lâkap ve Unvanların Kaldırıldığına Dair Kanun,
 - h) 3 Kânunuevvel 1934 tarihli ve 2596 sayılı Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanun,
- Hükümlerine aykırı amaç güdemezler ve faaliyette bulunamazlar.

Diyanet İşleri Başkanlığının yerinin korunması

MADDE 88. — Siyasî partiler, lâiklik ilkesi doğrultusunda, bütün siyasî görüş ve düşüncülerin dışında kalarak ve milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinerek özel kanununda gösterilen görevleri yerine getirmek durumunda olan Diyanet İşleri Başkanlığının, genel idare içinde yer almasına ilişkin Anayasanın 136 ncı maddesi hükmüne aykırı amaç güdemezler.

Atatürk'e saygı

MADDE 89. — Siyasî partiler, Türk Milletinin Kurtarıcısı, Türkiye Cumhuriyetinin Kurucusu Atatürk'ün şahsiyet ve faaliyetlerini veya hatırasını kötülemek veya küçük düşürmek amacını güdemez ve buna yol açabilecek davranış ve faaliyetlerde bulunamazlar. Parti adları ile amblemlerinde Atatürk'ün adını veya resmini kullanamazlar.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli Yasaklar

Tüzük ve programlar ile parti faaliyetlerine ilişkin sınırlamalar

MADDE 90. — Siyasî partilerin tüzük, program ve faaliyetleri Anayasa ve bu Kanun hükümlerine aykırı olamaz.

Siyasî partiler, tüzük ve programları dışında faaliyet te bulunamazlar.

Yan kuruluşlar yasağı

MADDE 91. — Siyasî partiler, kadın kolu, gençlik kolu ve benzeri şekilde ayrıcalık yaratan yan kuruluşlar meydana getiremezler, dernek ve vakıf kuramazlar.

Dernek, sendika, vakıf, kooperatif ve meslek kuruluşlarıyla siyasî ilişki ve işbirliği yasağı

MADDE 92. — Siyasî partiler, kendi siyasetlerini yürütmek ve güçlendirmek amacıyla, dernekler, sendikalar, vakıflar, kooperatifler ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları veya bunların üst kuruluşları ile siyasî ilişki veya işbirliği içinde bulunamazlar; bunlardan maddî yardım alamazlar veya bu kuruluşlara maddî yardım yapamazlar; bunlara destek olamazlar ve bu amaçlarla ortak hareket edemezler.

Parti içi çalışmaların demokrasi esaslarına uygun olma zorunluluğu

MADDE 93. — Siyasî partilerin parti içi çalışmaları, parti yönetimi, denetimi; parti organları için yapılacak seçimler ile parti genel başkanlığınca, genel merkez organlarınca ve parti gruplarınca alınan kararları ve yapılan eylem ve işlemleri parti tüzüğüne, parti üyeleri arasındaki eşitlik ilkesine ve demokrasi esaslarına aykırı olamaz.

Üniforma giydirme ve güvenlik kuvvetlerinin görevlerini üstlendirme yasağı

MADDE 94. — Siyasî partiler, üyeleri ve personeli için üniforma, üniforma niteliğinde kıyafet veya kolbağı ve benzeri alâmetler ihdas edemez ve bunları kullanıramazlar. Herhangi bir kimseye veya topluluğa güvenlik kuvvetlerinin görev veya yetkilerini üstlenmesi görevini veremezler ve parti kongre ve toplantılarında üyelerinin bu şekildeki hareketlerine müsaade edemezler.

Temelli kapatılan siyasî partiler mensuplarının durumu

MADDE 95. — Temelli kapatılan siyasî partilerin kurucuları ile her kademedeki yöneticileri, başka bir siyasî partinin kurucusu, yöneticisi ve denetçisi olamazlar. Bunlardan fiilleriyle siyasî partinin kapatılmasına neden olanlar on yıl süreyle başka bir siyasî partiye alınamazlar ve milletvekilliği için aday olamazlar.

Kapatılmış bir siyasî partinin mensuplarının üye çoğunluğunu teşkil edeceği yeni bir siyasî parti de kurulamaz.

(Anayasa Komisyonunun Teklif Ettiği Metin)

Kullanılamayacak parti adları ve işaretler

MADDE 96. — 16.10.1981 tarih ve 2533 sayılı Siyasî Partilerin Feshine Dair Kanun gereğince kapatılmış bulunan siyasî partiler ile bu tarihten önce ne sebeple olursa olsun kapatılan siyasî partilerin isimleri, amblemleri, rumuzları, rozetleri ve benzeri işaretleri ile daha önce kurulmuş Türk Devletlerine ait topluma malolmuş bayrak, amblem ve flamalar siyasî partilerce kullanılamaz.

Kurulacak siyasî partiler, kapatılan siyasî partilerin devamı olduklarını beyan edemez ve böyle bir iddia da bulunamazlar.

Komünist, anarşist, faşist, teokratik, nasyonal sosyalist, din, dil, ırk, mezhep ve bölge adlarıyla veya aynı anlama gelen adlarla da siyasî partiler kurulamaz veya parti adında bu kelimeler kullanılamaz.

12 Eylül 1980 Harekâtına karşı beyan ve tutum yasağı

MADDE 97. — Siyasî partiler, Anayasanın başlangıç kısmında yazılı sebeplerle Türk Silahlı Kuvvetlerinin, milletin çağrısıyla gerçekleştirdiği 12 Eylül 1980 Harekâtına ve Millî Güvenlik Konseyinin karar ve icraatına karşı herhangi bir tutum, beyan ve davranış içinde bulunamazlar.

BEŞİNCİ KISIM

Siyasî Partilerin Kapatılması

Görevli mahkeme ve savcılık

MADDE 98. — Siyasî partilerin kapatılması, Cumhuriyet Başsavcısı veya Cumhuriyet Başsavcivekilinin açacağı dava üzerine, Anayasa Mahkemesince, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu hükümleri uygulanmak suretiyle, dosya üzerinde inceleme yapılarak karara bağlanır. Anayasa Mahkemesi gerekli gördüğü hallerde sözlü açıklamalarını dinlemek için ilgilileri ve konu hakkında bilgisi olanları çağırır.

Anayasa Mahkemesince verilen kararlar kesindir.

Cumhuriyet Başsavcılığı, iddianamesine esas teşkil edecek olayların araştırılması ve soruşturulmasında ve davanın açılması ve yürütülmesinde Cumhuriyet savcılarına ve sorgu hâkimlerine tanınan bütün yetkilere sahiptir. Ancak, Anayasanın ve kanunların sadece hâkimler tarafından kullanılabileceğini belirttiği yetkiler bunun dışındadır.

Cumhuriyet Başsavcısının görevlendireceği Cumhuriyet Başsavcivekili veya Cumhuriyet Başsavcı yardımcıları siyasî partilerin kongrelerini izleyebilecekleri gibi, Cumhuriyet Başsavcılığı siyasî partilerden incelemek üzere gerekli gördüğü belgeleri de isteyebilir.

Siyasî partiler, Cumhuriyet Başsavcılığının isteklerine en geç onbeş gün içinde cevap vermek zorundadırlar.

Cumhuriyet Başsavcısı, soruşturmayı Cumhuriyet Başsavcivekili veya yardımcıları eliyle de yürütebilir.

Cumhuriyet Başsavcısının soruşturma için görevlendirdiği Başsavcı yardımcılarının, Yargıtay üyeliğine seçilmeleri hali hariç, soruşturma sonuçlanıncaya kadar süreli veya süresiz başka bir göreve atanmaları Cumhuriyet Başsavcısının yazılı muvafakatına bağlıdır.

Cumhuriyet Başsavcısının görevlendirdiği, Cumhuriyet Başsavcı Başyardımcısı veya Cumhuriyet Başsavcı yardımcılarına verilecek yol giderleri, tazminat ve gündelikler hususunda 4.2.1983 tarihli ve 2797 sayılı Yargıtay Kanununun 67 nci maddesi hükümleri uygulanır.

Siyasî Partilerle İlgili Yasakları İnceleme Kurulu

MADDE 99. — Siyasî partilerin kapatılmasına ilişkin isteklerin, Cumhuriyet Başsavcılığınca reddi halinde, yapılan itirazları incelemek üzere Siyasî Partilerle İlgili Yasakları İnceleme Kurulu kurulmuştur.

Bu Kurul, Yargıtay ceza daireleri başkanlarından kurulur. Bunların en kıdemlisi Kurulun Başkanıdır. Daire başkanlarının özürleri halinde dairenin en kıdemli üyesi Kurula katılır. Kurul üye tamsayısı ile toplanır. Karar yeter sayısı, üye tamsayısının salt çoğunluğudur.

(Anayasa Komisyonunun Teklif Ettiği Metin)

Siyasî partilerle ilgili yasaklara aykırılık halinde dava açılması

MADDE 100. — Bir siyasî partinin, bu Kanunun dördüncü kısmında yer alan hükümleri ihlâl etmesi sebebiyle Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından partinin kapatılması davasının açılması :

- a) Resen,
 - b) Bakanlar Kurulu kararı üzerine Adalet Bakanının istemiyle,
 - c) Bir siyasî partinin istemi üzerine,
- Olur.

Ancak, bir siyasî partinin Cumhuriyet Başsavcılığından dava açılmasını isteyebilmesi için, bu partinin son milletvekili genel seçimlerine katılmış olması, Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunması, ilk büyük kongresini yapmış olması, partinin merkez karar ve yönetim kurulunun üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyu ile dava açılmasının istenmesi yolunda karar alınmış bulunması ve istemin parti adına parti genel başkanı tarafından Cumhuriyet Başsavcılığına yazılı olarak yapılmış olması gerekir.

Cumhuriyet Başsavcılığı, Adalet Bakanının veya partinin yazılı isteminde yeterli delil bulunduğu kanısına varırsa davayı açar. Yeterli delil bulunmadığı kanısına varırsa dava açmayacağını istemde bulunan Adalet Bakanına veya siyasî parti genel başkanlığına yazı ile bildirir.

Adalet Bakanının veya siyasî partinin, Cumhuriyet Başsavcılığının bildirimi üzerine, bu bildirimin tebliği tarihinden başlayarak otuz gün içinde Siyasî Partilerle İlgili Yasakları İnceleme Kuruluna yazı ile itirazda bulunma hakkı vardır.

Kurul, itirazı ivedilikle en geç otuz gün içinde inceler; itirazı haklı görmezse dava açılmaz; haklı görürse, Cumhuriyet Başsavcılığı Anayasa Mahkemesine dava açmakla yükümlüdür.

Bu maddenin birinci fıkrasının (b) ve (c) bentlerinde yer alan hükümler milletvekili genel seçimiyle, bu seçimin yenilenmesine veya milletvekili ara seçimlerine dair verilen kararın Resmî Gazetede yayımlandığı tarihten başlayarak oy verme gününün ertesi gününe kadar geçecek süre içinde uygulanamaz.

Dördüncü kısımdaki yasaklara aykırılık halinde partilerin kapatılması

MADDE 101. — Anayasa Mahkemesince bir siyasî parti hakkında kapatma kararı :

a) Parti tüzüğünün veya programının yahut partinin faaliyetlerini düzenleyen ve yetkili parti organları veya mercilerince yürürlüğe konulmuş olan diğer parti mevzuatının bu Kanunun dördüncü kısmında yer alan hükümlerine aykırı olması,

b) Parti büyük kongresince, merkez karar ve yönetim kurulunca veya bu kurulun iki ayrı kurul olarak oluşturulduğu hallerde ilgili kurulca veya Türkiye Büyük Millet Meclisi grup yönetim veya grup genel kurullarınca bu Kanunun dördüncü kısmında yer alan maddeler hükümlerine aykırı karar alınması veya genelge veya bildiriler yayınlanması veya karar alınmamış olsa bile bu kurullar tarafından aynı hükümlere aykırı faaliyette bulunulması veya parti genel başkanı veya genel başkan yardımcısı veya genel sekreterinin sözü edilen bu maddeler hükümlerine aykırı olarak sözlü ya da yazılı beyanda bulunması,

c) Parti merkez karar ve yönetim kurulunca Yüksek Seçim Kuruluna partiyi temsilen konuşma yapacağı bildirilmiş olan kimsenin, radyo veya televizyonda yaptığı konuşmanın, bu Kanunun dördüncü kısmında yer alan maddeler hükümlerine aykırı olması,

Hallerinde verilir.

d-1) (b) bendinde sayılanlar dışında kalan parti organı, mercii, kurulu veya bir siyasî parti üyesi tarafından bu Kanunun dördüncü kısmında yer alan maddeler hükümlerine aykırı fiillerin işlenmesi veya konuşmalar yapılması halinde fiilin işlendiği veya konuşmanın yapıldığı tarihten başlayarak iki yıl geçmemişse, Cumhuriyet Başsavcılığı, söz konusu organ, merci veya kurulun işten el çektilmesini veya parti üyesinin veya üyelerinin bu bentte sayılan organ, merci veya kurula dahil olsun olmasın partiden kesin olarak çıkarılmasını yazı ile o partiden ister.

Siyasî parti, tebliğ tarihinden itibaren otuz gün içinde istem yazısında belirtilen hususu yerine getirmedeği takdirde, Cumhuriyet Başsavcılığı Anayasa Mahkemesinde o siyasî partinin kapatılması hakkında dava açar.

(Anayasa Komisyonunun Teklif Ettiği Metin)

Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenmiş iddianamenin tebliğinden itibaren otuz gün içinde ilgili siyasî parti tarafından söz konusu parti organı, mercii veya kurulunun işten el çektilmesi ve parti üyesi veya üyeleri- nin partiden kesin olarak çıkarılmaları halinde, o partinin kapatılması hakkındaki dava düşer. Aksi takdirde Anayasa Mahkemesi dosya üzerinde inceleme yaparak ve gerekli gördüğü hallerde Cumhuriyet Başsavcısının ve siyasî parti temsilcilerinin sözlü açıklamalarını ve konu üzerinde bilgisi olanları da dinlemek suretiyle açılmış bulunan davayı karara bağlar.

2) (1) numaralı bend gereğince bir siyasî partiden kesin olarak çıkarılan veya çıkarılmayıp da bir siyasî partinin kapatılmasına sebep olan üyeleri, çıkarma kararının veya Anayasa Mahkemesinin kapatma kararının kendilerine yazı ile bildirilmesinden başlayarak on yıl süre ile başka hiçbir siyasî partiye alınamaz, parti kurucusu olamaz, seçimlerde parti listelerinde bağımsız aday da gösterilemez, aksi takdirde bu gibileri üye kaydeden veya parti kurucusu olarak kabul eden veya seçimlerde bağımsız aday gösteren siyasî partiler hakkında da (1) numaralı bend hükümleri uygulanır.

Bir siyasî parti üyesinin, bu madde gereğince partisinden kesin olarak çıkarılması veya çıkartılmayıp da partinin kapatılmasına sebep olması halinde, hakkında ayrıca genel hükümlere göre işlem yapılır.

95 inci madde hükmü saklıdır.

Cumhuriyet Başsavcılığının isteklerine uyulmaması halinde yapılacak işlem

MADDE 102. — Siyasî partilerin denetimi ve faaliyetlerinin takibi hususlarında Cumhuriyet Başsavcılığının istediği bilgi ve belgeleri, belli edilen süre veya belli edilmemesi halinde makul süre içinde vermeyen siyasî partiye Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından ikinci bir yazı tebliğ olunur. Bu yazıda, belirtilen süre içinde cevap verilmediği ve istek yerine getirilmediği takdirde o siyasî partinin kapatılması için dava açılacağı de belirtilir. Bu tebliğde bildirilecek süre içinde yine istek yerine getirilmez veya cevap verilmezse Cumhuriyet Başsavcılığı o siyasî partinin kapatılması için Anayasa Mahkemesinde resen dava açabilir.

Kanunsuz siyasî faaliyetlere mihrak olma sebebiyle kapatma

MADDE 103. — Bir siyasî partinin bu Kanunun 78 ila 82, 84 ila 87, 89 ve 97 nci maddeleri hükümlerine aykırı fiillerin işlendiği bir mihrak haline geldiğinin sübuta ermesi halinde, o siyasî parti Anayasa Mahkemesince kapatılır.

Bir siyasî partinin yukarıdaki fıkrada yazılı fiillerin mihrakı haline geldiği, 101 inci maddenin (d) bendinin uygulanması sonucunda bu fiillerin o partinin üyelerince kesif bir şekilde işlenmiş olduğunun ve bu fiillerin kesif olarak işlenmesinin o partinin merkez karar ve yönetim kurulu veya Türkiye Büyük Millet Meclisindeki grup genel kurulu yahut bu grubun yönetim kurulunca zımnen veya sarahaten benimsendiğinin sübuta ermesiyle olur.

Diğer sebeplerle dava açılması

MADDE 104. — Bir siyasî partinin, bu Kanunun dördüncü kısmında yer alan maddeler hükümleri dışında kalan emredici hükümleriyle diğer kanunların siyasî partilerle ilgili emredici hükümlerine aykırılık halinde bulunması sebebiyle, o parti aleyhine Anayasa Mahkemesine Cumhuriyet Başsavcılığınca resen yazı ile başvurulur.

Anayasa Mahkemesi, söz konusu hükümlere aykırılık görürse bu aykırılığın giderilmesi için ilgili siyasî parti hakkında ihtar kararı verir. Bu karar, o siyasî parti genel başkanlığına yazılı olarak bildirilir. Bu yazının tebliği tarihinden itibaren altı ay içinde aykırılık giderilmediği takdirde, Cumhuriyet Başsavcısı Anayasa Mahkemesine bu siyasî partinin kapatılması için resen dava açar.

(Anayasa Komisyonunun Teklif Ettiği Metin)

Seçimlere katılmama nedeniyle dava açılması

MADDE 105. — Kuruldukları tarihten itibaren aralıksız iki dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimlerine katılmayan siyasî partiye, ikinci genel seçimin yapıldığı tarihten itibaren bir ay içinde Cumhuriyet Başsavcılığınca kapanma kararı alması için yazılı tebligatta bulunulur. Bu yazının tebliğinden itibaren üç ay içinde kapanma kararı alınmadığı takdirde, Cumhuriyet Başsavcılığınca açılacak dava üzerine Anayasa Mahkemesinin kararıyla o siyasî parti kapatılır.

İdarî mercilerin, savcılarının ve mahkemelerin görevi

MADDE 106. — Bu Kanunun 101, 103 ve 104 üncü maddelerinde belirtilen fiil ve haller hakkında bilgi edinen idarî merciler, bu bilgileri mahallî Cumhuriyet savcılığına derhal ve yazılı olarak intikal ettirirler. Mahkemeler de, bu gibi fiil ve halleri öğrendikleri zaman durumu derhal mahallî Cumhuriyet savcılığına yazı ile duyururlar. Cumhuriyet savcılıkları, bu bilgileri hemen Adalet Bakanlığına ve belgeleriyle birlikte Cumhuriyet Başsavcılığına yazı ile bildirirler.

Kapatılan partinin malları

MADDE 107. — Anayasa Mahkemesi kararıyla kapatılan siyasî partinin bütün malları Hazineye geçer. Kapatma kararını Bakanlar Kurulu uygular.

Kapanma kararının kapatmaya ilişkin hükmün sonuçlarına etkili olamayacağı

MADDE 108. — Bir siyasî partinin kapatılması için dava açıldıktan sonra o partinin yetkili organı tarafından verilen kapanma kararı, Anayasa Mahkemesinde açılmış bulunan kapatma davasının yürütülmesine ve kapatma kararı verilmesi halinde doğacak hukukî sonuçlara hükmedilmesine engel değildir.

ALTINCI KISIM

Siyasî Partilerin Kapanması

Kapanma kararı

MADDE 109. — Bir siyasî partinin kapanmasına ancak büyük kongrece karar verilebilir. Bu karar gizli oyla alınır; karar yeter sayısı, parti tüzüğünde belirtilen toplanma yeter sayısının salt çoğunluğudur.

Siyasî partinin kapanmasına karar verilirse, bu karar derhal kapanan partinin genel başkanlığı tarafından, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı, Anayasa Mahkemesi Başkanlığı, Cumhuriyet Başsavcılığı ve İçişleri Bakanlığına bildirilir.

Siyasî partinin tüzelkişiliği, büyük kongrenin kapanma kararını aldığı tarihte sona erer.

Kapanan siyasî partilerin malları

MADDE 110. — Kapanan bir siyasî partinin malları, büyük kongre toplanma yeter sayısının salt çoğunluğunun oyu ile alacağı bir karar üzerine, bir diğer siyasî partiye veya başka bir parti ile birleşmek için kapanma kararı alınmışsa birleşeceği partiye, ilgili partinin de kabul etmesi şartıyla devredilebilir. Aksi halde kapanan siyasî partinin malları Hazineye geçer.

Kapanma kararları, Hükümetin devamlı gözetim ve denetimi altında, büyük kongrenin görevlendireceği bir tasfiye kurulu eliyle uygulanır.

Kapatılması için hakkında soruşturma veya dava açılmış olan bir siyasî parti, kapanma ve buna bağlı olarak parti mallarının devrine dair karar aldığı takdirde, soruşturma veya dava sonuçlanıncaya kadar devir işlemi yapılmaz.

(Anayasa Komisyonunun Teklif Ettiği Metin)

YEDİNCİ KISIM

Ceza Hükümleri

Cumhuriyet Başsavcılığına ve Anayasa Mahkemesine gerekli bilgilerin verilmemesi

MADDE 111. — Siyasî partilerin :

a) Cumhuriyet Başsavcılığınca tutulacak siciller için istenen bilgi ve belgeleri vermeyen veya 102 nci madde hükümlerine aykırı hareket eden sorumluları hakkında, üç aydan altı aya kadar hafif hapis ve beşbin liradan onbin liraya kadar hafif para cezası,

b) 74 üncü madde hükümlerine aykırı hareket eden sorumluları hakkında, üç aydan altı aya kadar hafif hapis ve beşbin liradan onbin liraya kadar hafif para cezası,

c) 75 inci madde gereğince yapılan inceleme ve araştırmaları engelleyen sorumluları ile aynı madde gereğince istenen bilgileri vermeyen sorumluları hakkında altı aydan bir yıla kadar hapis ve ellibin liradan az olmamak üzere ağır para cezası,

Verilir.

Tekerrür halinde, bu cezalar yarı nispette artırılarak hükmolunur.

Oylamaya hile karıştırılması

MADDE 112. — Önseçimler ile siyasî parti kongrelerinin seçimleri ve kararları için yapılan oylamalarla, her kademedeki her çeşit parti görevlileri ve yedeklerinin seçimi için yapılan oylamalara ve bu oylamaların sayım ve dökümüne hile karıştıranlar, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Parti defter ve kayıtlarının tutulmaması, tahrifi, defterlerin yok edilmesi veya gizlenmesi

MADDE 113. — Bu Kanunun 60 ıncı maddesinde yazılı defter ve kayıtları tutmayanlar, altı aydan bir yıla, bu defter ve kayıtları tahrif veya yok edenler veya gizleyenler, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Mükerrer kayıt

MADDE 114. — Bu Kanunun 6 ncı maddesinin 2 nci ve 3 üncü fıkralarına aykırı hareket edenler, onbin liradan yirmibeşbin liraya kadar hafif para cezası ile cezalandırılırlar.

Aynı kişiyi bilerek mükerreren üye kaydedenler ile başvurusu bulunmayan veya mevcut olmayanları üye gibi gösterip kaydedenler, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Organlarda görev alanların bildirilmemesi

MADDE 115. — Bu Kanunun 33 üncü maddesinde yazılı bildirimi yerine getirmeyen parti sorumluları, üç aydan altı aya kadar hafif hapis ve beşbin liradan onbin liraya kadar hafif para cezasına mahkûm edilirler.

Aynı hüküm, her kademedeki parti görevlileri ile yedeklerinin seçimi için yapılacak toplantıların gün ve yerlerini, kongre veya toplantıdan yedi gün önce mahallin en büyük mülkî amirliğine bildirmeyen parti sorumluları hakkında da uygulanır.

Kanuna aykırı bağış, kredi veya borç alınması, borç verilmesi

MADDE 116. — Bu Kanunun 66 ncı maddesi hükümlerine aykırı olarak bağışta bulunan kimse ve bağışı kabul eden parti sorumlusu, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

67 nci ve 72 nci maddelere aykırı olarak kredi veya borç veren veya alanlar ile bu kredi veya borcu alan veya veren parti sorumlusu hakkında da yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır.

(Anayasa Komisyonunun Teklif Ettiği Metin)

Yabancı devletler, milletlerarası kuruluşlar veya yabancı gerçek ve tüzelkişilerden yardım ve bağış kabul edenler, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Kanuna aykırı sair davranışlar

MADDE 117. — Bu Kanunun dördüncü kısmında yazılı yasak fiilleri işleyenler, fiil daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde, altı aydan az olmamak üzere hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Genel ceza hükümleri

MADDE 118. — Bu Kanunla, 22 Kasım 1972 tarihli ve 1630 sayılı Dernekler Kanununa yapılan atıflar hakkında, söz konusu Kanunda yer alan ve bu Kanun hükümlerine aykırı bulunmayan ceza müeyyideleri, siyasi partiler ve sorumluları hakkında da uygulanır.

Özel yasaklılarla ilgili cezalar

MADDE 119. — Bu Kanunun :

- a) Geçici 1 inci maddesinin birinci fıkrası (a) bendi kapsamına girenlerden, aynı bent hükümlerine uymayanlar, bir yıldan üç yıla kadar hapis,
 - b) Geçici 1 inci maddesinin birinci fıkrası (b) bendi kapsamına girenlerle aynı geçici maddenin 2 nci fıkrası kapsamında olup da (b) bendi hükümlerine tabi olanlardan, aynı bent hükümlerine uymayanlar, altı aydan iki yıla kadar hapis,
 - c) Geçici 1 inci maddesinin birinci fıkrası (a) bendi kapsamına girenlerden, siyasi partilerin kuruluş veya faaliyetlerini her ne suretle olursa olsun destekleyenler, altı aydan bir yıla kadar hapis,
- Cezasıyla cezalandırılırlar.

Seçimlerde alınan tedbirlere uymama

MADDE 120. — Bu Kanun hükümlerine göre yapılan seçimlerin düzen içerisinde ve sağlıklı biçimde yürütülmesi amacıyla hâkimin ve sandık kurulunun aldığı tedbirlere uymayanlara, eylem daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde üç aydan altı aya kadar hafif hapis cezası verilir.

SEKİZİNCİ KISIM

Geçici Hükümler

Özel yasaklılar

GEÇİCİ MADDE 1. — 1. 16 Ekim 1981 tarih ve 2533 sayılı Kanunla feshedilmiş bulunan siyasi partilerden :

11 Eylül 1980'den sonra gerek parti tüzelkişiliği, gerek bunların merkez yöneticilerinden veya parlamento üyelerinden herhangi biri hakkında Türk Ceza Kanununun İkinci Kitabının birinci babında yer alan Devletin şahsiyetine karşı işlenmiş cürümlerden herhangi biri ile ilgili olarak kamu davası açılmış olanlarla, 11 Eylül 1980 tarihinde iktidar partisi ve anamuhalefet partisi durumunda bulunan siyasi partilerin;

a) 1 Ocak 1980 ve daha sonraki tarihlerde; genel başkan, genel başkan yardımcıları veya vekilleri, genel sekreterleri, bunların yardımcıları ve merkez yönetim kurulu veya benzeri organların üyeleri; Anayasanın halkoylaması sonucu kabulü tarihinden başlayarak on yıl süre ile siyasi parti kuramazlar; Anayasa hükümlerine dayalı olarak kurulacak siyasi partilere üye olamazlar, bu partiler tarafından veya bağımsız olarak milletvekili genel ve ara seçimlerinde, mahallî seçimlerde aday gösterilemezler ve aday olamazlar. Siyasi partilerle herhangi bir şekilde bağlantı kuramazlar ve siyasi partilerde fahri olarak bile herhangi bir görev alamazlar.

(Anayasa Komisyonunun Teklif Ettiği Metin)

b) 1 Ocak 1980 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde üye bulunan milletvekilleri ile senatörler, Anayasanın halkoylaması sonucu kabulü tarihinden başlamak üzere beş yıl süre ile siyasî parti kuramazlar, kurulacak siyasî partilerin merkez yönetim kurullarında veya benzeri organlarda görev alamazlar.

2. 1 Ocak 1980 tarihinde kontenjan senatörü veya Cumhuriyet Senatosunun tabii üyesi olanlar ile Türkiye Büyük Millet Meclisinin bağımsız üyelerinden; haklarında Türk Ceza Kanununun İkinci Kitabının birinci babında yer alan Devletin şahsiyetine karşı işlenmiş cürümlerden herhangi biri ile kamu davası açılmış bulunanlar veya birinci fıkra nitelendirilen siyasî partilerden birine girmiş olanlar birinci fıkranın (b) bendi hükümlerine tabi olurlar.

Tüzelsizlik kazanamama

GEÇİCİ MADDE 2. — Bu Kanunun geçici 1 inci maddesi kapsamında olup da maddede gösterilen süreler içerisinde siyasî parti kuramayacakları belirtilenlerin, herhangi bir siyasî partinin kurucuları arasında bulunmaları halinde, o siyasî parti tüzelsizlik kazanamaz.

Özel yasaklıların Resmî Gazetede yayımlanması

GEÇİCİ MADDE 3. — Bu Kanunun geçici 1 inci maddesi uyarınca kendilerine özel yasak getirilen kişilerin kimlikleri, statüleri ile hukukî durumları belirtmek şartıyla İçişleri Bakanlığınca tespit edilerek Resmî Gazetede yayımlanır.

Resmî Gazetede yayım tarihinden itibaren onbeş gün içinde ilgililerin İçişleri Bakanlığına itiraz hakları vardır. İçişleri Bakanlığı yapılan itirazları onbeş gün içinde inceleyerek karara bağlar. Bu kararlara karşı idarî yargı mercilerinde dava açma süresi onbeş gündür.

DOKUZUNCU KISIM

Çeşitli Hükümler

Diğer kanunların genel olarak uygulanacak hükümleri

MADDE 121. — Türk Kanunu Medenisi ile Dernekler Kanununun ve dernekler hakkında uygulanan diğer kanunların bu Kanuna aykırı olmayan hükümleri, siyasî partiler hakkında da uygulanır.

Uygulanmayacak kanun hükümleri

MADDE 122. — 22 Kasım 1972 tarihli ve 1630 sayılı Dernekler Kanununun 40 ıncı maddesi ile 24 Temmuz 1953 tarihli ve 6187 sayılı Vicdan ve Toplanma Hürriyetinin Korunması Hakkında Kanunun 2 ve 3 üncü maddelerinin hükümleri, siyasî partiler hakkında uygulanmaz.

Yürürlük

MADDE 123. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 124. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

